

לקוטי תורה • שיר השירים • מאמר 19

להבין ענין הטעם למה שהאתדל"ע הבאה אחר האתעדל"ת...

להבין מדוע ההתעוררות מלמעלה
שבאה בעקבות ההתעוררות מלמטה

אור ה' מגיע אלינו בשלוש דרכים: התעוררות מלמעלה שאינה באה בעקבות יוזמה מלמטה, שורשה נעלה ביותר אך היא מתגלה רק בחיצוניות; התעוררות העונה על עבודתנו, ששורשה נמוך יותר אך היא פנימית; ורמה שלישית, נעלית ופנימית כאחת, שמתגלה רק לאחר שהשלמנו את עבודתנו. תורה ומצוות מקבילות לשתי הרמות הראשונות: המוח הנסתר והגולגולת של כתר, ושמחת מצווה ממשיכה את השלישית, את פנימיות הכתר — ה"כתר" שהנשמות רואות ללא לבושים, ושמעוררת אהבה רבה אפילו מן ה"עקרה".

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל
אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/19

הנקודה

אור ה' מגיע אלינו בשלוש דרכים: התעוררות מלמעלה שאינה באה בעקבות יוזמה מלמטה, שורשה נעלה ביותר אך היא מתגלה רק בחיצוניות; התעוררות העונה על עבודתנו, ששורשה נמוך יותר אך היא פנימית; ורמה שלישית, נעלית ופנימית כאחת, שמתגלה רק לאחר שהשלמנו את עבודתנו. תורה ומצוות מקבילות לשתי הרמות הראשונות: המוח הנסתר והגולגולת של כתר, ושמחת מצווה ממשיכה את השלישית, את פנימיות הכתר — ה"כתר" שהנשמות רואות ללא לבושים, ושמעוררת אהבה רבה אפילו מן ה"עקרה".

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מאמר זה מבאר את המאמר הקודם על "צאינה וראינה" ומעלה שתי שאלות. מדוע ההתעוררות מלמעלה שבאה בעקבות היוזמה שלנו מולידה אהבה רבה, "זכרית", ואילו ההתעוררות שאינה באה בעקבות יוזמה מלמטה מולידה רק אהבה קטנה, "נקבית"? ומדוע הנשמות יכולות לראות את הכתר ללא לבושים, בשעה שהאור התחתון של חכמה מגיע אליהן רק באמצעות לבושים? שני הזיווגים של האריז"ל עונים על השאלה הראשונה: ההשפעה התמידית המקיימת את העולמות באה מן החיצוניות, ואילו השפעה פנימית באה רק באמצעות מ"ן נוקבין מלמטה. לשאלה השנייה, התורה והמצוות נמשלות למוח ולגולגולת: התורה, שמקורה במוח סתימאה, היא פנימית; המצוות, שמקורן בגלגלתא, חיצוניות אך שורשן נעלה יותר, ולכן המעשה הוא העיקר. הכתר מתקבל ב"ראייה" בלבד, למעלה מהשגה, ואינו זקוק ללבוש; המצח, שלמעלה מ"אדם", הוא הרצון שאינו משתנה, ובנפש הוא משתקף בביטול העצמי המהותי שלה. התעוררות שלישית, שמתגלית לאחר שהשלמנו את עבודתנו, נמשכת באמצעות שמחת מצווה. פסח, ספירת העומר ושבועות מציינים את שלוש הרמות, ובאמצעות קריאת שמע הנשמות נעשות ל"אם" המכתירה את המלך.

מבנה

1	שתי השאלות	2-11
	מדוע ההתעוררות מלמעלה שבאה בעקבות ההתעוררות שלנו מולידה את האהבה ה"זכרית" הגדולה, ואילו זו שאינה באה בעקבותיה מולידה רק את האהבה ה"נקבית" הקטנה; ומדוע הכתר, אף שהוא נעלה מחכמה, אינו זקוק ללבושים.	
2	שני סוגי השפעה	31
	השפעה תמידית מן החיצוניות מקיימת את העולמות בלי שינוי — הזיווג החיצוני של אבא ואמא; השפעה פנימית, הזיווג הפנימי, באה רק באמצעות מ"ן נוקבין. מכאן האהבה ה"נקבית" והאהבה ה"זכרית".	
3	תורה ומצוות: מוח וגולגולת	11-41
	התורה, שמקורה בחכמה ובפנימיות במוח סתימאה, היא פנימית; המצוות, שמקורן בגלגלתא, חיצוניות. הגולגולת היא עצם בלבד, ובכל זאת היא הקצה הגלוי של ה"כתר" המקיף את האדם, ולכן שורשה נעלה יותר: המעשה הוא העיקר, אף שהתורה נעלית בפנימיות.	
4	ראיית הכתר	121
	הטעמים הפנימיים של התורה נכנסים לנשמות כהשגה וזקוקים ללבושים; הכתר, רמה חיצונית ומקיפה שלמעלה משורש הלבושים, מתקבל רק ב"ראייה", ולכן יש לצאת מן הלבושים. הנשמות ממשיכות את הכתר באמצעות ביטול שבקיום המצוות, כפי שמכתירים מלך בכתר שהוכן זמן רב מראש.	

התורה באה מן ה"מדבר" שבו אין "אדם" – מן המצח, הכלי של הרצון הבלתי מתחלק, בניגוד לפנים, שבהן הכוחות מתחלקים ומשתנים. גם בנפש עשרת הכוחות עולים ויורדים, אך הרצון המהותי שלה והמסירות נפש אינם משתנים ומגיעים למקום שבו הזדונויות נעשים לזכויות.

ההתעוררות שאינה באה בעקבות יוזמה מלמטה, כמו עצם הבריאה, שורשה במקום ששום מעשה אינו מגיע אליו, כפי שמראות ההבטחה שלאחר המבול והגשם בשבת; ההתעוררות העונה ליוזמתו היא פנימית ולכן "מולידה זכר". הן קשורות זו לזו כמו המצוות והתורה.

התעוררות שלמעלה מכל יכולת אנושית, שמתגלה רק לאחר שהעבודה האנושית הושלמה: נקב המחט והאולם, ה"מתנה" של שבת, מילה לאחר שבת, ותפילת ערבית של יעקב שהייתה רשות. בתורה ובמצוות זו פנימיות הכתר שבכתר, הכתר של הפסוק.

שמחה מגלה את הנסתר, ולכן שמחה במצווה ממשיכה את פנימיות הכתר, הרמה השלישית, וגם ה"עקרה" מולידה זכר. פסח, ספירת העומר ושבעות מציינים את שלוש הרמות, המתאחדות בשבועות כראש, גולגולת ומוחין.

סדר נוסף של שלוש הרמות; יום הכיפורים כיום החתונה; בינה כאם, שברכתה נושאת את יד ימין של אריך אנפין אל ז"א, וההמשכה נעשית באמצעות קריאת שמע – ולכן ה' קורא לישראל "אמי".

התעוררות מלמעלה / התעוררות מלמטה אתעוררת דלעילא / אתעוררת דלתתא

יוזמה אלוהית ויוזמה אנושית. המאמר מבחין בין התעוררות מלמעלה שאינה באה בעקבות יוזמה מלמטה, התעוררות העונה על ההתעוררות שלנו, והתעוררות שלישית שמעבר להישג ידנו ובכל זאת באה רק לאחר שהשלמנו את עבודתנו.

אהבה רבה ואהבה זוטא אהבה רבה / אהבה זוטא

האהבה ה"זכרית" שאינה מבקשת דבר לעצמה, והאהבה ה"נקבית" שעדיין מבקשת שכל – לדבוק בה' וליהנות מזיוו.

מיין נוקבין מיין נוקבין

העלאה מלמטה, באמצעות ביטול ועלייה, המעוררת את ההשפעה הפנימית של האור האלוהי.

הזיווג הפנימי והזיווג החיצוני של אבא ואמא זיווג פנימי וזיווג חיצוני דאורי

במונחיו של האריז"ל, הזיווג החיצוני מקיים את העולמות תמיד ואינו זקוק לדבר מלמטה; הזיווג הפנימי בא רק באמצעות המיין נוקבין שמעלים תפילתנו ומצוותינו.

מוחא סתימאה מוחא סתימאה

החכמה הנסתרת שבתוך כתר, השורש הפנימי של טעמי התורה, שתתגלה בשלמות רק לעתיד לבוא ושהנשמות מציצות אליה בגן עדן באמצעות לבושים.

גלגלתא גלגלתא

כתר שבכתר בחיצוניותו, שורש המצוות: חיצוני כמו עצם, ובכל זאת הקצה של אור מקיף הנעלה בהרבה מן ה"מוח".

מצחא מצחא

הכלי של הרצון העליון, שלמעלה מהחלוקה שב"פנים"; הוא אינו משתנה ולכן נקרא "לא אדם". בנפש הוא מקביל לרצון המהותי ולמסירות נפש.

שמחת מצווה שמחה של מצווה

שמחה מגלה את הנסתר; שמחה במצווה ממשיכה את פנימיות הכתר, את הכתר, המביאה לידי אהבה רבה גם מתוך התעוררות שאינה באה בעקבות יוזמה מלמטה.

קטע 1 • 11-2

שתי השאלות

1 להבין ענין הטעם¹ למה שהאבדל"ע [שהאתערותא דלעילא] הבאה אחר האתעדל"ת [האתערותא דלתתא] והוא

מ"ש ואשה כי תזריע² תחלה אזי וילדה זכר שהיא בחי' האהבה רבה בנשמוי' [בנשמות] מי לי בשמים³ כו'

כדי להבין את הטעם לכך שההתערורות מלמעלה שבאה לאחר ההתערורות מלמטה — וזהו מה שכתוב: "ואשה כי תזריע תחלה", ואז "וילדה זכר" — היא בחינת האהבה רבה שבנשמות, "מי לי בשמים" וכו',

המאמר פותח בהיזכרות בלימוד מפרשת תזריע. הפסוק "ואשה כי תזריע... וילדה זכר" (ויקרא יב, ב), כפי שהוא נקרא לאור דברי הגמרא שכאשר האשה מזרעת תחילה הילד הוא בן, נדרש על הנשמה: כאשר ההתערורות מלמעלה של ה' באה כמענה ליוזמה שלנו, היא מולידה "אהבה רבה" — אהבתו של מי שאומר לה: "מי לי בשמים [בלעדיך]?"

שלא ע"מ [על מנת] לקבל פרס⁴ כו' משא"כ התערורות האהבה בנשמות הבאה מבחי' אתעדל"ע [אתערותא

דלעילא] שמאליו מלמעלה למטה שלא ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] בתחלה והוא הנק' איש מזריע

תחלה⁵ אזי אינו

שלא על מנת לקבל פרס וכו'; ואילו התערורות האהבה שבנשמות הבאה מבחינת התערורות מלמעלה שבאה מעצמה, מלמעלה למטה, בלי התערורות מלמטה תחילה — וזהו הנקרא "איש מזריע תחילה" — אזי אין היא אלא

אהבה רבה זו אינה מבקשת דבר בתמורה, בדומה לעבדים שבפרקי אבות העובדים את רבם "שלא על מנת לקבל פרס". כאשר ההתערורות מלמעלה באה מעצמה, בלי יוזמה מלמטה תחילה, מכנה זאת אדמו"ר הזקן, בלשון הגמרא, "האיש מזריע תחילה".

אלא וילדה נקבה שהוא בחי' אהבה זוטא ע"ד נשים דעתן קלות⁶ שהוא האהבה על מנת לקבל פרס

לדבקה בו וליהנות מזיו כו' בבחי' לגרמיה כו' וכמבואר כ"ז [כל זה] בפ' תזריע בד"ה שוש תשיש.

"וילדה נקבה", שהיא בחינת אהבה זוטא, על דרך "נשים דעתן קלות": אהבה על מנת לקבל פרס, כדי לדבוק בו וליהנות מזיו כו', בבחינת אהבה לגרמיה וכו'. וכל זה מבואר בפרשת תזריע, כדיבור המתחיל "שוש תשיש".

התערורות כזאת מולידה רק "נקבה" — אהבה זוטא: אהבה שעדיין מבקשת דבר לעצמה, כלומר לדבוק בה וליהנות מזיו שכינתו. הביטוי של הגמרא "נשים דעתן קלות" משמש כאן כדימוי לאהבה קלה יותר זו, והקורא מופנה לדיון המלא במאמר "שוש תשיש" שבפרשת תזריע.

2 וגם להבין הטעם למש"ל [למה שכתוב לעיל] בפ"י צאינה וראינה בנות ציון⁷ כו' בעטרה שלראות בעטרה

שעטרה לו אמו שהוא בחי' כתר אין צריך ללבושים משא"כ השגות הנשמות בגי'ע [בגן עדן] טעמי התורה

וכן יש להבין את הטעם למה שנתבאר לעיל בפירוש "צאינה וראינה בנות ציון" וכו', "בעטרה": כדי לראות "בעטרה שעטרה לו אמו", שהיא בחינת כתר, אין צורך בלבושים; ואילו השגות הנשמות בגן עדן בטעמי התורה,

השאלה השנייה חוזרת למאמר קודם בספר זה, על "צאינה וראינה בנות ציון... בעטרה" (שיר השירים ג, יא). שם הוסבר שראיית "העטרה שעטרה לו אמו", המסמלת את הכתר, הבחינה שמעל השכל, אינה זקוקה ללבושים, ואילו הנשמות בגן עדן משיגות את טעמי התורה רק באמצעות לבושים.

שהוא בחיי חכמה הוא דוקא ע"י הלבושים דלכאורה כלפי לייא הרי העטרה והכתר הוא בחיי גבוה יותר הרבה וא"כ אם בהתגלות הזיו א"א בלי לבוש

שהיא בחינת חכמה, נעשות דווקא באמצעות הלבושים. לכאורה הדבר הפוך: הרי העטרה והכתר הם בחינה נעלית הרבה יותר; ואם כן, אם אי אפשר להשיג את גילוי הזיו בלי לבוש,

טעמי התורה שייכים לחכמה, והנשמות משיגות אותם רק כשהם מלובשים בלבושים. לכאורה הדבר הפוך: הכתר נעלה הרבה יותר מחכמה, ולכן אם האור הנמוך זקוק ללבוש, על אחת כמה וכמה שהאור הנעלה זקוק לו.

(ועמ"ש מענין לבושים אלו ע"פ ואברהם זקן⁸ בא בימים⁹ ובד"ה ועשית בגדי קדש)^{10,11} שבו ועל ידו יושג הזיו

(ועיינו במה שנכתב בעניין לבושים אלה על הפסוק "ואברהם זקן בא בימים", ובמאמר המתחיל "ועשית בגדי קודש"), שבתוכם ועל ידם מושג הזיו,

לבושים אלה נוצרים מן התורה והמצוות שהאדם קיים בעולם הזה, ובאמצעותם הנשמה יכולה לקלוט את זיו השכינה בגן עדן. ההערה שבסוגריים מפנה לשני מאמרים בתורה אור, שבהם מוסבר עניין הלבושים הללו.

כמו שא"א לראות אור גדול אלא ע"י הפסק זכוכית עד"מ. איך בהתגלות הכתר נאמר צאינה מהלבושים וראינה בעטרה כו'.

כמו שעל דרך משל אי אפשר להביט באור גדול אלא באמצעות זכוכית החוצצת ביניהם — כיצד נאמר על גילוי הכתר: "צאינה" מן הלבושים "וראינה בעטרה" וכו'?

לבוש פועל כמסך זכוכית המאפשר להביט באור חזק בלי להסתנוור. אם אור החכמה זקוק למסך כזה, כיצד הפסוק אומר לבנות ציון "לצאת" מן הלבושים ולהביט ישירות בעטרה?

ויובן זה ע"ד המבואר בע"ח [בעץ חיים] בענין כללות ירידת החיות והמשכת השפע מאור א"ס ב"ה בכללות כל ההשתלשלות בכלל שיש ב' מיני השפעה.

והענין יובן על פי המבואר בעץ חיים בענין ירידת החיות בכלל והמשכת השפע מאור אין סוף ברוך הוא לכללות ההשתלשלות כולה: יש שני סוגי השפעה.

התשובה מתחילה בעיקרון המובא בעץ חיים מאת האריז"ל, על האופן שבו החיות האלוקית והשפע יורדים מאור אין סוף דרך כל העולמות: יש שני סוגי השפעה.

הא' הוא הבא ונמשך תמיד מלמעלה למטה אף גם שלא על ידי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] והעלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] רק נמשך מאליו מלמעלה מצד כי חפץ חסד הוא.¹²

הראשונה היא ההשפעה שבאה ונמשכת תמיד מלמעלה למטה, גם בלי אתערותא דלתתא והעלאת מ"ן; אלא היא נמשכת מאליה מלמעלה, משום ש"חפץ חסד הוא".

הסוג הראשון נמשך תמיד, בין אם התחתונים עושים דבר מה כדי לעורר אותו ובין אם לאו. הוא אינו ממתין למ"ן, המונח הקבלי להתערורות העולה מן המקבל שלמטה; הוא נמשך מפני שה' "חפץ חסד" (מיכה ז, יח).

קטע 2 • 31

שני סוגי השפעה

3 וכמ"ש המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית. ובח"י ירידת השפעה זו עם היות שרש ירידתה

הוא מצד עוצם רב טוב וחסד עליון שמאור א"ס ב"ה ממש עכ"ז [עם כל זה] אינו נמשך ויורד

כפי שנאמר: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". והשפעה זו יורדת, אף ששורש ירידתה הוא בעוצמת רוב הטוב והחסד העליון של אור אין סוף עצמו, ברוך הוא, בכל זאת אינה נמשכת ויורדת

סוג ההשפעה הראשון הוא זה שתפילת שחרית מתארת: ה' "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". אף שמקורה בטוב ובחסד הבלתי מוגבלים של אור אין סוף עצמו, היא נמשכת רק מהחיצוניות של האור.

אלא מבחינת חיצוניות ולא מבחינת פנימית האור ולכן ג"כ אינו מאיר ומתגלה בהם להיות בהם איזה שינוי ותוספת על מדרגתו

אלא מבחינת חיצוניות האור, ולא מבחינת פנימיותו. לכן גם אינו מאיר ומתגלה בהם באופן שיחול בהם שינוי כלשהו או תוספת על מדרגתם,

מכיוון שהשפעה זו באה מהחיצוניות ולא מהפנימיות, אור זה אינו משנה את העולמות ואינו מעלה אותם מעל למדרגתם הנוכחית.

אלא רק לחדש הישנות שלא תחסר ולא תעדיף כו' (ע' [עיינן] בהקדמת מהר"ן [מהר"ר נתן שפירא] שפירא¹³ בפע"ח [בפרי עץ חיים] ולזה הם שואפים כו' ובענין זה אין להם חלק בתחתונים כלל כו'

אלא רק כדי לחדש את הקיים, שלא יחסר ולא יתווסף וכו'. (ראו בהקדמת רבי נתן שפירא לפרי עץ חיים: "ולזה הם שואפים וכו', ובענין זה אין להם חלק בתחתונים כלל וכו'");

היא רק מחדשת בכל יום את קיומם של העולמות, ומשאירה אותם כפי שהם — לא פחות ולא יותר. הסוגיים מצטטים מהקדמת רבי נתן שפירא לפרי עץ חיים: העליונים שואפים בעבודתם לזרימה קבועה זו, ולתחתונים אין בה חלק כלל; כפי שמוכח בהערת קה"ת, הדבר אינו תלוי בכך שהם פועלים כראוי או שלא כראוי.

אמנם יש עוד רב תועלת בעבודתנו כו' ויהיה תוספת כו' עד שלא יחשוב קצבתם כו' בערך התוספת ההיא כו' והיינו המיוחס כו' ע"ש וזהו הבחינה השנית דכאן).

"אמנם יש עוד רב תועלת בעבודתנו וכו', ויהיה תוספת וכו', עד שלא ייחשב שיעורם וכו' לעומת התוספת ההיא וכו', והיינו המיוחס וכו'", ראו שם. וזו הבחינה השנייה הנזכרת כאן.)

בהמשך אותה הקדמה נאמר שעבודתנו מביאה תועלת רבה נוספת: אור נוסף, גדול עד כדי כך שהשיעור הקבוע של העולמות אינו נחשב לעומתו; תוספת זו היא המיוחסת למעלה כשמחה וכבוד במידה רבה יותר או פחות. אדמו"ר הזקן מזהה אותה עם סוג ההשפעה השני.

והבחינה השנית הוא בחינת ההשפעה הבאה ונמשך מבחינת פנימית יותר מההשפעה הראשונה ויש בזה מעלות ומדרגות אין קץ ועל ידי זה ההוספת אור יזדככו העולמות זיכוכ רב כו'

הבחינה השנייה היא ההשפעה שבאה ונמשכת מבחינה פנימית יותר מן ההשפעה הראשונה. יש בה דרגות ובחינות אינסופיות, ובאמצעות תוספת אור זו יתעדנו העולמות עידון רב וכו',

סוג ההשפעה השני בא מבחינה פנימית יותר של האור האלוקי. אין לו גבול קבוע, והאור הנוסף מעדן את העולמות בהתאם למידת גילוי.

לפי ערך האור והגילוי ובחי' השפעה פנימית זו הוא הבא ע"י העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] דוקא שהוא בחינת הביטול וההעלאה מלמטה למעלה שאז דוקא יאיר ויומשך המשכה זו כו'

לפי מידת האור והגילוי. השפעה פנימית זו באה דווקא באמצעות העלאת מ"ן, שהיא בחינת ביטול ועלייה מלמטה למעלה; ורק אז תאיר ותימשך המשכה זו וכו'.

השפעה פנימית זו באה רק בתגובה להעלאת מ"ן — העלאת מלמטה, הכוללת ביטול ועלייה. רק כאשר התחתונים מתמסרים כך, האור הפנימי מאיר ונמשך למטה.

(ושני בחי' אלו הוא מ"ש בסידור האריז"ל [האר"י זכרוננו לברכה] בכוונת ק"ש [קריאת שמע] והוא בפע"ח [בפרי

עץ חיים] שער הק"ש [הקריאת שמע] פ"ו ופ"א [ופרק י"א] כי יש ב' מיני יחודים באו"א [באבא ואימא]¹⁴ האחדזיווג

פנימי דאו"א [דאבא ואימא] כו' וזה אינו תדיר רק ע"י עליות מ"ן [מ"ן נוקבין] דזו"נ [דזעיר אנפין ונוקבא]

(שתי בחינות אלו הן מה שכתוב בסידור האריז"ל בכוונת קריאת שמע, וכן בפרי עץ חיים, שער קריאת שמע, פרקים ו' וי"א: שיש שני מיני ייחודים באבא ואמא, הראשון הוא זיווג פנימי דאבא ואמא וכו', והוא אינו תדיר אלא נעשה רק על ידי עליית מ"ן דז"א ונוקבא,

במונחי האריז"ל, שתי הבחינות הן שני מיני זיווג של אבא ואמא, בחינות חכמה ובינה. הזיווג הפנימי אינו תדיר: הוא מתרחש רק כאשר ז"א ונוקבא, המדות ומלכות, מעלים מ"ן.

וזה נעשה על ידי תפלתנו ומצותינו כו'. וזיווג ב' הוא זיווג חיצונית דא"א [דאבא ואימא] והוא רק לחיות העולמות קיום הכרחי וזה אינו נפסק¹⁵ כי א"א להיות בלי חיות וזה נעשה מעצמו שלא על ידי מ"נ [מ"ן]

נוקבין] דו"נ [דזעיר אנפין ונוקבא]

וזה נעשה על ידי תפלתנו ומצותינו וכו'. הזיווג השני הוא זיווג חיצוני דאבא ואמא, והוא נועד רק לחיות העולמות ולקיומם ההכרחי. זיווג זה אינו נפסק, שהרי אי אפשר להתקיים בלי חיות; והוא נעשה מאליו, לא על ידי מ"ן דו"א ונוקבא.

העלאה זו נעשית באמצעות תפלתנו ומצותינו. לעומת זאת, הזיווג החיצוני דאבא ואמא נועד רק לקיום העולמות ולהחזקתם בחיים, והוא אינו נפסק, שכן דבר אינו יכול להתקיים בלי חיות.

ולא על ידינו וכ"ה בע"ה [בעץ חיים] שער הזיווגים פ"א ובשער הנסירה רפ"ב ועמ"ש מענין זה בד"ה שוש אשיש בהי^{16,17} ועמ"ש בביאור על פסוק זכור את יום השבת לקדשו¹⁸ ועמ"ש במ"א ע"פ המאמר הזהר פ' פנחס)

ולא על ידינו. כך הוא גם בעץ חיים, שער הזיווגים, פרק א, ובשער הנסירה, תחילת פרק ב. וראו מה שנכתב כעניין זה במאמר המתחיל "שוש אשיש בהי", ומה שנכתב בביאור על הפסוק "זכור את יום השבת לקדשו", וכן מה שנכתב במקום אחר על מאמר הזהר בפרשת פנחס.

הזיווג החיצוני מתרחש מעצמו, בלי יוזמה מלמטה. אדמו"ר הזקן מציין מקומות נוספים בעץ חיים, ומפנה למאמרים שלו על "שוש אשיש בהי" ועל "זכור את יום השבת", וכן לביאור שלו על מאמר הזהר בפרשת פנחס.

(דרמ"ט) ואעלת לגו טורא דחשוכא ומתמן ארחת מזונא¹⁹ כו'. והנה עפ"י [על פי זה] יובן ענין הנ"ל דאיש מזריע תחלה יולדת נקבה²⁰

(דף רמ"ט): "ונכנסה לתוך הר של חושך, ומשם הביאה מזון" וכו'. לפי זה יובן העניין שהוזכר לעיל: כאשר "האיש מזריע תחילה, יולדת נקבה",

במאמר הזהר הזה, אילת השחר, יצור רחמן המביא מזון לכל האחרים, נכנסת ל"הר של חושך" ומשיגה משם מזון. לאחר שהוכהרו שני סוגי ההשפעה, אדמו"ר הזקן חוזר לשאלה הראשונה: מדוע "האיש מזריע תחילה" מביא לכך שנולדת נקבה.

דהיינו כשהתעוררות בנש"י [בנשמות ישראל] נמשך מבחי' האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] הבאה מלמעלה מעצמו שעם היות ההתעוררות זו הוא ממקום ומדרגה גבוה שהרי סיבת המשכה זו הוא כי חפץ חסד הוא²¹ וכמו שהיה בבריאת העולם.

כלומר, כאשר ההתעוררות בנשמות ישראל נמשכת מן ההתעוררות מלמעלה שבאה מעצמה, אף שהתעוררות זו באה ממקום ומדרגה גבוהים, שכן סיבת המשכה היא "כי חפץ חסד הוא", כפי שהיה בבריאת העולם,

"האיש מזריע תחילה" פירושו שנשמות ישראל מתעוררות מכוח התעוררות שבאה מלמעלה מעצמה. התעוררות זו באה ממקום גבוה מאוד, שכן סיבתה היא רצונו של ה' בחסד — אותה סיבה שהביאה לבריאת העולם.

אמנם עכ"ז [עם כל זה] אינו נמשך ומאיר בהם אלא בבחינת חיצוניות (וכנ"ל שנקרא זיווג חיצוניות דא"א [דאבא ואימא]) וע"כ אף כשנמשך מזה הולדה והתפעלות בכנסת ישראל הוא רק בחינת יולדת נקבה שהוא קטנות האהבה.

אף על פי כן, היא נמשכת ומאירה בהן רק בבחינת חיצוניות (וכנזכר לעיל, שהיא נקראת זיווג חיצוניות דאבא ואמא). לכן, גם כאשר נמשכות ממנה הולדה והתעוררות של רגש בכנסת ישראל, אין זו אלא הבחינה של "יולדת נקבה", שהיא אהבה בקטנותה.

למרות זאת, ההשפעה מגיעה לנשמות רק דרך החיצוניות, דרך "זיווג חיצוניות" של אבא ואמא. לכן, כשהיא מעוררת רגש בכנסת ישראל, עם ישראל, התוצאה היא רק "נקבה" — אהבה קטנה ולא בשלה.

משא"כ בחי' האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] הבא מלמעלה למטה בנשיי [בנשמות ישראל] ע"י קדימת בחי' העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] בבחי' ביטול ואתעדל"ת [ואתערותא דלתתא] מלמטה למעלה דוקא והוא ענין אשה מזרעת תחלה

אבל לא כך הוא בבחינת ההתעוררות מלמעלה, הבאה מלמעלה למטה אל נשמות ישראל דוקא לאחר הקדמת העלאת מ"ן בביטול ואתערותא דלתתא מלמטה למעלה; וזהו ענין "אשה מזרעת תחילה":

המקרה השני הוא כאשר ההתעוררות מלמעלה באה בתגובה להעלאת מ"ן תחילה מלמטה, באמצעות ביטול ואתערותא דלתתא. לכך מתכוונת הגמרא באומרה "אשה מזרעת תחילה".

אזי האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] פועל להיות יולדת זכר שהוא בחינת אה רבה כו' לפי שאתעדל"ת [שאתערותא דלתתא] זו נמשך מבחינת פנימית ונמשך להם ג"כ בבחי' פנימי וגילוי לפועל ולהוליד בהן אה"ר [אהבה רבה] ופנימית הלב:²²

אזי ההתעוררות מלמעלה גורמת ל"יולדת זכר", שהיא בחינת אהבה רבה וכו', מפני שאתערותא דלתתא זו נמשכת מן הפנימיות, והיא נמשכת אליהם גם בבחינת פנימיות וגילוי, כדי לפעול ולהוליד בהם אהבה רבה ופנימיות הלב.

אזי ההתעוררות מלמעלה מולידה "זכר" — אהבה רבה. כיוון שהיוזמה מלמטה מגיעה אל הפנימיות, גם ההשפעה הנמשכת אל הנשמות היא פנימית וגלויה, והיא מחוללת בהן אהבה רבה הנובעת מפנימיות הלב.

קטע 3 • 11-41

תורה ומצוות: מוח וגולגולת

4 ב ועתה יובן ג"כ ענין צאינה וראינה כו'. דהנה ההפרש שבין תורה למצות למטה הוא כי התורה הוא הביאור והשכל לפרש כל פרטי עניני המצות איך ומה לעשותם.

2. כעת יובן גם ענין "צאינה וראינה" וכו'. ההבדל בין תורה למצוות כפי שהן למטה הוא שהתורה היא הביאור וההבנה המפרטים את כל פרטי המצוות: כיצד ומה יש לעשות.

סעיף ב' פונה לשאלה השנייה, "צאינה וראינה", ומתחיל בהצגת היחס בין תורה למצוות כפי שהוא מוכר לנו למטה. לימוד התורה מבאר את המצוות: הוא מפרט כל פרט ופרט — כיצד ומה יש לעשות.

ונמצא שהתורה היא בחי' הפנימית והמצוות הן בחינת חיצוניות ועכ"ז [ועם כל זה] הרי גוף המצוה דוקא היא היא עצם רצונו ית' אע"פ [אף על פי]

נמצא שהתורה היא בחינת הפנימיות, והמצוות הן בחינת החיצוניות. ואף על פי כן, דווקא גוף המצוה עצמו הוא רצונו ממש ית', אף על פי

נמצא שהתורה היא הפנימיות, ההבנה, והמצוות הן החיצוניות, המעשה. ובכל זאת, דווקא גוף המצוה, קיומה בפועל, הוא רצונו ממש של ה'.

שהוא רק חיצוניות ומעשה לבד והתורה אע"פ [אף על פי] שהיא בחי' פנימית מ"מ הרי אינה רק הפירוש איך ומה תיעשה המצוה

שהוא חיצוניות בלבד, מעשה לבדו; ואילו התורה, אף שהיא בחינת הפנימיות, אינה אלא הביאור כיצד ומה יש לעשות במצוה.

המצוה היא מעשה חיצוני בלבד, והתורה, אף שהיא פנימית, אינה אלא הביאור כיצד יש לקיים את המצוה.

ונמצא המצוה הוא עיקר (ועמ"ש מזה בפי' בהעלותך בד"ה ראיתי והנה מנורת זהב²³ כו' ע"ש).

נמצא שהמצוה היא העיקר. (ועיינו במה שנכתב על כך בפרשת בהעלותך, במאמר המתחיל "ראיתי והנה מנורת זהב" וכו'; עיינו שם.)

נמצא שהמצוה היא העיקר. ההערה שבסוגריים מפנה למאמר של אדמו"ר הזקן על חזון המנורה מזהב של זכריה, בפרשת בהעלותך, להרחבה בעניין.

ולכן אפילו בהמצוה עצמה גבי מצות חליצה שיש בה קרייה ומעשה איתא במשנה ככה יעשה²⁴ כל דבר שהוא מעשה מעכב²⁵ אבל קרייה לא מעכבא הרי המעשה הוא היסוד בכל דבר)

ולכן, אפילו בתוך המצווה עצמה, במצוות חליצה שיש בה קריאה ומעשה, נאמר במשנה: "ככה יעשה" — כל דבר שהוא מעשה מעכב, אבל הקריאה אינה מעכבת. הרי שהמעשה הוא היסוד בכל דבר.)

חליצה, המתירה לאלמנה ללא ילדים את קשר הייבום, כוללת הן אמירת דברים והן מעשים בפועל. המשנה דורשת מן הפסוק "ככה יעשה" שכל רכיב שהוא מעשה מעכב, ואילו הקריאה אינה מעכבת; מכאן שהמעשה הוא היסוד.

ולכן מצינו שהפליגו חז"ל [חכמינו זכרונם לברכה] בענין המעשה יותר כמאמר ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם²⁶ ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה.^{27, 28, 29, 30, 31}

ולכן מצאנו שחז"ל הפליגו בשבח המעשה, באומרים: "לא נאמר ללומדיהם אלא לעושיהם", וכן: "לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה".

משום כך חז"ל הפליגו כל כך בשבח המעשה. על המאמר הראשון מציין קה"ת לברכות יז ע"א, שם דורשת הגמרא את הפסוק "שכל טוב לכל עושיהם"; השני הוא מפרקי אבות: "לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה".

ואעפ"כ [ואף על פי כן] מפני שהתורה היא בחינ' [בחינת / בחינה] פנימית לכן מצד בחי' זו מצינו שהפליגו במעלתה יותר ממעלת המצות

ואף על פי כן, מפני שהתורה היא בחינת הפנימיות, מצאנו שמצד בחינה זו הפליגו במעלתה יותר ממעלת המצוות, מכיוון שהתורה היא בחינת הפנימיות, חז"ל הפליגו בשבחה גם ביחס למצוות, מצד בחינה זו.

וכמו דאיתא בירושלמי פ"ק [פרק קמא] דפאה וחד אמר אפילו כל מצותיה של³² תורה אינן שוות לדבר אחד מן תורה ושניהם אמת.

כמו שנאמר בירושלמי, בפרק הראשון של פאה: "ואחד אמר: אפילו כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה". ושניהם אמת.

הירושלמי מביא את הדעה שכל המצוות יחד אינן שוות לדבר אחד של תורה. שתי הקביעות — שהמעשה הוא העיקר ושהתורה נעלית — אמת, כל אחת מצד הבחינה שלה.

דהנה כמו שהיא בתורה ומצות שלמטה כך הוא ג"כ למעלה במקורן ושרשן דהנה התורה נמשכה מבחינת חכמה עילאה

שהרי כפי שהתורה והמצוות הן למטה, כך הן גם למעלה, במקורן ובשורשן. התורה נמשכת מבחינת חכמה עילאה, היחס שבין התורה והמצוות למטה משקף את היחס שבין שורשיהן למעלה. התורה באה מחכמה עילאה, החכמה האלוקית.

וכמאמר אורייתא מחכמה נפקת משא"כ המצות שרשם מבחינת כתר עליון וכנודע שלכן הם תרי"ג מצות ועם

וכמאמר "אורייתא מחכמה נפקת" — התורה יוצאת מחכמה; ואילו שורש המצוות הוא בבחינת כתר עליון. כידוע, משום כך יש תרי"ג מצוות, ויחד עם

לעומת התורה, המצוות מושרשות בכתר עליון, הרצון האלוקי שלמעלה מן החכמה. הדבר מתבטא במספרן: תרי"ג מצוות התורה, ויחד איתן שבע מצוות שתיקנו חכמים, הן שש מאות ועשרים.

ז' מצות דרבנן הם תר"ך אותיות כתר שיש בו תר"ך עמודי אור^{33,34} עי' [עייין] בפרדס ש"ח פ"ג [פרק ג'] וידוע שהכתר הוא למעלה מעלה מהחכמה.

שבע מצוות דרבנן הן שש מאות ועשרים, כמניין תר"ך, אותיות "כתר", שיש בו תר"ך עמודי אור; ראו פרדס, שער ח, פרק ג. וידוע שכתר נעלה ביותר מן החכמה.

המספר שש מאות ועשרים נכתב תר"ך — אותן אותיות של "כתר" — ובפרדס לרבי משה קורדובירו מדובר על תר"ך "עמודי אור" שבכתר. כתר נעלה בהרבה מן החכמה, כשם שהרצון נעלה מן השכל.

אך הנה הגם שהתורה מחכמה נפקת אין זה אלא יציאתה לידי גילוי עד למטה מטה בבחי' תורה הנגלית לנו אבל שרש ומקור התורה בבחינת פנימית טעמי התורה

אולם אף שהתורה יוצאת מחכמה, אין זה אלא יציאתה לגילוי, עד למטה מטה, בבחינת התורה הנגלית לנו. אבל שורש התורה ומקורה, בפנימיות טעמי התורה,

היציאה של התורה מחכמה מתארת רק את התגלותה, כתורה הנגלית שאנו לומדים. שורש פנימיותה, טעמי התורה, נמצא למעלה יותר.

הנה שרשה הוא מבחי' ח"ס [חכמה סתימאה] דא"א שהוא בחינת חכמה שבכתר שנק' מוחא סתימאה שהוא סתום ונעלם שלמעלה מעלה מבחי' חכמה דאצילות ונק' שכל הנעלם מכל רעיון.³⁵

שורשה הוא בבחינת חכמה סתימאה דא"א, שהיא בחינת חכמה שבכתר ונקראת מוחא סתימאה — מוח נסתר, שהוא סתום ונעלם, ונעלה ביותר מבחינת חכמה דאצילות. היא נקראת "שכל הנעלם מכל רעיון".

שורש זה הוא החכמה הסתומה של אריך אנפין, הפרצוף החיצוני של כתר: החכמה שבכתר, הנקראת מוחא סתימאה, "המוח הנסתר". היא נעלית בהרבה מחכמת אצילות, ומרוב היותה נסתרת היא נקראת "שכל הנעלם מכל רעיון".

5 וע"כ פנימית טעמי התורה לא נתגלו עכשיו כ"א לעתיד יתגלו וזהו ישקני מנשיקות פיהו³⁶ שלעתיד

יהיה גילוי מו"ס [מוחא סתימאה] מה שעכשיו הוא סתים כו'

לכן הפנימיות של טעמי התורה לא התגלתה עכשיו, ורק לעתיד הם יתגלו. זהו [פירוש] "ישקני מנשיקות פיהו": לעתיד תהיה התגלות של מוחא סתימאה, שנסתרת עכשיו וכו'.

מכיוון שהטעמים הפנימיים של התורה מושרשים בחכמה הנסתרת, הם אינם מתגלים בעולם הזה; הם יתגלו רק לעתיד לבוא. אדמו"ר הזקן מפרש את "ישקני מנשיקות פיהו" (שיר השירים א, ב) כהתגלות העתידית של מוחא סתימאה, המוח הנסתר.

אך הארה מבחי' זו מתגלה לנשמות בגן עדן וזהו ענין לימוד התורה של הנשמות בגן עדן שהוא השגת פנימית טעמי התורה

עם זאת, הארה מבחינה זו מתגלה לנשמות בגן עדן. זהו ענין לימוד התורה של הנשמות בגן עדן — השגת הפנימיות של טעמי התורה.

גם עכשיו מאירה לנשמות בגן עדן הארה מאותה בחינה נסתרת. "לימוד התורה" שלהן שם הוא תפיסת הטעמים הפנימיים של התורה.

ולכן אמרז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] אשרי מי שבא לכאן³⁷ ותלמודו בידו כי להיות הנשמה היא בחינת נברא ובע"ג [ובעלי גבול / ובעל גבול] א"א לה ליהנות ולהשיג בבחי' השגתה ממש בבחי' פנימית טעמי התורה

לכן אמרו חז"ל: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו". מאחר שהנשמה היא נברא מוגבל, היא אינה יכולה ליהנות ולהשיג בכוחות עצמה, בהשגה ממשית משלה, את הפנימיות של טעמי התורה,

כך מתבאר מאמר חז"ל: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו" (פסחים נ ע"א). הנשמה היא נברא מוגבל, ובכוחות עצמה אינה יכולה לתפוס באמת או ליהנות מאור נעלה כל כך.

שהוא הארה מבחי' ח"ס [חכמה סתימאה] שהוא מבחינת פנימית הכתר היינו חכמה שבכתר אם לא ע"י שתלמודו בידו שהלימוד שלמד בבחי' הנגלות שבתורה מזה נעשה בחי' לבוש שבו שהיא הארה מן החכמה הנסתרת, מן הפנימיות של כתר, כלומר חכמה שבכתר; אלא אם כן "תלמודו בידו": מן הלימוד שלמד בחלקיה הגלויים של התורה נעשה לו לבוש, ובו

אור זה נובע מן החכמה הנסתרת, מן הפנימיות של כתר. הנשמה יכולה לקבל אותו רק אם תלמודה בידיה: התורה הגלויה שלמדה בעולם הזה נעשית לה לבוש.

ועל ידו יוכל להשיג פנימית התורה ולכך נקרא התורה משל הקדמוני כמו שעל ידי המשל דוקא יוכלו לעמוד על הנמשל משא"כ בלא המשל והלבוש הוא בחי' סתימאה

ועל ידו היא יכולה להשיג את פנימיות התורה. לכן התורה נקראת "משלו של הקדמון": כשם שרק באמצעות משל אפשר להבין את הנמשל, ואילו בלי המשל והלבוש הדבר נשאר נסתר

באמצעות הלבוש הזה יכולה הנשמה להשיג את פנימיות התורה. לכן התורה נקראת "משלו של הקדמון": כשם שאפשר להבין ענין רק באמצעות המשל, כך בלעדיו — בלי הלבוש — המשמעות הפנימית נשארת חתומה.

ולא יוכל להשיג כלל ולכן נקי הנשמות בגי'ע [בגן עדן] בנות ציון ע"ש [על שם] הלבושים שנעשה להם מהתורה ומצות כו'.

ואי אפשר להשיגו כלל. לכן הנשמות בגן עדן נקראות "בנות ציון", על שם הלבושים שנעשו להן מן התורה והמצוות וכו'.

כלי הלבוש לא תוכל הנשמה להשיג דבר כלל. משום כך הנשמות בגן עדן נקראות "בנות ציון" — שם שאדמו"ר הזקן קושר ללבושים שנעשו להן מן התורה והמצוות.

אך הנה המצות שרשם הם מבחינת גלגלתא דא"א והוא הנקרא כתר שבכתר שהוא למעלה מבחינת מו"ס [מוחא סתימאה] שהוא חכמה שבכתר.

אולם שורש המצוות הוא בבחינת גלגלתא דאריך אנפין, הנקראת כתר שבכתר, והיא למעלה מבחינת מוחא סתימאה, שהיא חכמה שבכתר.

המצוות, לעומת זאת, מושרשות במקום נעלה עוד יותר: בגלגלתא דאריך אנפין, הנקראת כתר שבכתר. גלגלתא היא למעלה ממוחא סתימאה, חכמה שבכתר, שממנה נובעים הטעמים הפנימיים של התורה.

6 ולכן המצות והמעשה הוא העיקר והיסוד. ולכן צריך להיות גם כן מעשיו מרובים מחכמתו³⁸ כמו שלמעלה גלגלתא חפא על מוחא.

לכן המצוות והמעשה הם העיקר והיסוד. משום כך גם מעשיו של אדם צריכים להיות מרובים מחכמתו, כשם שלמעלה "הגולגולת מכסה על המוח".

מכיוון שהמצוות מושרשות בגולגולת, המעשה הוא העיקר והיסוד. לכן מלמדת פרקי אבות שמעשיו של אדם צריכים להיות מרובים מחכמתו, כמאמר "הגולגולת מכסה על המוח": הגולגולת מקיפה את המוח הנסתר.

אבל עכ"ז [עם כל זה] הרי בחי' גלגלתא דא"א הוא בחי' חיצוניות הכתר עד"מ מבשרי אחזה³⁹ הגלגלת היא

אף על פי כן, בחינת הגולגולת של אריך אנפין היא החיצוניות של כתר. בדרך משל, על פי הפסוק "מבשרי אחזה": הגולגולת היא

אף על פי כן, הגולגולת היא רק החיצוניות של כתר. על פי דברי איוב "מבשרי אחזה אלוקה", אדמו"ר הזקן לומד זאת מגוף האדם: הגולגולת היא עצם בלבד, החלק החיצוני של הראש.

רק עצם וחיצוניות והמוחין שבתוך הגלגלת הן בחינת פנימית לגבי הגלגלת וכנודע מחכמי הרופאים והניתוח שבג' חדרי המוח מלובש בהן בחינת פנימית המוחין שהן חכמה בינה ודעת

רק עצם וחיצוניות, ואילו המוחין שבתוך הגולגולת הם הפנימיות ביחס לגולגולת. כידוע מדברי הרופאים ומנתיחת הגוף, בשלושת חדרי המוח מלובשת הבחינה הפנימית של המוחין, שהם חכמה, בינה ודעת.

המוח שבתוך הגולגולת הוא החלק הפנימי. הרופאים בני זמנו לימדו שלמוח שלושה חדרים, ובהם שוכנות הכוחות הפנימיים של השכל: חכמה, בינה ודעת.

ועל כן כאשר יהיה איזה קלקול בגשמיות המוח מתמעט בחי' פנימית שבמוח ההוא כמו ריבוי השכחה נמשך מקלקול המוח שבו תלוי הזכרון כו' משא"כ בעצם הגלגלת אין בו גילוי החיות ע"ד זה כלל וכלל.

לכן, כשנגרם נזק כלשהו למוח הגשמי, הבחינה הפנימית שבאותו מוח נחלשת. למשל, שכחה מרובה נובעת מפגיעה בחלק המוח שבו תלוי כוח הזיכרון וכו'. לעומת זאת, בעצם הגולגולת אין כלל גילוי של חיות באופן כזה.

לכן פגיעה במוח מחלישה את הכוח השוכן בו; למשל, פגיעה בחלק שעליו תלוי כוח הזיכרון גורמת לשכחה. בעצם הגולגולת אין קשר ישיר כזה לחי' השכל.

7 ולכן ניקב קרום של מוח⁴⁰ הוא טרפה במשהו ואינו יכול לחיות משא"כ בגלגלת. וכך הוא למעלה שגלגלתא דא"א הוא בחי' חיצוניות הכתר

לכן, אם קרום המוח נוקב, הבהמה נעשית טרפה אפילו בנקב כלשהו ואינה יכולה לחיות, שלא כמו במקרה של הגולגולת. וכך גם למעלה: גלגלתא דאריך אנפין היא החיצוניות של כתר,

הדבר משתקף גם בהלכה: בהמה שניקב קרום המוח שלה אפילו מעט נעשית טרפה ואינה יכולה לשרוד, שלא כמו במקרה של הגולגולת. בדומה לכך למעלה, גלגלתא דאריך אנפין היא רק החיצוניות של כתר.

אבל המוחין הם בחינת פנימית ומו"ס [ומוחא סתימאה] הוא בחי' פנימית הכתר ולכן מצד בחי' זו התורה גבוה יותר ממצות

אבל המוחין הם הפנימיות, ומוחא סתימאה הוא הפנימיות של כתר. לכן, מבחינה זו התורה נעלית מן המצוות,

המוחין הם הפנימיות, ומוחא סתימאה הוא הפנימיות של כתר. מנקודת מבט זו התורה, ששורשה במוחא סתימאה, נעלית מן המצוות, ששורשן בגלגלתא.

כמו שאין ערוך מהות העצם לגבי המוחין וזהו מאמר האומר שכל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה⁴¹ כנ"ל.

כשם שאין ערוך בין מהות העצם לבין המוחין. וזהו מאמרו של מי שאומר שכל מצוות התורה אינן שקולות לדבר אחד מן התורה, כפי שהוזכר לעיל.

העצם אינו יכול להידמות למוח החי, ובאותו אופן, מבחינה זו, המצוות אינן יכולות להידמות לתורה. זו דעתו בירושלמי, שכל המצוות אינן שקולות לדבר אחד מן התורה.

8 ואעפ"כ [ואף על פי כן] המעשה הוא העיקר. כי הנה הרי בחינת עצם הגלגלת עם היותה בחינה גשמיות וחיצונית ממש עכ"ז [עם כל זה] הרי היא מקפת וסובבת על המוחין ומוכרח להיות ששרשו יותר נעלה מבחי המוחין.

ובכל זאת, המעשה הוא העיקר. שכן עצם הגולגולת, אף שהיא גשמית וחיצונית ממש, מקיפה וסובבת את המוחין, ומכאן ששורשה חייב להיות נעלה יותר מבחינת המוחין.

כעת מראה אדמו"ר הזקן את הצד השני: מדוע המעשה, ששרשו בגלגלתא, הוא בכל זאת העיקר. הגולגולת היא עצם גשמית בלבד, ובכל זאת היא מקיפה וסוגרת על המוח, ומכאן ששורשה חייב להיות נעלה יותר משורש המוח.

והענין הוא כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שער כ"ב ספ"ו⁴² וז"ל [וזה לשונו] כי הנה כמו שכתר אינו מכלל גופו דז"א

והענין הוא כפי שכתוב בעץ חיים, שער כ"ב, סוף פרק ו', ואלו דבריו: "כשם שכתר אינו חלק מגופו של ז"א,

הוא מביא ראיה מעץ חיים. בהערת קה"ת נאמר ש"שער כ"ב" הוא לפי מספור מהדורת שקלאוו משנת תק"ס (1800); במהדורות המצויות כיום זהו שער כ"ג, סוף פרק ב', ו"פרק ו"י" הוא טעות דפוס. האריז"ל כותב שם שכתר אינו חלק מ"גופו" של ז"א, כלומר מן המבנה של המדות.

רק בחינה מקפת עליו זולתו כך הוא באדם התחתון שהכתר שלו הוא אור רוחני מקיף עליו ואינו נגלה וניכר לעין כל⁴³

אלא הוא רק בחינה המקיפה אותו מבחוץ; כך הוא גם באדם התחתון: הכתר שלו הוא אור רוחני המקיף אותו, ואינו גלוי וניכר לעין כול;

כתר הוא בחינה מקיפה, הסובבת את ז"א מבחוץ. כך גם באדם: ה"כתר" שלו הוא אור רוחני המקיף אותו ואינו נראה לעין.

אמנם החיצוניות שלו המתפשטים למטה הוא נגלה למטה והוא הגלגלת המקיף את המוחין של האדם עצמו עכ"ל [עד כאן לשונו] נמצא הגלגלת באדם עם היות מצד עצמה היא חיצוניות והמוחין הם הפנימית

אבל החלקים החיצוניים שלו, המתפשטים למטה, מתגלים למטה, והם הגולגולת המקיפה את המוחין של האדם עצמו. עד כאן לשונו. נמצא שבאדם, אף שהגולגולת מצד עצמה היא חיצוניות והמוחין הם הפנימיות,

מה שנראה מן האור המקיף הוא התפשטותו החיצונית כלפי מטה: הגולגולת המקיפה את המוח. נמצא שהגולגולת, שהיא כשלעצמה החלק החיצוני של הראש ואילו המוח הוא פנימיותו, טומנת בחובה הכחנה נסתרת.

לכן בהם עיקר גילוי החיות עכ"ז [עם כל זה] הוא בחי' חיצוניות של המקיף הרוחני של האדם אשר אותו מקיף רוחני הוא גבוה למעלה מעלה מבחי' הפנימית של המוחין וכנודע שאין ערוך אור הפנימי לגבי האור מקיף.

ולכן עיקר גילוי החיות הוא במוחין, ובכל זאת [הגולגולת] היא החיצוניות של האור המקיף הרוחני של האדם, ואותו אור מקיף רוחני נעלה הרבה-הרבה מבחינת הפנימיות של המוחין; וכידוע, אין ערך לאור הפנימי ביחס לאור המקיף.

החיות של השכל מתגלה במוח, אך הגולגולת היא הגבול החיצוני של האור המקיף הרוחני של האדם. אותו אור מקיף נעלה הרבה מן האור הפנימי שבמוח, שכן אין ערוך בין אור מקיף לאור פנימי.

9 והחיצוניות של המקיף זהו הגלגלת ולכן מצד זה היא גי' בחי' מקיף וסובב על המוחין.

והחיצוניות של המקיף היא הגולגולת; לכן גם מבחינה זו היא בחינת מקיף וסובב את המוחין.

הגולגולת היא הקצה החיצוני של המקיף, ולכן גם היא, בדרכה שלה, בחינת מקיף המקיפה את המוח.

אך מ"מ להיותה בעצמה רק החיצוניות לבד של אותו אור מקיף לכן המוחין אשר בהם מתגלה האור הפנימי

אך למרות זאת, מכיוון שהיא עצמה רק החיצוניות של אותו אור מקיף, הרי שהמוחין, שבהם מתגלה האור הפנימי, ובכל זאת, הגולגולת עצמה היא רק ההמשכה החיצונית ביותר של אותו אור מקיף. לעומתה, המוח הוא המקום שבו מתגלה האור הפנימי.

דהיינו חב"ד [חכמה בינה ודעת] בגילוי גמור הן מצד בחי' זו מעולים על הגלגלת ואע"פ [ואף על פי] ששרשה גבוה יותר הרי אותו השרש הוא אור מקיף שאינה מתגלה וא

כלומר, חכמה, בינה ודעת, המתגלות במלואן, נעלות מבחינה זו על הגולגולת. ואף ששרשה גבוה יותר, הרי אותו שורש הוא אור מקיף שאינו מתגלה ו

במוח מתגלות חכמה, בינה ודעת בשלמות, ולכן מבחינה זו המוח נעלה מן הגולגולת. שורש הגולגולת גבוה יותר, אך הוא אור מקיף שנותר נסתר.

ינו נראה וניכר כלל לא כן האור המלוכש במוחין שהוא נראה ונגלה דהיינו השכל והבינה והדעת כו'.

אינו נראה או ניכר כלל; לא כן האור המלוכש במוחין, שנראה ומתגלה — כלומר, השכל, הבינה והדעת וכו'.

לעומת זאת, האור שבמוח נראה ונודע: הוא השכל, ההבנה והדעת שהאדם חווה בפועל.

10 ונמצא מובן מזה שיש מעלה במוחין מה שאינה בגלגלת דהיינו שהם בחי' פנימית וגלגלת הוא

מכאן מובן שלמוחין יש מעלה שאין בגולגולת: הם הבחינה הפנימית, ואילו הגולגולת היא

סיכום המשל: למוח יש מעלה שאין לגולגולת, משום שהוא הבחינה הפנימית.

רק בחי' חיצונית ויש מעלה בגלגלת למעלה מהמוחין להיותו בחי' החיצונית של אור המקיף הרוחני שלמעלה מעלה לאין קץ מפנימית המוחין.

רק הבחינה החיצונית; ולגולגולת יש מעלה על המוחין, שכן היא הבחינה החיצונית של האור המקיף הרוחני, הנעלה לאין קץ מן הבחינה הפנימית של המוחין.

ולגולגולת יש מעלה על המוח, משום שהיא ההמשכה החיצונית של האור המקיף הרוחני, הנעלה לאין קץ מן האור הפנימי של המוח.

11 והנמשל מכל הנ"ל יובן למעלה בענין שרש התורה והמצוות שהתורה מחכמה דאצילות נפקת ושרשה

מחכמה שבכתר שהוא בחי' פנימית והמצוות הן מבחינת גלגלתא

מן המשל כולו שלעיל יובן עניינם של שורשי התורה והמצוות למעלה: התורה יוצאת מחכמה של עולם האצילות, ושרשה בחכמה שבכתר, שהיא בחינת הפנימיות; ואילו המצוות הן מבחינת גלגלתא,

כעת מיישמים את המשל על שורשי התורה והמצוות למעלה. התורה באה מחכמה של אצילות ושרשה בחכמה שבכתר, שהיא הבחינה הפנימית, ואילו המצוות באות מגלגלתא.

שהוא חיצונית הכתר וסובב ומקיף על המוחין אשר מצד היות החכמה בחי' פנימית וגלגלתא בחי' חיצונית לכן מצד מעלה זו הפליגו חז"ל [חכמינו זכרונם לברכה] בשבח התורה יותר מבמצוות.

שהיא החיצונית של כתר, והיא סובבת ומקיפה את המוחין. מאחר שחכמה היא בחינת הפנימיות וגלגלתא היא בחינת החיצונית, משום מעלה זו הפליגו חז"ל בשבח התורה יותר מבשבח המצוות.

גלגלתא היא החיצונית של כתר, המקיפה את ה"מוחין" שבתוכה. מכיוון שחכמה היא פנימית וגלגלתא חיצונית, שיבחו חז"ל את התורה יותר מן המצוות.

ואעפ"כ [ואף על פי כן] **המעשה הוא העיקר כי הגלגלתא הוא חיצוניות של בחינת המקיף הרוחני שלמעלה מעלה מבחינת פנימית המוחין** (ועיין בהרמ"ז [בהרב משה זכות] בפ' אמור) (דפ"ח סע"ב [סוף עמוד ב]) ⁴⁴ **כפי דנגיד ונפיק כו' על הראש** ⁴⁵ **כו'**

ואף על פי כן, המעשה הוא העיקר, שכן גלגלתא היא החיצוניות של בחינת המקיף הרוחני, הנעלית לאין ערוך מבחינת הפנימיות של המוחין. (ועיינו בהרמ"ז על פרשת אמור) (דף פח, סוף ע"ב), בביאור "דנגיד ונפיק" וכו', "על הראש" וכו';

אף על פי כן, מכיוון שגלגלתא היא הקצה החיצוני של אור מקיף רוחני הנעלה לאין ערוך מן ה"מוחין" הפנימיים, המעשה נותר העיקר. הסוגריים מפנים להרמ"ז, רבי משה זכות, על הזוהר, פרשת אמור (פח ע"ב), שם מבואר שהשמן הקדוש "נמשך ויוצא" מן הראש הנעלם ביותר "על הראש".

וז"ל [וזה לשונו] **כי גם כתר אריך נחשב מעולם א"ס כדרך כל כתר שמתייחס למה שלמעלה ממנו ועיקרו של אצילות מתחיל ממוחא סתימאה שהוא חכמה דאריך עכ"ל** [עד כאן לשונו] **וכמ"ש מזה בביאור ע"פ כי ביום הזה יכפר** ^{46, 47}

וזה לשונו: "שהרי גם כתר של אריך נחשב לעולם אין סוף, כדרכו של כל כתר המתייחס למה שלמעלה ממנו; ועיקרה של אצילות מתחיל ממוחא סתימאה, שהיא החכמה של אריך". עד כאן לשונו. וכפי שנכתב על כך בביאור על [הפסוק] "כי ביום הזה יכפר".

הרמ"ז כותב שגם כתר של אריך אנפין נחשב לחלק מעולם אין סוף, שכן כל כתר שייך למדרגה שמעליו; ואילו אצילות עצמה מתחילה ממוחא סתימאה, שהיא החכמה של אריך אנפין. אדמו"ר הזקן מפנה גם לביאורו על "כי ביום הזה יכפר" (ויקרא טז, ל).

נמצא גולגלתא שהיא החיצוניות של בחינת כתר אריך היינו כתר שבכתר הוא מה"ט [מהאי טעמא] **גבוה מבחי' חכמה שבכתר עם היותו בחי' פנימית.**

נמצא שגלגלתא, שהיא החיצוניות של כתר אריך, כלומר כתר שבכתר, גבוהה משום כך מבחינת חכמה שבכתר, אף שהיא בחינת הפנימיות.

נמצא שגלגלתא, החיצוניות של כתר אריך אנפין — כתר שבכתר — נחשבת לחלק מאין סוף, למעלה מאצילות עצמה. משום כך היא גבוהה מחכמה שבכתר, אף שזו הבחינה הפנימית.

קטע 4 • 121

ראיית הכתר

12 ועדי' נתבאר בביאור ע"פ יביאו לבוש מלכות⁴⁸ ד"ה והנה התורה כו' ע"ש. ולכן הגלגלתא הוא ג"כ

בחי' מקיף על מו"ס [מוחא סתימאה]. ג ובזה יובן ענין צאינה וראינה.⁴⁹

וכך נתבאר גם בביאור על הפסוק "יביאו לבוש מלכות", במאמר המתחיל "והנה התורה" וכו'; עיינו שם. לכן גם גלגלתא היא בחינה מקיפה על מוחא סתימאה. 3. ובכך יובן עניינה של "צאינה וראינה".

אותו ענין, שגלגלתא מקיפה אפילו את מוחא סתימאה, מבואר בהסבר של אדמו"ר הזקן על הפסוק "יביאו לבוש מלכות" שבתורה אור. סעיף 3 מיישם כעת את כל האמור על הפסוק "צאינה וראינה".

כי הנה עונג הנשמות בגן עדן הוא מהשגת סודות התורה שעסקו בעולם הזה כנגלה ששרש הארה זו

מבחינת ח"ס [חכמה סתימאה]

כי הנה תענוג הנשמות בגן עדן נובע מהשגת סודות התורה, שבהם עסקו בעולם הזה בלימוד התורה הנגלית; ושורש הארה זו הוא מבחינת חכמה סתימאה,

הנשמות בגן עדן מתענוגות מהשגת הסודות הפנימיים של התורה עצמה, שאותה למדו בעולם הזה בצורתה הגלויה וההלכתית. שורש אור זה הוא החכמה הנסתרת, חכמה סתימאה.

שהוא בחי' פנימית ונמשך בהשתלשלות רבות עד שמתגלה ג"כ לנשמה בגן עדן בבחי' פנימית ממש שמשגיגים ונהנים ע"כ אי אפשר לנשמה בגן עדן להשיג ולהתענג

שהיא בחינת פנימיות, והיא נמשכת דרך שלבים רבים של השתלשלות, עד שהיא מתגלה גם לנשמה בגן עדן באופן פנימי ממש, כך שהנשמות משיגות אותה ונהנות ממנה. לכן אין הנשמה בגן עדן יכולה להשיג ולהתענג

מכיוון שאור זה הוא פנימי, הוא יורד דרך דרגות רבות עד שהוא מגיע לנשמה בגן עדן כדבר שהיא תופסת ונהנית ממנו מבפנים. נשמה מוגבלת אינה יכולה לקלוט אור כזה במישרין.

מבחינת פנימית העונג ושכל הנעלם אם לא על ידי לבוש הנמשך מההלכות והמצוות שעסקו בעולם הזה וע"כ בעטרה שעטרה לו אמו כו' נאמר צאינה וראינה לצאת⁵⁰ מבחינות הלבושים.

מהפנימיות של התענוג ושל השכל הנעלם אלא באמצעות לבוש הנמשך מן ההלכות והמצוות שבהן עסקו בעולם הזה. לכן על "בעטרה שעטרה לו אמו" וכו' נאמר "צאינה וראינה" — לצאת מבחינות הלבושים.

הנשמה זקוקה ללבוש שנארג מן ההלכות והמצוות שלמדה וקיימה בעולם הזה. הכתר הוא התגלות מסוג אחר, ולכן נאמר בפסוק "צאינה וראינה": צאו מן הלבושים כדי לראותו.

(ר"ל [רוצה לומר] אע"ג [אף על גב] דגלגלתא גבוה ממו"ס [ממוחא סתימאה] שהרי הוא בחינת כתר דאריך אך להיותה בחינת חיצוניות לכך יוכל לירד ולהתגלות למטה בלי לבוש משא"כ הפנימית וכנודע דחיצוניות העליון יורד למטה.

(כלומר, אף שגלגלתא גבוהה ממוחא סתימאה, שהרי היא בחינת כתר דאריך, מכל מקום, מכיוון שהיא בחינת חיצוניות, היא יכולה לרדת ולהתגלות למטה בלי לבוש, בשונה מהפנימיות; וכידוע, החיצוניות של העליון יורדת למטה.)

במאמר מוסגר ארוך מסביר אדמו"ר הזקן מדוע הכתר אינו זקוק ללבוש. גלגלתא, אף שהיא גבוהה ממוחא סתימאה, היא בחינת חיצוניות, ובחינה חיצונית יכולה לרדת ולהתגלות למטה בלי לבוש, משום שהחיצוניות של דרגה עליונה מגיעה תמיד למטה יותר.

ואע"ג [ואף על גב] שהוא חיצוניות מבחי' העליונה יותר הרי אדרבה כל הגבוה גבוה יותר יוכל לירד ולהתגלות למטה יותר והיינו ע"י חיצוניות שלו. וכענין מ"ש במ"א בפ"י אל עליון גומל חסדים טובים שנה"י [שנצח הוד יסוד] שרשן מהכתר

ואף שהיא החיצוניות של בחינה עליונה יותר, הרי אדרבה: ככל שהדרגה גבוהה יותר, כך היא יכולה לרדת ולהתגלות למטה יותר, וזאת באמצעות החיצוניות שלה. וכעין מה שנכתב במקום אחר בפירוש "אל עליון גומל חסדים טובים", ששורשן של נצח, הוד ויסוד הוא בכתר,

אדרבה, ככל שדרגה גבוהה יותר, כך היא יכולה להגיע רחוק יותר למטה, וזאת באמצעות החיצוניות שלה. בדומה לכך, כפי שהסביר במקום אחר על מילות התפילה "אל עליון גומל חסדים טובים", נצח, הוד ויסוד מושרשים בכתר.

והיינו לפי שבחינת נה"י [נצח הוד יסוד] הם חיצוניות המשפיע היורד ומתגלה להמקבל וכח ירידה זו היינו מהכתר שלמעלה מהחכמה כו' ועמ"ש כה"ג [כהאי גוונא] בביאור ע"פ⁵¹ משה ידבר^{52, 53} בענין תלת עלמין דנפקין מתיקונא קדמאה כו' ע"ש.

וזאת משום שבחינת נצח, הוד ויסוד היא החיצוניות של המשפיע, היורדת ומתגלה למקבל; וכוח ירידה זה נובע מן הכתר, שלמעלה מחכמה וכו'. ועיינו גם במה שנכתב על דרך זו בביאור על הפסוק "משה ידבר", בעניין שלושת העולמות היוצאים מתיקונא קדמאה וכו'; עיינו שם.

נצח, הוד ויסוד הם הצד החיצוני של המשפיע — החלק היורד אל המקבל ומתגלה לו. הכוח לרדת עד למטה כל כך נובע מן הכתר, שלמעלה מחכמה. אדמו"ר הזקן מפנה גם להסברו על "משה ידבר", בעניין "שלושת העולמות היוצאים מתיקונא קדמאה".

ולכן להיות וראינה בעטרה א"צ [אין צריך / אינו צריך] ללבושים כו'. ועוד והוא העיקר כי הנה פי' וראינה הוא ע"ד מ"ש בביאור על פסוק חכלילי עינים⁵⁴ בענין הסתכלות ז"א במצחא דא"א כי הראיה היא בחינת חיצונית משא"כ שארי כחות

לכן, כדי לראות בעטרה אין צורך בלבושים וכו'. ועוד, וזהו העיקר: פירוש "וראינה" הוא על דרך מה שנכתב בביאור על הפסוק "חכלילי עינים", בענין הסתכלות ז"א במצחא דא"א, שכן הראיה היא בחינת חיצונית, בשונה משאר הכחות,

לכן אין צורך בלבושים כדי לראות את הכתר. אולם עיקר ההסבר טמון במילה "וראינה": כפי שמבואר על הפסוק "חכלילי עינים", ז"א מקבל ממצחא דא"א באמצעות הסתכלות בלבד, מפני שהראיה היא כוח חיצוני, בשונה מן הכחות הפנימיים.

כמו כח החכמה או כח המדות כו' והענין כי להיות מסתכל במצחא דא"א שעל ידי זה מקבל ש"ע [ש"ע] נהורין כו' א"א כ"א על ידי עינים בחינות ראייה מבחוץ שאינו נכנס בפנים כו' (370)

כמו כוח החכמה או כוח המדות וכו'. הענין הוא שכדי ש[ז"א] יביט במצחא דאריך אנפין, שבאמצעותו הוא מקבל ש"ע נהורין וכו', הדבר אפשרי רק באמצעות העינים — בחינת ראייה מבחוץ, שאינה נכנסת פנימה וכו';

בשונה מהחכמה או מהרגשות, שמכניסים את מושא ההשגה פנימה, הראייה תופסת אותו מבחוץ. לכן קבלת ז"א את "ש"ע נהורין" ממצחא דאריך אנפין יכולה להיעשות רק באמצעות העינים.

ע"ש והגם שהעינים הם גם כן מבחינת חכמה שהראיה היא מבחינת חכמה שלכך נק' החכמים עיני העדה. אלא שהעינים הם מבחינת נו"ה [נצח והוד] שבחכמה שנתלכשה בגשמיות.

עיינו שם. ואף שהעינים גם הן מבחינת החכמה, שכן הראייה היא מבחינת החכמה, ולכן החכמים נקראים "עיני העדה", בכל זאת העינים הן מבחינת נצח והוד שבחכמה, שהתלכשה בגשמיות.

הראייה אכן נובעת מהחכמה, ולכן החכמים נקראים "עיני העדה". אולם העינים באות מנצח והוד שבחכמה, הקצוות החיצוניים שלה, כפי שהם מלובשים באיבר גשמי.

מה שאין כן כח החכמה עצמה חב"ד [חכמה בינה ודעת] שבחכמה כו' ולכן להיות הגילוי בז"א מבחינות מצחא שהוא סיומא דכתר אריך א"א להיות הגילוי בפנימית ממש בחב"ד [בחכמה בינה ודעת] דז"א רק בבחינת עינים הסתכלות כו'.

לא כן כוח החכמה עצמה — חב"ד שבחכמה וכו'. לכן, מכיוון שהגילוי בז"א הוא מבחינת המצח, שהוא סיומו של כתר דאריך, הגילוי אינו יכול להיות פנימי ממש, בחב"ד דז"א, אלא רק בבחינת עינים, הסתכלות וכו'.

אין מדובר בליבת החכמה, בחב"ד שלה עצמה. מכיוון שהגילוי בז"א בא מהמצח, הקצה התחתון של כתר דאריך אנפין, הוא אינו יכול להיכנס אל השכל הפנימי של ז"א, והוא מתקבל רק באמצעות "הסתכלות".

ועד"ז יובן כאן בפ"י וראינה בעטרה שאין התגלות זו כמו התגלות שמבחינת חכמה עילאה שנמשך בבחי' שכל והשגה לנשמות שבג"ע [שבגן עדן] בחב"ד [בחכמה בינה ודעת] שלהן וע"כ צריך ללבוש כו'

ועל דרך זו יובן כאן פירוש "וראינה בעטרה": גילוי זה אינו דומה לגילוי שמבחינת חכמה עילאה, הנמשכת כשכל והשגה לנשמות שבגן עדן, אל החב"ד שלהן, ולכן היא זקוקה ללבוש וכו';

כך גם בעניין "וראינה בעטרה". הגילוי של חכמה עילאה נכנס לחב"ד של הנשמות כהבנה, ולכן הוא זקוק ללבוש.

אבל גילוי שמבחי' זו לא ניתן ליהנות בו בהשגה כי הוא למעלה מכח ההשגה רק הגילוי בבחי' וראינה בעטרה בבחינת ראייה בעלמא ע"ד הנ"ל וע"כ א"צ [אין צריך / אינו צריך] ללבוש כו'

אבל הגילוי שמבחינה זו לא ניתן כדי ליהנות ממנו באמצעות השגה, שכן הוא למעלה מכוח ההשגה; אלא הגילוי הוא בבחינת "וראינה בעטרה", כראייה בלבד, על דרך הנ"ל, ולכן אינו זקוק ללבוש וכו'.

את גילוי הכתר אי אפשר לקלוט באמצעות הבנה, שכן הוא למעלה מהשגה; הוא מתקבל רק כראייה מבחוץ. לכן אינו זקוק ללבוש.

ועיין מ"ש עוד מענין הסתכלות וראייה בד"ה ואתחנן אל ה' בפ"י ואראה את הארץ⁵⁵ כו' ועי"ל [ועוד יש לומר] בזה ע"ד מ"ש במ"א בענין ג' בחינות מזון לבוש בית שהם ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע ומה שלמעלה מסוכ"ע

ועיינו עוד במה שנכתב בעניין הסתכלות וראייה בד"ה ואתחנן אל ה', בפירוש "ואראה את הארץ" וכו'. ועוד אפשר לכאר זאת על פי מה שנכתב במקום אחר בעניין שלוש הבחינות של מזון, לבוש ובית, שהן ממלא כל עלמין, סובב כל עלמין ומה שלמעלה מסובב כל עלמין.

להרחבה בעניין ההסתכלות והראייה, מופנים הלומדים למאמר על בקשתו של משה, "ואראה את הארץ". ביאור נוסף מתבסס על שלוש הבחינות של מזון, לבוש ובית, המתאימות לאור הממלא את כל העולמות, לאור הסובב את כל העולמות ולמה שלמעלה אפילו מהאור הסובב.

והנה כמו"כ [כמו כן] באדם מזון הוא א"פ [אור פנימי] בחינת תורה לוכ לחמו בלחמי⁵⁶ ולבושים נעשה ממעשה המצות ועל ידי לבושים אלו יוכל ליהנות ולקבל הארה מבחינת לבוש העליון של הקב"ה בחינת סוכ"ע.

וכך גם באדם: המזון הוא אור פנימי, בחינת התורה, [כמו שנאמר] "לכו לחמו בלחמי"; והלבושים נעשים ממעשה המצוות, ובאמצעות לבושים אלה הוא יכול ליהנות ולקבל הארה מבחינת הלבוש העליון של הקדוש ברוך הוא, בחינת סובב כל עלמין.

אצל האדם, המזון, הנספג בפנים, הוא האור הפנימי — התורה, כמו שנאמר "לכו לחמו בלחמי". הלבושים נוצרים ממעשה המצוות, ובאמצעותם יכולה הנשמה לקבל מה"לבוש" של ה' עצמו, שהוא סובב כל עלמין.

אך בחינת בעטרה שעטרה כו' הוא מה שלמעלה מבחי' סוכ"ע וא"כ הוא למעלה גם מבחי' לבוש מלכות של הקב"ה כ"א בחי' כתר מלכות בחי' מקיף למקיף.

אבל בחינת "בעטרה שעטרה לו אמו" וכו' היא מה שלמעלה מבחינת סובב כל עלמין; ואם כן, היא למעלה גם מבחינת לבוש המלכות של הקדוש ברוך הוא, אלא היא בחינת כתר מלכות, בחינת מקיף למקיף.

הכתר, לעומת זאת, הוא למעלה אפילו מסובב כל עלמין, ולמעלה מ"לבוש המלכות" של ה'. הוא "כתר המלכות" — אור מקיף המקיף אפילו את האור המקיף.

וכיון שהוא למעלה משרש הלבושים א"כ לא שייך להיות וראינה בעטרה על ידי הלבושים. ולכן נאמר צאינה מהלבושים וראינה בעטרה כו'.

ומכיוון שהוא למעלה משרש הלבושים, אין שייך "לראות את העטרה" באמצעות הלבושים. לכן נאמר: "צאו" מן הלבושים "וראו את העטרה" וכו'.

מכיוון שהעטרה נמצאת למעלה משרש הלבושים עצמם, הלבושים אינם יכולים לשמש אמצעי לראות אותה. לכן נאמר בפסוק לצאת מן הלבושים ולראות את העטרה.

ואפ"ל [ואפשר לומר] פ"י צאינה ע"ד מ"ש במ"א בפ"י ובני ישראל יוצאים ביד רמה⁵⁷ שיוצאים מן הכלי וגבול והוא בחינת נשיאת נפש לקיים מ"ש אליך ה' נפשי אשא⁵⁸ והוא בחינת תשובה עילאה כו'

אפשר לפרש את משמעות "צאו" על דרך מה שנאמר במקום אחר בפירוש הפסוק "ובני ישראל יוצאים ביד רמה": הם יוצאים מן הכלי והגבול. זו בחינת נשיאת הנפש, כדי לקיים את הכתוב "אליך ה' נפשי אשא", והיא בחינת תשובה עילאה וכו',

פירוש נוסף ל"צאו": כשם שבני ישראל יצאו ממצרים "ביד רמה", כך יוצאים מכל כלי וגבול. זו נשיאת הנפש, "אליך ה' נפשי אשא", והיא בחינת תשובה עילאה.

שהיא למעלה מהלבושים הנעשים על ידי מעשה המצות כנודע ועמ"ש סד"ה עד דלא ידעי בין⁵⁹ כו' וסד"ה כי כארץ תוציא צמחה⁶⁰ וסד"ה השמים כסאי גבי איזה בית אשר תבנו לי⁶¹

שהיא למעלה מן הלבושים הנעשים על ידי קיום המצוות, כידוע. ועיינו במה שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "עד דלא ידע בין" וכו', בסוף המאמר הפותח במילים "כי כארץ תוציא צמחה", ובסוף המאמר הפותח במילים "השמים כסאי", בעניין "איזה בית אשר תבנו לי"

תשובה עילאה זו היא למעלה מן הלבושים הנעשים על ידי קיום המצוות. אדמו"ר הזקן מפנה לשלושה מאמרים שבהם הדברים מתבארים, והסוגריים הארוכים מסתיימים כאן.

והנה בחינת העטרה וכתר הנ"ל הוא אשר הנשמות דווקא ממשיכים על ידי בחינת הביטול רצון בקיום המצות מעשיות

והנה בחינת העטרה והכתר האמורים לעיל היא בחינה שהנשמות דווקא ממשיכות באמצעות ביטול הרצון בקיום המצוות המעשיות.

הנשמות דווקא ממשיכות את העטרה באמצעות ביטול הרצון, כלומר הנחת הרצון הפרטי בצד, בעת קיום המצוות המעשיות.

ועל זה נאמר בעטרה שעטרה לו אמו שהוא מקור הנשמות שנקרא אמו ועמ"ש סד"ה יביאו לבוש מלכות אך

ועל כך נאמר "בעטרה שעטרה לו אמו": "אמו" היא מקור הנשמות, הנקרא "אמו". ועיינו במה שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "יביאו לבוש מלכות". אך

לכן נאמר "אמו עטרה לו": "אמו" היא מקור הנשמות. כעת אדמו"ר הזקן מסייג את האופן שבו הנשמות פועלות.

הנה לא שהנשמות הם העושים מחדש ממש את העטרה הנ"ל כי הרי מבואר למעלה ששרש העטרה הנ"ל הוא בבחי' גלגלתא דא"א ששרשו מבחינת המקיף דסובב כל עלמין ולא שנמשכת מבחינת אימא לבד

אין פירוש הדבר שהנשמות הן שיוצרות מחדש ממש את העטרה האמורה לעיל, שהרי התבאר למעלה ששרש העטרה הוא בבחינת גלגלתא דא"א, ששרשה בבחינת המקיף של סובב כל עלמין, ולא שהיא נמשכת מבחינת אימא בלבד;

הנשמות אינן יוצרות את העטרה. שורשה הוא בגלגלתא דא"א, שמקורה בסובב כל עלמין; היא אינה נמשכת מבחינת אימא, הפרצוף הנקרא "אם", בלבד.

אלא רק בחינת המשכת העטרה להיות כתר ומקיף על ראשו שהן י"ס [י ספירות] דאצילות כו' הוא אשר תלוי בהנשמות שהן ממשיכין להיות ניתן הכתר מלכות בראשו.

אלא רק המשכת העטרה, כדי שתהיה כתר ומקיף על ראשו — שהן עשר ספירות דאצילות וכו' — תלויה בנשמות. הן ממשיכות אותה, כך שכתר המלכות יונח על ראשו.

רק המשכת העטרה תלויה בנשמות, כדי שתשרה ככתר וכאור מקיף על ה"ראש" — עשר ספירות דאצילות. הנשמות גורמות לכך שכתר המלכות יונח על ראשו של המלך.

ע"ד דוגמא מנוהג שבעולם הכתר והעטרה שנותנים על ראש המלך בשר ודם בעת שמכתירים אותו שהנה הכתר והעטרה זו הרי מכבר ומקודם היתה עשויה על ידי הבעל מלאכה היודע לעשותה.

על דרך משל מן הנוהג בעולם: הכתר והעטרה שמניחים על ראשו של מלך בשר ודם בשעה שמכתירים אותו. הרי כתר ועטרה אלה כבר נעשו זמן רב קודם לכן בידי בעל המלאכה המיומן ביצירתם.

המשל הוא להכתרת מלך בשר ודם: הכתר שמניחים על ראשו כבר נעשה זמן רב קודם לכן בידי בעל מלאכה המיומן במלאכתו.

כ"א ענין שמעטרים אותו הוא נתינתה על ראש המלך וכמ"ש ואשר ניתן כתר מלכות בראשו.⁶²

אלא, עניין הכתרתו הוא הנחת הכתר על ראש המלך, כמו שנאמר: "ועל ראשו הונח כתר מלכות".

ההכתרה עצמה היא רק הנחת הכתר על ראש המלך, כפי שנאמר במגילת אסתר: "ועל ראשו הונח כתר מלכות".

וכך הוא עד"מ למעלה פירוש וענין בעטרה שעטרה לו אמו. שהמשיכו העטרה והכתר כביכול מא"א

[מאריך אנפין] להיות נמשך על י"ס [י"י ספירות] דאצילות כו'

כך הוא גם למעלה, בדרך משל. משמעות הענין של "בעטרה שעטרה לו אמו" היא שהמשיכו את העטרה והכתר, כביכול, מאריך אנפין, כדי שיימשכו על עשר הספירות של אצילות וכו',

כך גם למעלה: "אמו עטרה לו" פירושו שהנשמות ממשיכות את הכתר, כביכול, מאריך אנפין אל עשר הספירות של אצילות.

ע"ס [עשר ספירות] דז"א (ועמ"ש בפרשה במדבר סיני בביאור ע"פ שאו וגוי לגולגלותם⁶³ מענין המשכת

הכתר לז"א בשבועות וע' במק"מ [במקדש מלך] פ' אחרי) (בדף ס"ו ע"ב) גבי בעטרה שעטרה לו אמו מ"ש בשם ספר עמק המלך:

על עשר הספירות של ז"א. (וראו מה שנכתב בפרשת במדבר סיני, בביאור על הפסוק "שאו וגוי לגולגלותם", בענין המשכת הכתר לז"א בשבועות; וראו גם במקדש מלך, פרשת אחרי) (בדף ס"ו ע"ב), על "בעטרה שעטרה לו אמו", את מה שכתב בשם הספר עמק המלך:

אלו הן עשר הספירות של ז"א. אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו בפרשת במדבר, על הפסוק המצווה למנות את ישראל "לגולגלותם" — מלשון גלגלת — בענין המשכת הכתר לז"א בשבועות, וכן לדברי המקדש מלך על הזוהר בפרשת אחרי, המביא בשם הספר עמק המלך.

המדבר שלמעלה מ"אדם"

13 ד וזהו ענין ומדבר מתנה.⁶⁴ ומבואר למעלה הענין כי הגם כי זאת התורה אדם⁶⁵ שהתורה היא בחינת

אדם דאורייתא מחכמה נפקת מ"מ היינו בבחינת יציאתה מהעלם אל הגילוי

4. וזהו ענין "ומדבר מתנה". הענין התבאר למעלה: אף ש"זאת התורה אדם" — התורה היא בחינת אדם, שהרי "אורייתא מחכמה נפקת", כלומר, התורה יוצאת מחכמה — הרי זה כפי שהיא יוצאת מן ההעלם אל הגילוי;

סעיף 4 מתקרב לענין הכתר באמצעות פסוק נוסף: "ומדבר מתנה" (במדבר כא, יח). כפי שהתבאר למעלה, התורה נקראת "אדם" — "זאת התורה אדם" (במדבר יט, יד) — משום שהיא נמשכת מחכמה; אך הדבר מתאר רק את יציאתה מן ההעלם אל הגילוי.

אבל שרשה ויסודתה העליון שממנו לוקחה כתיב ומדבר מתנה מדבר הוא בחי' עליונה למעלה מבחינת אדם

אבל על שורשה ויסודה העליון, שממנו נלקחה, נאמר "ומדבר מתנה". המדבר הוא בחינה עליונה, למעלה מבחינת "אדם",

שורשה העליון של התורה, שממנו נלקחה, הוא ה"מדבר" — בחינה שלמעלה מ"אדם".

כי במדבר כתיב אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם⁶⁶ כו' שהוא למעלה מעלה מבחינת אדם העליון שעל הכסא ומשם נמשך להיות בחי' כתר על הראש ומוחין.

כי על המדבר נאמר "אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" וכו'; הוא למעלה מעלה מבחינת "אדם העליון שעל הכיסא", ומשם נמשכים הכתר שעל הראש והמוחין.

המדבר מתואר כארץ "אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" (ירמיהו ב, ו). הוא מסמל בחינה שלמעלה לאין ערוך מ"אדם העליון שעל הכיסא" שבחזון יחזקאל, וממנה נמשך הכתר שעל הראש והמוחין.

14 וזהו ענין בעטרה שעטרה לו כו'. והענין ע"ד מ"ש בספרא דצניעותא רפ"ב⁶⁷ ביקירותא ההיא כתיב לא

עבר בה איש

וזהו ענין "בעטרה שעטרה לו" וכו'. והענין הוא על דרך מה שכתוב בספרא דצניעותא, בתחילת פרק ב: "באותה יקרות כתוב: לא עבר בה איש

ה"מדבר" שמעל "אדם" הוא הכתר שבפסוק. הספרא דצניעותא, חלק מן הזוהר, דורש את אותו פסוק מירמיהו על "אותה יקרות", שהיא שם הזקן של אריך אנפין.

ולא ישב אדם שם לבר הוא ובז"ה [ובזהר הרקיע] בשם האריז"ל [האר"י זכרנו לברכה] כ' [כתב] וז"ל [זוה לשוננו] פ"י אדם הוא בז"א ולא בא"א ואף בז"א אינו נקרא אדם

ולא ישב אדם שם — מחוץ לו. ובזהר הרקיע כתב בשם האריז"ל, ואלה דבריו: "הפירוש הוא שיאדם הוא בז"א ולא בא"א; וגם בז"א הוא אינו נקרא 'אדם'

כוונת הזוהר היא שהמונח "אדם" אינו חל שם. הזוהר הרקיע, המצטט את האריז"ל, מסביר ש"אדם" מתייחס לז"א ולא לא"א, וגם בז"א — רק מן האף ולמטה.

אלא מהחוטם ואילך כמ"ש באד"ר [באדרא רבא] (דקל"ו ע"ב) עכ"ל [עד כאן לשוננו] ובאד"ר [ובאדרא רבא] שם כ' [כתב] ⁶⁸ דבחינת מצחא דא"ק [דאדם קדמון] הוא מבחינת כי לא אדם הוא ⁶⁹ כו' ע"ש

אלא מן האף ואילך, כפי שכתוב באדרא רבא (דף קלו, ע"ב). עד כאן לשוננו. ובאדרא רבא שם כתוב שבחינת המצחא דא"ק היא מבחינת "כי לא אדם הוא" וכו'; עיין שם.

הדברים מבוססים על האדרא רבא, האומר שהמצח, שבו לא ניכרים לא הפנים ולא האף, אינו נקרא "אדם"; משום כך נאמר בפסוק: "כי לא אדם הוא להנחם".

והענין דהנה השתלשלות ע"ס [עשר ספירות] דאצילות הבאים בבחינת ק' קוין חח"ן [חכמה חסד נצח] מימין בג"ה [בינה גבורה הוד] משמאל דת"י [דעת תפארת יסוד] באמצע הוא הנקרא פרצוף האדם למעלה ועל זה נאמר ⁷⁰

והענין הוא שהשתלשלות עשר הספירות דאצילות, הבאות בצורת שלושה קווים — חח"ן מימין, בג"ה משמאל, דת"י באמצע — היא הנקראת למעלה פרצוף "אדם". ועל כך נאמר:

עשר הספירות דאצילות מסודרות בשלושה קווים — ימין, שמאל ואמצע — בדומה לגוף האדם, ולכן הן נקראות פרצוף "אדם". צורה זו היא שראה יחזקאל על הכסא האלוקי.

ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם ⁷¹ מה שאין כן בבחי' כתר שהוא למעלה עדיין מבחי' התחלקות והשתלשלות ולא מכל אינון מדות איהו כלל נאמר בו

"ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם". לא כך הוא בבחינת כתר, שהיא עדיין למעלה מהתחלקות והשתלשלות, ו"לאו מכל אינון מדות איהו כלל"; עליה נאמר:

יחזקאל ראה "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם" (יחזקאל א, כו). אולם כתר הוא למעלה מכל התחלקות והשתלשלות, ו"לאו מכל אינון מדות איהו כלל".

כי לא אדם הוא להנחם⁷² ועמ"ש מזה במ"א ע"פ זכור את יום השבת⁷³ ולכן נאמר שבח"י מצחא שהוא כלי לגילוי הרצון הוא בחינת שלמעלה מבחינת אדם

"כי לא אדם הוא להנחם". ועיין במה שנתבאר על כך במקום אחר, על הפסוק "זכור את יום השבת". לכן נאמר שבחינת המצחא, שהיא כלי לגילוי הרצון, היא בחינה שלמעלה מבחינת "אדם".

על כתר נאמר "כי לא אדם הוא להנחם" (שמואל א טו, כט). לכן המצחא, שהוא הכלי שדרכו מתגלה הרצון, הוא בחינה שלמעלה מ"אדם".

ויובן ע"ד דוגמא באדם התחתון הנה עיקר פרצוף האדם הוא מן החוטם ואילך למטה שלכך ארז"ל [אמרו רבותינו וזכרונם לברכה]⁷⁴ שאין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם (כמ"ש במשנה סוף מסכת יבמות).

והדבר יובן על דרך משל באדם התחתון: עיקר פרצוף האדם הוא מן האף ולמטה. לכן אמרו חז"ל שאין מעידים אלא על פרצוף פנים עם החוטם (כפי שכתוב במשנה בסוף מסכת יבמות).

גם בפני האדם הדבר ניכר: הפנים ממש מתחילות מן האף ולמטה. לכן, כאשר עדים מזהים אדם שמת כדי לאפשר לאשתו להינשא מחדש, חז"ל מקבלים עדות רק על הפנים יחד עם החוטם.

והענין הוא כי מן החוטם ולמטה נמשך האור והחיות⁷⁵ בבחינת התחלקות המדרגות והתכללותן שזהו עיקר בחינת אדם

והעניין הוא שמן האף ולמטה נמשכים האור והחיות באופן של התחלקות המדרגות והתכללותן זו בזו, וזהו עיקר בחינת "אדם",

מן האף ולמטה האור והחיות מתחלקים למדרגות נבדלות, וגם נכללים זו בזו. התחלקות והתכללות אלה הן שיוצרות את בחינת "אדם".

כמו שני נקבי החוטם תרין עיינין תרין אודנין תרין ידין וגופא תרין רגלין כו' שהן בחי' הכלים לבחי' רוחניות החיות פנימי הבא בהתחלקות מעשר כחות חב"ד [חכמה בינה ודעת]

כגון שני הנחיריים, שתי העיניים, שתי האוזניים, שתי הידיים והגוף, שתי הרגליים וכו' — שהם בחינת כלים לחיות הרוחנית הפנימית, הבאה בחלוקה לפי עשר הכוחות: חכמה, בינה ודעת,

האיברים הזוגיים — שני הנחיריים, שתי העיניים, שתי האוזניים, שתי הידיים ושתי הרגליים — וכן הגוף, הם כלים לחיות הפנימית של הנשמה, המתחלקת לפי עשרת כוחותיה.

חג"ת [חסד גבורה תפארת] נהי"ם [נצח הוד יסוד מלכות] והן הן תרין עיינין הם כלים לבחיי גילוי האור מהחכמה שהחכמים נקראים עיני העדה⁷⁶ ומתחלק לתרין עיינין לקו הימין וקו השמאל וכן עדי"ז תרין אודנין מבחינת בינה.⁷⁷

חסד, גבורה ותפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות. ואלה הם בדיוק: שתי העיניים הן כלים לגילוי האור מן החכמה, שהרי החכמים נקראים "עיני העדה"; והאור מתחלק לשתי העיניים, לקו הימין ולקו השמאל. וכך גם שתי האוזניים הן מבחינת הבינה.

כל זוג איברים מתאים לכוח מסוים: שתי העיניים מקבלות את האור של החכמה, ולכן החכמים נקראים "עיני העדה"; האור מתחלק בין שתי העיניים, לקו הימין ולקו השמאל. בדומה לכך, שתי האוזניים שייכות לבינה.

15 ודרועא ימינא הוא בחי חסד. דרועא שמאלא בחינת גבורה. נוי"ה [נצח והוד] תרין שוקין כו' שכולם הם בבחינת התחלקות כל אחד בכלי בפ"ע [בפני עצמו] וגם בבחינת התכללות

הזרוע הימנית היא בחינת חסד, והזרוע השמאלית — בחינת גבורה; נצח והוד הם שתי הירכיים וכו'. כל אלה נתונים במצב של התחלקות: לכל אחד מהם כלי משלו, ועם זאת הם גם כלולים זה בזה,

הזרוע הימנית היא חסד והשמאלית גבורה, ונצח והוד הם שתי הירכיים. לכל כוח יש כלי משלו, ובכל זאת כולם קשורים זה בזה.

דהיינו התקשרות והתחברות כל האברים זל"ז [זה לזה] ע"י גידין ועורקין כו' וזהו בחי התיקון וע"כ בבחי' זו יש ריבוי שינויים פעמים התכללות בענין שהחסד גובר ופעמים להיפוך

כלומר, כל האיברים קשורים ומחוברים זה לזה באמצעות גידים ועורקים וכו'. זוהי בחינת התיקון. לכן בבחינה זו יש שינויים רבים: לעיתים החסד גובר במסגרת ההתכללות, ולעיתים להפך;

האיברים קשורים זה לזה באמצעות גידים ועורקים; זהו מצב של תיקון, שבו הכוחות משתלבים זה בזה. משום כך בחינה זו נתונה לשינויים: לפעמים החסד גובר, ולפעמים להפך.

וכן בשאר הכוחות ולפי שינויי אופן ההתכללות בפנימית הכוחות כך יהי' [יהיה] השינוי ניכר בחיצוניות בפרצוף פנים שלפעמים יאדימו פניו ופעמים ילכין.

וכך גם בשאר הכוחות. בהתאם לשינויים באופן ההתכללות בפנימיות הכוחות, ניכר השינוי גם בחיצוניות, בפרצוף הפנים: לפעמים פניו מאדימות ולפעמים הן מחווירות.

כאשר הכוחות הפנימיים משתלבים בדרכים שונות, הדבר ניכר בפנים, שעשויות להאדים או להחוויר.

וע"כ בפנים דוקא ניכר שינוי פרצוף אדם זה מחבירו שאין אחד דומה לחבירו כו' ע' [עין] במשנה ספ"ד [סוף פרק ד'] דסנהדרין.⁷⁸

לכן דווקא בפנים ניכר ההבדל בין תווי פניו של אדם אחד לאלה של חברו, שהרי אין אדם הדומה לחברו וכו'; ראו במשנה, סוף פרק ד בסנהדרין.

זו הסיבה שאפשר להבחין בין אנשים לפי פניהם, שהרי אין שני פנים זהים, כפי שמלמדת המשנה בסנהדרין.

משא"כ בחינת מצחא נקרא כי לא אדם הוא (אף על גב דבכרייתא ביבמות שם⁷⁹ איתא פרצוף פנים ולא פדחת אין מעידין⁸⁰ כו' —

לעומת זאת, בחינת המצח נקראת "כי לא אדם הוא". (אף שבכרייתא ביבמות שם נאמר: "פרצוף פנים ולא פדחת — אין מעידין" וכו',

המצח, לעומת זאת, נקרא "כי לא אדם הוא". בסוגריים ארוכים דן אדמו"ר הזקן בכרייתא ביבמות, הקובעת שפרצוף פנים ללא המצח אינו מספיק לעדות.

הרי שההכרה תלויה גם כן במצח היינו כמ"ש התוס' [התוספות] רפ"ח דבכורות⁸¹ שיש דבר באדם שמכירים על ידו את הפנים והיינו פדחת⁸² שנקרא הכרת פניהם⁸³ שבו ועל ידו מכירים את הפנים.

ומכאן שההכרה תלויה גם במצח; כלומר, כפי שכתבו התוספות בתחילת פרק ח בבכורות, יש באדם דבר שבאמצעותו מכירים את הפנים, והוא המצח, הנקרא "הכרת פניהם", שבו ועל ידו מכירים את הפנים.

מן ההלכה הזאת משתמע שההכרה תלויה גם במצח. אדמו"ר הזקן משיב על כך מדברי התוספות בבכורות: המצח הוא הדבר שבאמצעותו מכירים את הפנים, והוא "הכרת פניהם" שבפסוק.

אבל ודאי שאינו מגוף הפנים ובקה"ע [ובקרבן העדה] בירושלמי ביבמות שם⁸⁴ ר"ל [רוצה לומר] דהמשנה והברייתא פליגי והניח בצ"ע [בצריך עיון]. אבל זהו נגד הגמרא שלנו ביבמות שם דהברייתא והמשנה עולה בקנה אחד וכדמייתי גם כן עובדא דאבא בר מניומי כו'

אבל ודאי שאין הוא חלק מהפנים עצמן. ובקרבן העדה על הירושלמי ביבמות שם נראה שהוא מתכוון לומר שהמשנה והברייתא חולקות, והוא השאיר את הדבר בצריך עיון. אולם פירוש זה מנוגד לגמרא שלנו ביבמות שם, שבה הברייתא והמשנה עולות בקנה אחד, כפי שמובא שם גם המעשה באבא בר מניומי וכו',

אם כן, המצח אינו חלק מהפנים עצמן. קרבן העדה על הירושלמי הבין שהמשנה והברייתא חולקות, והניח את השאלה בצריך עיון; אולם בבבלי ביבמות הן מוצגות כמתאימות זו לזו, ומובא גם המעשה באבא בר מניומי.

ונגד הש"ס [הששה סדרים] דבכורות שם ונגד כל הפוסקים ואעפ"כ [ואף על פי כן] אין מכ"ז [מכל זה] שום סתירה למ"ש בזהר והאריז"ל [והאריז"ל זכרנו לברכה] דכוונת הזהר היינו רק שאינו מכלל פרצוף פנים ולכן נק' כי לא אדם הוא אבל מ"מ על ידו מכירים את הפנים)

וגם מנוגד לש"ס בבכורות שם ולכל הפוסקים. ואף על פי כן, אין בכל זה סתירה לדברי הזוהר והאריז"ל: כוונת הזוהר היא רק שהמצח אינו מכלל פרצוף הפנים, ולכן הוא נקרא "כי לא אדם הוא"; ובכל זאת מכירים את הפנים באמצעותו.)

הפירוש הזה מנוגד גם לש"ס בבכורות ולכל הפוסקים. עם זאת, אין בכך סתירה לזוהר ולאריז"ל: המצח אינו חלק מפרצוף הפנים עצמו, ולכן הוא נקרא "לא אדם", אף שמכירים את הפנים באמצעותו.

ששם אין התחלקות עדיין לבי' בחי' כמו תריין עיינין כו' והיינו לפי שהמצח הוא הכלי לבחי' הרצון שלמעלה מהחכמה וכמ"ש והיה על מצחו תמיד לרצון⁸⁵ (כמ"ש בד"ה ועשית ציץ⁸⁶ כו')

שם עדיין אין חלוקה לשתי בחינות, כמו שתי העיניים וכו'. הסיבה לכך היא שהמצח הוא הכלי לבחינת הרצון, שלמעלה מחכמה, כמו שכתוב: "והיה על מצחו תמיד לרצון" (כמו שכתוב במאמר המתחיל "ועשית ציץ" וכו').

במצח אין זוג איברים, בניגוד לעיניים, מפני שהוא הכלי לרצון, שלמעלה מחכמה. לכן נאמר בתורה על ציץ הזהב של הכהן הגדול: "והיה על מצחו תמיד לרצון".

והוא בחי' הנקי רעוא דכל רעון^{87,88} שהוא למעלה עדיין מהתחלקות ע"ד לית שמאלא בהאי עתיקא.⁸⁹ זוהי הבחינה הנקראת "רצון כל הרצונות", שעדיין היא למעלה מחלוקה, בדומה ל"לית שמאלא בהאי עתיקא" — אין שמאל בעתיק זה.

הזוהר מכנה רצון זה "רצון כל הרצונות"; הוא עדיין למעלה מכל חלוקה, בדומה ל"לית שמאלא בהאי עתיקא" — אין שמאל בעתיק זה, העתיק הקדמון, שבו אין לגבורה מקום נפרד.

והגם שעיקר בחי' זו הוא במצחא דא"א מ"מ גם במצחא דז"א מאיר בחי' זו שהמצח הוא הרצון ע"ד גלגלתא דחפאי על מוחא כו'

אף שעיקרה של בחינה זו הוא במצחא דא"א, בכל זאת היא מאירה גם במצחא דז"א, שהרי המצח הוא הרצון, בדומה ל"גלגלתא דחפאי על מוחא" וכו'.

בחינה זו שייכת בעיקר למצחא דא"א, אך היא מאירה גם במצחא דז"א, שהרי המצח הוא הרצון, כשם שגלגלתא מכסה על המוח.

ולכן בבחי' זו נאמר כי לא אדם הוא להנחם⁹⁰ שאין שייך שם שינויים כמו בבחי' אדם ששם יש שינויים⁹¹ פעמים החסד גובר ופעמים להפך משא"כ בבחינת מצח הרצון כו' וכמ"ש אני הוי' לא שנית^{92, 93}.

לכן נאמר על בחינה זו: "כי לא אדם הוא להנחם" — אין שייכים בה שינויים, כפי שהם שייכים בבחינת "אדם", שבה יש שינויים: לעיתים החסד גובר ולעיתים להפך. לא כך הוא בבחינת מצח הרצון וכו', וכמו שכתוב: "אני הוי' לא שנית".

לכן נאמר על בחינה זו: "כי לא אדם הוא להנחם". בתחום של "אדם" מתחלפים החסד והגבורה, אך הרצון שבמצח אינו משתנה, כפי שה' אומר: "אני הוי' לא שנית" (מלאכי ג':ו').

16 וע"כ גם באדם למטה המצח הוא תמיד במדרגה א' ואין ניכר בו שינויים כמו בפנים.

לכן גם אצל האדם שלמטה המצח נמצא תמיד באותה מדרגה, ואין ניכרים בו שינויים כפי שהם ניכרים בפנים.

מכיוון שהמצח הוא למעלה משינוי, גם אצל האדם המצח נשאר כפי שהוא ואינו מראה את השינויים העוברים על הפנים.

ולכן נק' בחי' מצחא מדבר בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם⁹⁴ שהוא למעלה מבחי' אדם ונקרא מדבר

לכן בחינת המצח נקראת "מדבר... ארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם", משום שהיא למעלה מבחינת אדם; והיא נקראת "מדבר".

משום כך המצח נקרא "מדבר", "ארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם": הוא למעלה מבחינת "אדם".

כמו המדבר שאין בו זריעה וצמיחה כך בבחי' זו אין שייך זריעה וצמיחה שהן שינויים קטנות וגדלות וע"כ המצח הוא פנוי מהשערות ואינן צומחים בו שערות.

כמו שבמדבר אין זריעה וצמיחה, כך בבחינה זו אין שייכות לזריעה ולצמיחה — שהן שינויים של קטנות וגדלות. לכן המצח פנוי משערות, ושערות אינן צומחות בו.

במדבר אין זריעה וצמיחה, ובאותו אופן בבחינה זו אין גדילה וקטנות — השינויים של קטנות וגדלות. גם מבחינה גשמית, שערות אינן צומחות במצח.

ולכן התורה שנמשך מבחי" רצון העליון רעוא דכל רעוין⁹⁵ דא"א. נאמר בה וממדבר מתנה⁹⁶ אלא שהתגלותה הוא בבחינה אדם כנ"ל (ועיין באדר"ז [באדרא זוטא] דף רפ"ח ע"ב מענין מצחא⁹⁷ ובע"ח [ובעץ חיים] שער א"א פי"ד [פרק י"ד / פרשה י"ד]).

לכן על התורה, הנמשכת מבחינת הרצון העליון, רעוא דכל רעוין של אריך אנפין, נאמר "וממדבר מתנה"; אלא שהיא מתגלה בבחינת אדם, כנזכר לעיל. (ועיינו באדרא זוטא, דף רפ"ח ע"ב, כענין המצח, ובעץ חיים, שער אריך אנפין, פרק י"ד).

לכן התורה, הנמשכת מהרצון העליון של אריך אנפין, באה "מן המדבר", אף שהיא מתגלה בצורת "אדם". אדמו"ר הזקן מפנה לאדרא זוטא, המכנה את המצח המתגלה בעתיקא קדישא "רצון", ולפרק בעץ חיים על אריך אנפין העוסק בהבטה במצחו.

וכמ"כ [וכמו כן] יובן בעבודת ה' בכל נש"י [נשמות ישראל] שנקראי' [שנקראים] גם כן בשם אדם וכמ"ש נעשה אדם בצלמנו⁹⁸ כו'. אדם אתם.⁹⁹

וכך יובן גם בעבודת ה' של כל נשמות ישראל, הנקראות אף הן בשם "אדם", כמו שכתוב "נעשה אדם בצלמנו" וכו', [ו] "אתם אדם".

אותו מבנה קיים גם בעבודת ה' של כל נשמה יהודית, שכן גם ישראל נקראים "אדם": "נעשה אדם בצלמנו" (בראשית א, כו), וכן דברי הנביא "אתם אדם" (יחזקאל לד, לא).

ולכן כמו שבבחינת אדם העליון יש גם כן בחינת א' שנקרא כי לא אדם הוא וזהו מבחינת מצחא ולמעלה כנ"ל בשם האדרא והאריז"ל [והאריז"ל זכרוננו לברכה].

לכן, כשם שבבחינת האדם העליון יש גם בחינה הנקראת "כי לא אדם הוא", והיא מבחינת המצח ולמעלה, כנזכר לעיל בשם האדרא והאריז"ל,

באדם העליון יש בחינה הנקראת "כי לא אדם הוא", מבחינת המצח ולמעלה, כפי שמלמדים האדרא והאריז"ל. בנשמה קיימות אותן שתי בחינות.

כך הוא גי"כ בהנשמה כי בחינת אדם הן עשר ספ"י [ספירה / ספירות] שבנפש האלקית שהיא כלולה מע"ס [מעשר ספירות] היינו הביטול וההשגה דחוי"ב [דחכמה ובינה] ואהוי"ר [ואהבה ויראה] ושאר מדות שכלב.

כך גם בנשמה. בחינת אדם היא עשר הספירות שבנפש האלקית, הכלולה מעשר ספירות: הביטול וההשגה של חכמה ובינה, אהבה ויראה ושאר המדות שכלב.

בנשמה, בחינת "אדם" היא עשר הכוחות של הנפש האלקית: הביטול של חכמה וההבנה של בינה, אהבה ויראה ושאר רגשות הלב.

17 והנה יש בהן שינויים רב ים לפעמים הן בקטנות ולפעמים הן בגדלות. וכן בבחינת התשובה ולב נשבר לפעמים הוא מעומקא דליבא ולפעמים שאין הלב נשבר כו'

והנה, יש בהם שינויים רבים: לפעמים הם בקטנות ולפעמים בגדלות. כך גם בתשובה וכלב נשבר: לפעמים הלב נשבר מעומק הלב, ולפעמים אינו נשבר וכו',

הכוחות האלה משתנים: לפעמים הם קטנים וחלשים, ולפעמים גדולים ומתרחבים. כך גם בתשובה: לפעמים הלב נשבר מעומקו, ולפעמים אינו נשבר כלל.

ולא סליק ביה נהורא¹⁰⁰ דנשמתא¹⁰¹ בזמן ההוא מצד גשמיות הגוף וחומריותו שנעשה מסך מבדיל כו' והוא

ו"אור הנשמה אינו עולה בו" באותו זמן, בגלל הגשמיות והחומריות של הגוף, שנעשה מסך מבדיל וכו'. וזה

בזמנים כאלה, בלשון זוהרה, "אור הנשמה אינו עולה" בגוף, מפני שחומריות הגוף נעשית מסך המבדיל בין אור הנשמה לבינו.

כמו עד"מ השינויים שנמצא בגשמיות בפרצוף פנים של האדם מאודם ללובן כו' (ועמ"ש בפ"י ורחל היתה יפת תאר¹⁰² כדי"ה אם לא תדעי לך היפה בנשים¹⁰³ כו').

כמו, למשל, השינויים הגשמיים בפניו של אדם, מאדמומיות לחיוורון וכו'. (ועיינו במה שכתוב על פירוש "ורחל היתה יפת תואר", במאמר המתחיל "אם לא תדעי לך היפה בנשים" וכו').

העליות והירידות האלה דומות לשינויי הצבע הגשמיים בפניו של אדם, מאדום לחיוורון. אדמו"ר הזקן מפנה להסברו על "ורחל היתה יפת תואר" במאמר אחר.

אמנם יש בהנשמה עוד בחינה שלמעלה מעשר כחות הנ"ל שראשיתן חו"ב [חכמה ובינה] כו' והוא בחי' הביטול ומס"נ [ומסירות נפש] בבחי' עצמיות הרצון שלמעלה מהשכל כנודע דאית רצון ואית רצון¹⁰⁴ כו'

אולם יש בנשמה בחינה נוספת, שלמעלה מעשר הכוחות שזכרו לעיל, שראשיתם בחכמה ובבינה וכו': בחינת הביטול ומסירות הנפש שבעצם הרצון, שלמעלה מן השכל. כידוע, יש רצון ויש רצון וכו',

אבל יש בנשמה בחינה שלמעלה מעשרת כוחותיה: ביטול ומסירות נפש שמקורם בעצם הרצון, שלמעלה מן השכל. כידוע, יש שני סוגי רצון: רצון הנובע מהכנה ורצון שלמעלה ממנה.

וכמ"ש ע"פ ויקהל משה¹⁰⁵ והיינו דרצון זה שרשו מבחינת רצון העליון שלמעלה מהשכל המושג ולכן נקרא ישראל לי ראש.

כמו שכתוב על הפסוק "ויקהל משה". כלומר, שורש הרצון הזה הוא בבחינת הרצון העליון, שלמעלה מן השכל המושג; ולכן ישראל נקראים "לי ראש".

הרצון העצמי הזה מושרש ברצון העליון, שלמעלה מן השכל המובן. לכן ישראל נקראים "לי ראש" — "ראש בשבילי"; ישראל מושרשים בראש העליון.

ראש היינו בחיי גלגלתא דחפא על מוחא ועמ"ש בפי שלח בד"ה אני כוי אשר הוצאתי אתכם¹⁰⁶ מאמ"צ
[מארץ מצרים] כוי

"ראש" היינו בחינת גלגלתא החופפת על המוח. ועיינו במה שכתוב בפרשת שלח, במאמר המתחיל "אני... אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" וכו',

"ראש" הוא גלגלתא, הגולגולת החופה על המוח. אדמו"ר הזקן מפנה לשני מאמרים שלו להרחבה.

ועמ"ש בד"ה ראה אנכי נותן¹⁰⁷ ובבחי זו אין שייך שינויים כלל וכדכתיב וגם נצח ישראל לא ישקר¹⁰⁸
כוי כי לא אדם הוא כוי

ועיינו במה שכתוב במאמר המתחיל "ראה אנכי נותן". בבחינה זו אין שייכים שינויים כלל, ככתוב: "וגם נצח ישראל לא ישקר" וכו', "כי לא אדם הוא" וכו'.

בבחינה זו אין שינויים כלל, כפי שנאמר: "נצח ישראל לא ישקר... כי לא אדם הוא".

נצח ומצח הכל בחי אחת^{109, 110} ועיין בסש"ב [בספר של בינונים] פרק י"ט ובחי זו מעורר למעלה ג"כ בבחי
כתר ומקיף דאצילות והנה שם כחשכה כאורה¹¹¹ ממש.

נצח ומצח הם בחינה אחת. ועיינו בספר של בינונים, פרק י"ט. בחינה זו מעוררת גם למעלה את בחינת כתר ואת האור המקיף של אצילות, ושם "כחשכה כאורה" ממש.

נצח ומצח הם בחינה אחת, כפי שמלמד הזוהר, ואדמו"ר הזקן מפנה לתניא, פרק י"ט. באמצעות הביטול העצמי הזה הנשמה מעוררת למעלה את כתר ואת האור המקיף של אצילות, ושם "כחשכה כאורה".

וע"כ הזדונות נהפכים לזכויות ממש (ועמ"ש בביאור ע"פ וקבל היהודים¹¹² וקבל לשון יחיד כוי ע"ש):
ולכן הזדונות נהפכים ממש לזכויות. (ועיינו במה שנכתב בביאור על [הפסוק] "וקיבל היהודים", שבו "וקיבל" מופיע בלשון יחיד וכו'; עיינו שם.)

בדרגה זו, שבה החושך והאור שווים, אפילו הזדונות נהפכים ממש לזכויות. הסוגריים מפנים לביאור שלו על "וקיבל היהודים", שבו הפועל מופיע בלשון יחיד.

קטע 6 • 181-25

שתי התעוררויות, בדומה לתורה ולמצוות

18 ה והנה עם כל הנ"ל יובן גם כן מ"ש על פי שוש תשיש^{113, 114} דעל ידי שמחה של מצוה ממשיכים שאפילו כשכנסת ישראל היא בבחי' עקרה רק שהאתעדל"ע [שהאתערוותא דלעילא] נמשך מעצמו עכ"ז [עם כל זה] תהיה יולדת זכר כו' ע"ש.

5. כעת, לאור כל האמור, יובן גם מה שנכתב על הפסוק "שוש תשיש": באמצעות שמחת מצווה ממשיכים אור, כך שגם כאשר כנסת ישראל היא בבחינת "עקרה", ורק ההתעוררות מלמעלה נמשכת מאליה, בכל זאת היא תלד זכר וכו'; עיינו שם.

סעיף 5 חוזר למאמר שהוזכר בתחילה, "שוש תשיש" שבפרשת תזריע, שבו נתבאר שלשמחת מצווה יש כוח מיוחד: גם כאשר כנסת ישראל היא "עקרה", וההתעוררות מלמעלה באה מאליה בלבד, היא בכל זאת תלד "זכר" — אהבה רבה. הדברים שנתבארו עד כה יסבירו כעת מדוע.

19 ויובן בהקדים לבאר עוד ענין שייכות וקשר ההקדמה הראשונה שנתבאר למעלה מענין ב' בחי' אתערוותא דלעילא להקדמה השניי מענין ההפרש שבין תורה למצות.

הדברים יובנו לאחר שנבאר עוד את הקשר בין ההנחה הראשונה, שנתבארה לעיל בענין שתי בחינות של אתערוותא דלעילא, לבין ההנחה השנייה, העוסקת בהבדל שבין תורה למצוות.

כדי להסביר זאת, אדמו"ר הזקן מראה תחילה כיצד שתי ההנחות של המאמר קשורות זו לזו: שתי הבחינות של אתערוותא דלעילא וההבדל שבין תורה למצוות.

והענין כמו שבתורה ומצות יש מעלה יתירה בתורה מבמצות ויש מעלה יתירה במצות מבתורה. כמ"כ [כמו כן] עדי"ז ומעין זה הוא ג"כ בענין ב' בחינת אתעדל"ע [אתערוותא דלעילא] הנ"ל.

והעניין הוא: כשם שבתורה ובמצוות יש יתרון לתורה על המצוות, ויתרון למצוות על התורה, כך גם, בדרך זו ובדומה לכך, הוא בענין שתי הבחינות של אתערוותא דלעילא שהוזכרו לעיל.

לתורה יש יתרון על המצוות, ולמצוות יש יתרון על התורה; שתי הבחינות של אתערוותא דלעילא קשורות זו לזו באותו אופן.

היינו שעם היות אשר האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] הנמשך ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] הוא בחי הארה פנימית מא"ס ב"ה ולמעלה מעלה מבחי אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] המאיר תמיד ממילא ומאצמו לצורך חיות העולמות שהוא רק גילוי הארה חיצונית.

כלומר, אף שאתערותא דלעילא הנמשכת על ידי אתערותא דלתתא היא הארה פנימית מאין סוף ברוך הוא, והיא נעלית לאין ערוך מאתערותא דלעילא המאירה תמיד מאליה ומעצמה לצורך חיות העולמות, שאינה אלא גילוי של הארה חיצונית,

אתערותא דלעילא הבאה בעקבות אתערותא דלתתא היא הארה פנימית מאין סוף, ונעלית בהרבה מהאתערותא דלעילא התמידית המחיה את העולמות, שאינה אלא הארה חיצונית.

אעפ"כ [אף על פי כן] שרש ומקור אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] זו הנמשך מעצמו הוא ממקום גבוה יותר. מאחר שהוא נמשך מעצמו

אף על פי כן, השורש והמקור של אתערותא דלעילא זו, הנמשכת מאליה, הוא ממקום נעלה יותר. שכן היא נמשכת מעצמה,

ובכל זאת, מקורה של האתערותא דלעילא הבאה מאליה נעלה יותר. דווקא העובדה שהיא נמשכת מעצמה מעידה על שורשה העמוק יותר.

כמו שהיה מתחלת הבריאה שנמשך מבחי כי חפץ חסד הוא^{115, 116} הרי אי"כ שרשה נמשך מבחי העצמות ממש אשר אין אתערותא דלתתא מגעת שם¹¹⁷ כלל רק

כפי שהיה מתחילת הבריאה, כאשר נמשכה מבחינת "כי חפץ חסד הוא"; אם כן, שורשה נמשך מבחינת העצמות ממש, שאליה אתערותא דלתתא אינה מגיעה כלל, אלא רק

כך היה בתחילת הבריאה: היא נמשכה רק מכוח רצונו של הקב"ה להיטיב, כשלא היה עדיין מי שלמטה שיוכל לעורר זאת. שורשה הוא בעצמותו ממש, שאליה שום אתערותא דלתתא אינה יכולה להגיע.

כי חפץ חסד הוא וע' בע"ח [בעץ חיים] שער מ"ן [מ"ן נוקבין] ומ"ד [ומ"ן דוכרין]¹¹⁸ דרוש ב' בפ"י כד סליק ברעותיה¹¹⁹ כו'.

"כי חפץ חסד הוא". ועיין בעץ חיים, שער מ"ן ומ"ד, דרוש ב', בפירוש "כד סליק ברעותיה" וכו'.

רק רצונו של הקב"ה להיטיב מגיע לשם. האריז"ל מסביר בעץ חיים שהזיווג הראשון שבבריאה היה ללא מ"ן, מכוח רצונו הפשוט של הקב"ה; לכן אומר הזוהר "כד סליק ברעותיה", כאשר עלה ברצונו לברוא את העולם.

20 וזהו ענין שנאמר אחר המבול עוד כל ימי¹²⁰ הארץ זרע וקציר כו' יום ולילה לא ישבתו.¹²¹

וזהו פירוש הדברים שנאמרו לאחר המבול: "כל עוד הארץ קיימת, זמן הזריעה והקציר וכו', יום ולילה לא יפסקו".

לכן הבטיח ה' לאחר המבול ש"זמן הזריעה והקציר... יום ולילה לא יפסקו" (בראשית ח, כב).

דהיינו שבח"י זו דחיות העולמות לא תהי' [תהיה] נפסקת לעולם אף אם ח"ו [חס ושלום] לא אכשור דרי מטעם הנ"ל דשרשה נמשך מבח"י שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] מגעת שם כלל.

כלומר, בחינה זו של חיות העולמות לא תיפסק לעולם, גם אם, חלילה, הדורות לא יהיו ראויים, מהטעם שהוזכר לעיל: שורשה נמשך מבחינה שאתערותא דלתתא אינה מגיעה אליה כלל.

חיות העולמות לעולם לא תיפסק, גם אם דור מסוים אינו ראוי, משום ששורשה מצוי במקום שאתערותא דלתתא אינה מגיעה אליו; היא אינה תלויה בזכויותיהם של בני האדם.

21 ועמ"ש בד"ה למנצח על השמינית¹²² וסד"ה חייב אינש לבסומי בפוריא^{123, 124} בענין פ"י התירוף שגז' [שנזכר] במדרש¹²⁵ על הקושיא איך הקב"ה מוריד גשמים ומצמיח דשאים בשבת כו'

וראה מה שנכתב במאמר המתחיל "למנצח על השמינית", ובסוף המאמר המתחיל "חייב אינש לבסומי בפוריא", בענין פירוש התירוף המובא במדרש לשאלה כיצד הקדוש ברוך הוא מוריד גשמים ומצמיח עשבים בשבת וכו';

אדמו"ר הזקן מפנה לשני מאמרים העוסקים בשאלת המדרש: אם ה' שומר שבת, כיצד הוא מוריד גשמים ומצמיח עשבים בשבת?

ע"ש דמהתירוף מובן שמקור ושרש האור וחיות העולמות נמשך ממקום שלמעלה אפילו מבחינת שבת והשבת הוא אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] הנמשך על ידי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] דכל ששת ימי המעשה.

ראה שם. מן התירוף מובן שמקורם ושרשם של האור והחיות של העולמות נמשכים ממקום שלמעלה אפילו מבחינת שבת; והשבת היא אתערותא דלעילא הנמשכת באמצעות אתערותא דלתתא של כל ששת ימי המעשה.

המדרש משיב שכל העולם הוא רשותו של ה', ומכאן מסיק אדמו"ר הזקן ששרש חיותם של העולמות הוא למעלה אפילו מבחינת שבת. שבת עצמה היא אתערותא דלעילא הנמשכת על ידי אתערותא דלתתא של ששת ימי המעשה.

א"כ מבואר מזה דשרש אור וחיות העולמות הוא מבח"י שלמעלה מאתעדל"ע [מאתערותא דלעילא] זו שעל ידי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] דהיינו מבח"י שאין שייך שם כלל מעלה ומטה כו'.

אם כן, מובן מכך ששרש האור והחיות של העולמות הוא מבחינה שלמעלה מאתערותא דלעילא זו, הבאה באמצעות אתערותא דלתתא; כלומר, מבחינה שבה אין שייכות כלל למעלה ולמטה וכו'.

לכן שורש חיותם של העולמות הוא למעלה מאתערותא דלעילא הבאה בעקבות אתערותא דלתתא; זוהי בחינה שבה אין משמעות כלל ל"למעלה" ול"למטה".

ועיין מ"ש במ"א בביאור מאמר הזהר פ' וירא¹²⁶ (דק"יב ע"א) ע"פ וגם אמנה אחותי בת אבי^{127, 128} כו'

וראה מה שנכתב במקום אחר בביאור מאמר הזהר בפרשת וירא (דף קי"ב ע"א), על הפסוק "וגם אמנה אחותי בת אבי" וכו';

הוא מפנה גם לביאורו של קטע בזוהר בפרשת וירא, על דברי אברהם בנוגע לשרה: "וגם אמנה אחותי בת אבי" (בראשית כ, יב).

איך דרך כלל שרש היחוד תמידי נקרא זיווג דא"א [דאבא ואימא] והיחוד דלהוליד נשמות חדשות נקרא ע"ש זיווג ז"י [זעיר אנפין ונוקבא] כו' והוא הנמשך ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] דייקא.

כיצד, בדרך כלל, שורש הזיווג התמידי נקרא זיווג אבא ואמא (חכמה ובינה), ואילו הזיווג שמוליד נשמות חדשות נקרא זיווג ז"א ונוקבא (המדות ומלכות) וכו'; והוא נמשך דווקא באמצעות אתערותא דלתתא.

שם מוסבר שהזיווג התמידי, המקיים את המציאות, נקרא זיווג אבא ואמא, ואילו הזיווג שמוליד נשמות חדשות נקרא זיווג ז"א ונוקבא; זיווג זה בא רק באמצעות אתערותא דלתתא.

22 וכן נתבאר עוד במ"א בביאור ע"פ והיה לכם לציצית^{129, 130} בפ"י קדושתו למעלה מקדושתכם היינו שיש

אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא]

כך גם מוסבר במקום אחר, בביאור על הפסוק "והיה לכם לציצית", בפירוש דברי חז"ל "קדושתו למעלה מקדושתכם": יש אתערותא דלעילא שבאה בעקבות אתערותא דלתתא,

חזוק נוסף עולה מהסברו של אדמו"ר הזקן על הפסוק "והיה לכם לציצית", המודפס בסידורו, על דברי חז"ל "קדושתו למעלה מקדושתכם". שם הוא מסביר שיש אתערותא דלעילא אחת שבאה בעקבות אתערותא דלתתא.

וזהו פ"י¹³¹ קודשתכם ויש אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] קודם אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] להעלות ממטה

למעלה ואתעדל"ע [ואתערותא דלעילא] זו גדלה מעלתה מאד מאותה שע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] יכולה להגיע אליה

וזהו פירוש "קדושתכם". ויש אתערותא דלעילא שקודמת לאתערותא דלתתא, כדי להעלות מלמטה למעלה; ומעלתה של אתערותא דלעילא זו גדולה הרבה יותר מזו שבאה בעקבות אתערותא דלתתא, שכן אתערותא דלתתא אינה יכולה להגיע אליה.

האתערותא הזאת, שעבודתנו מעוררת, היא "קדושתכם". יש גם אתערותא דלעילא שבאה עוד לפני כל אתערותא דלתתא ומרוממת את האדם; מעלתה גדולה לאין ערוך, שכן שום דבר שמצד האדם אינו יכול להגיע אליה.

וכמאמר הבעש"ט [הבעל שם טוב]¹³² ני"ע [נשמתו עדן] על הבת קול שמכרזת שהם הרהורי תשובה והם באים מלמעלה שאין אדם עושה מאומה מצד עצמו והיינו כי חפץ חסד הוא.¹³³

וכמאמר הבעל שם טוב, נשמתו עדן, על הבת קול המכרזת: אלו הרהורי תשובה, והם באים מלמעלה, שכן האדם אינו עושה דבר כלל מצד עצמו; והיינו כי חפץ חסד הוא.

הבעל שם טוב לימד שהבת קול שעליה אמרו חז"ל שהיא יוצאת ומכריזה היא הרהורי תשובה הבאים לאדם מאליהם. הם באים מלמעלה, ולא מכוח מאמציו של האדם, משום שהי' חפץ חסד הוא.

23 וזהו ענין קדושתו למעלה מקדושתכם. ועמ"ש ג"כ במ"א בד"ה לסוסתי¹³⁴ בפ"י ואתם תחרישון¹³⁵ כו' לא תתעורר מדי כו'

וזהו פירוש "קדושתו למעלה מקדושתכם". ראו גם מה שנכתב במקום אחר, במאמר המתחיל "לסוסתי", על פירוש "ואתם תחרישון" וכו', "לא תעוררו דבר" וכו';

זהו פירוש "קדושתו למעלה מקדושתכם": הקדושה של ה' עצמו, שמגיעה אלינו בלי שהתעוררנו לכך, נעלית מן הקדושה שאנו משיגים בעבודתנו. אדמו"ר הזקן מפנה גם למאמרו "לסוסתי", העוסק בפסוק "ואתם תחרישון" (שמות יד, יד), שנקרא בארמית "לא תעוררו דבר".

ע"ש והנה מכ"ז [מכל זה] מבואר שאתעדל"ע [שאתערותא דלעילא] הנמשך מעצמו לעורר אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] גדלה מעלתה מאותה אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא].

ראו שם. והנה, מכל האמור מתבאר שאתערותא דלעילא שנמשכת מאליה כדי לעורר אתערותא דלתתא, מעלתה גדולה מזו של אתערותא דלעילא שבאה בעקבות אתערותא דלתתא.

מכל האמור עולה שאתערותא דלעילא שבאה מאליה כדי לעורר אתערותא דלתתא, נעלית מזו שבאה בתגובה אליה.

24 ובאמת בכמה מקומות מבואר בהיפך שהאתעדל"ע [שהאתערותא דלעילא] שנמשך ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] גבוה יותר וזהו ענין אשה מזרעת תחלה יולדת זכר¹³⁶ כו' ועמ"ש במ"א בביאור ע"פ אלה מסעי^{137, 138}.

ובאמת, בכמה מקומות מוסבר ההפך: שאתערותא דלעילא הנמשכת על ידי אתערותא דלתתא היא נעלית יותר. זהו ענין "אשה מזרעת תחילה — יולדת זכר" וכו'. ועיינו כמה שנכתב במקום אחר בביאור על הפסוק "אלה מסעי":

אלא שבמקומות רבים נאמר ההפך: שאתערותא דלעילא הבאה כמענה לאתערותא שלנו היא הנעלית יותר, כמו מאמר חז"ל "אשה מזרעת תחילה — יולדת זכר". אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על הפסוק "אלה מסעי" (במדבר לג, א).

שהאתעדל"ע [שהאתערותא דלעילא] שלפני אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] הוא רק בחינת הארה חיצונית וע"י וימינו תחבקני¹³⁹ אבל אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שאחר האתעדל"ת [האתערותא דלתתא] הוא המשכה בחי פנימית להיות מזה הולדה כו'.

שאתערותא דלעילא שלפני אתערותא דלתתא היא רק בחינת הארה חיצונית, על דרך "וימינו תחבקני"; ואילו אתערותא דלעילא שלאחר אתערותא דלתתא היא המשכה של בחינת פנימיות, שממנה יכולה להיות הולדה כו'.

שם מוסבר שאתערותא דלעילא הבאה תחילה היא רק הארה חיצונית, כמו חיבוק — "וימינו תחבקני"; ואילו זו הבאה לאחר האתערותא שלנו ממשיכה את האור הפנימי, שממנו יכולה להיוולד חיות חדשה.

אך הענין דשניהם אמת דשרש ומקור¹⁴⁰ אתעדל"ע זו שנמשך מעצמו נמשך מבחי' כי חפץ חסד הוא¹⁴¹ דהיינו ממקום שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] מגעת שם כלל

אך הענין הוא ששניהם אמת: השורש והמקור של אתערותא דלעילא זו, הנמשכת מעצמה, הוא מבחינת "כי חפץ חסד הוא", כלומר ממקום שאתערותא דלתתא אינה מגיעה אליו כלל;

שתי הדעות אמת. שורשה של האתערותא הבאה מעצמה הוא ברצונו של ה' להיטיב, במקום שאתערותא דלתתא אינה יכולה להגיע אליו.

אך מ"מ ההמשכה הוא רק בחי' חיצוניות לבד אלא שהיא חיצוניות מבחינה עליונה ביותר וכמבואר שם בד"ה למנצח על השמינית ג"כ בענין שרש חיות העולמות שהוא מבחינת א"ק [אדם קדמון] כו'.

אך בכל זאת, ההמשכה היא רק בחינת חיצוניות, אלא שזו חיצוניות של בחינה נעלית ביותר. וכפי שמוסבר שם גם במאמר הפותח במילים "למנצח על השמינית", בענין שורש חיות העולמות, שהוא מבחינת אדם קדמון וכו'.

אולם מה שנמשך בפועל הוא רק אור חיצוני, אף שהוא הצד החיצוני של בחינה נעלית מאוד. במאמר "למנצח על השמינית" מוסבר שחיות העולמות מקורה באדם קדמון, המדרגה הקדומה שלמעלה מאצילות.

אבל מ"מ הוא בחינת חיצוניות א"ק [אדם קדמון] וכמשל העור כו' וגם שמאיר רק בבחי' מקיף שמקיף את כולם בהשוואה אי כו' ע"ש משא"כ האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] שנמשך ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] זהו גילוי בחינת פנימיות ממש ולא חיצוניות לבד

אבל בכל זאת, זו בחינת החיצוניות של אדם קדמון, על דרך משל העור וכו'; וגם היא מאירה רק בבחינת מקיף, המקיפה את כולם בשווה וכו', עיינו שם. לעומת זאת, אתערותא דלעילא הנמשכת על ידי אתערותא דלתתא היא גילוי של בחינת פנימיות ממש, ולא רק של חיצוניות.

זו החיצוניות של אדם קדמון, בדומה לעור הגוף, והיא מאירה רק כאור מקיף, במידה שווה לכולם. לעומתה, האתערותא המגיבה לאתערותא שלנו מגלה את האור הפנימי ממש.

ולכן עם היות שהגילוי הוא רק מבחינה שאתעדל"ת [שאתערותא דלתתא] מגיע שם מ"מ להיותו גילוי בחי' הפנימית יש בזה מעלה יתירה יותר מאתעדל"ע [מאתערותא דלעילא] שמעצמו וכמאמר אשה מזרעת תחלה יולדת זכר כו' וכנ"ל.

ולכן, אף שהגילוי הוא רק מבחינה שאתערותא דלתתא מגיעה אליה, בכל זאת, מכיוון שהוא גילוי של בחינת הפנימיות, יש בו מעלה יתרה על פני אתערותא דלעילא הבאה מעצמה, וכמאמר "אשה מזרעת תחילה — יולדת זכר" וכו', כנוכח לעיל.

לכן, אף שהגילוי בא רק מבחינה שהאתערותא שלנו יכולה להגיע אליה, יש בו מעלה בזכות פנימיותו, והוא נעלה מן האתערותא הבאה מעצמה: "אשה מזרעת תחילה — יולדת זכר".

נמצא שהחילוק בין ב' בחי' אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] האלו הוא מעין ההפרש שבין מעלת המצות ומעלת התורה.

נמצא שההבדל בין שתי הבחינות של אתערותא דלעילא אלו דומה להבדל שבין מעלת המצוות למעלת התורה.

ההבדל בין שתי האתערותא דלעילא דומה אפוא להבדל שבין מעלת המצוות למעלת התורה.

דאע"פ [דאף על פי] שההמשכות שע"י מצות ותורה הרי שניהם הם ע"י מעשה התחתונים ולא כמו אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] הנמשך מעצמו ממש.

שהרי אף שההמשכות שעל ידי המצוות והתורה באות שתיהן על ידי מעשה התחתונים, ולא כמו אתערותא דלעילא הנמשכת מעצמה ממש,

ההשוואה אינה מלאה, שכן התורה והמצוות שתיהן נעשות על ידי התחתונים, בניגוד לאתערותא דלעילא הבאה כולה מעצמה,

מ"מ נוכל להשכיל מזה דכמו שיש מעלה יתירה בתורה מבמצות אע"פ [אף על פי] שהמצות שרשן גבוהים מהתורה רק לפי שהתורה היא בבחי' פנימית היינו מו"ס [מוחא סתימאה] והמצות הן חיצוני' בחי' גלגלתא.¹⁴²

ובכל זאת אפשר להבין מכאן: כשם שיש יתרון לתורה על המצוות, אף ששורשן של המצוות גבוה משורש התורה, אלא שהתורה היא בבחינת פנימיות, כלומר מוחא סתימאה, ואילו המצוות הן בבחינת חיצוניות, גלגלתא,

ובכל זאת, ההקבלה עומדת בעינה: התורה עולה על המצוות רק משום שהיא פנימית, ושורשה במוחא סתימאה, אף שהמצוות, ששורשן בגלגלתא, נטועות במקום גבוה יותר.

25 וע"כ אמרו בירושלמי¹⁴³ שאין כל מצותיה של תורה שוות¹⁴⁴ נגד הלכה אחת מן התורה. וכך הוא ענין

מעלת האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] שנמשך ע"י אתעדל"ע [אתערותא דלתתא]

ולכן אמרו בתלמוד הירושלמי שכל מצוות התורה אינן שקולות כנגד הלכה אחת מן התורה. כך גם במעלתה של אתערותא דלעילא הנמשכת באמצעות אתערותא דלתתא:

לכן אומר התלמוד הירושלמי שכל המצוות אינן שקולות כנגד הלכה אחת של תורה. באותו אופן, לאתערותא דלעילא שבאה בעקבות ההתעוררות שלנו יש מעלה משלה.

שהיא בחינת פנימית לכך היא גבוה יתירה מאתעדל"ע [מאתערותא דלעילא] הנמשך מעצמו שהוא בחי' חיצוניות וגם מאיר רק בבחינת מקיף וימינו תחבקני¹⁴⁵ וכנ"ל.

מכיוון שהיא בחינת פנימיות, היא נעלית יותר מאתערותא דלעילא הנמשכת מאליה, שהיא בחינת חיצוניות, וגם מאירה רק בבחינת מקיף, [כמו שנאמר] "ויד ימינו חובקת אותי", כנזכר לעיל.

היא פנימית, ולכן נעלית יותר מן ההתעוררות הבלתי־זוּמָה, שהיא חיצונית ורק מקיפה, כמו בחיבוק: "ויד ימינו חובקת אותי".

וכמו שיש מעלה יתירה במצות מבתורה לפי שעם היותן מבחינת חיצוניות הרי החיצוניות הוא מבחי' עליונה ביותר כו' כנ"ל באריכות.

וכשם שיש יתרון למצוות על התורה, משום שאף שהן מבחינת חיצוניות, החיצוניות הזאת היא מבחינה נעלית ביותר וכו', כנזכר לעיל בהרחבה,

לעומת זאת, המצוות עולות על התורה משום שאף שהן חיצוניות, הן הצד החיצוני של בחינה נעלית ביותר, כפי שהוסבר לעיל בהרחבה.

כך יש מעלה יתירה באתעדל"ע [באתערותא דלעילא] הנמשך מעצמו לעורר אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] עם היותה בחי' חיצונית אכן שרשה מבחי' היותה עליונה שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] מגעת שם כלל.

כך יש יתרון לאתערותא דלעילא הנמשכת מאליה ומעוררת אתערותא דלתתא: אף שהיא בחינת חיצוניות, שורשה מבחינה נעלית ביותר, שאליה אתערותא דלתתא אינה מגיעה כלל.

כך גם ההתעוררות הבלתי־זומה מלמעלה, המעוררת את ההתעוררות שלנו: אף שהיא חיצונית, שורשה בבחינה הנעלית ביותר, שאליה שום אתערותא דלתתא אינה יכולה להגיע.

קטע 7 • 261-29

הרמה השלישית

26 והנה יש עוד בחי' ג' בענין אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] והוא ג"כ האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] שלמעלה מאתעדל"ת [מאתערותא דלתתא] דהיינו שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] מגעת שם כלל. כענין קדושתו למעלה מקדושתכם וכנ"ל.

והנה יש בחינה שלישית בעניינה של אתערותא דלעילא. גם היא אתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא, כלומר, שאתערותא דלתתא אינה מגיעה לשם כלל, כענין "קדושתו למעלה מקדושתכם", וכפי שהוזכר לעיל.

יש גם סוג שלישי של אתערותא דלעילא. גם הוא למעלה מכל מה שאתערותא דלתתא יכולה להגיע אליו, כמו "קדושתו למעלה מקדושתכם".

אלא שאעפ"כ [שאף על פי כן] אינה שורה ומתגלה אלא כשיש שלימות במעשה התחתונים¹⁴⁶ שכבר נשפע עליהם אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שלפי ערך אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] אזי שורה ומתגלה ג"כ האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] שלמעלה מעלה מערך האתעדל"ת [האתערותא דלתתא] כלל.

אף על פי כן, היא שורה ומתגלה רק כאשר מעשי התחתונים שלמים, וכבר הושפעה עליהם אתערותא דלעילא שהיא לפי ערכה של אתערותא דלתתא; אז שורה ומתגלה גם אתערותא דלעילא שלמעלה לחלוטין מערכה של אתערותא דלתתא.

ובכל זאת, היא שורה ומתגלה רק לאחר שמעשי התחתונים הושלמו, וכבר ירדה עליהם אתערותא דלעילא הנענית לאתערותא שלהם. רק אז מתגלה גם האתערותא שהיא למעלה לחלוטין מערכם.

27 וכמ"ש במ"א ע"פ אני ישנה ¹⁴⁷ כוי פתחי לי ¹⁴⁸ כוי שזהו ענין פתחי לי כחודה של מחט ¹⁴⁹ ואני אפתח לך כפתחו של אולם ¹⁵⁰ כוי

כפי שנכתב במקום אחר על הפסוק "אני ישנה וכו", פתחי לי וכו": זהו עניינם של הדברים "פתחי לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לך כפתחו של אולם" וכו';

אדמו"ר הזקן מביא דוגמאות. על "אני ישנה... פתחי לי" (שיר השירים ה, ב) מצטטים בחסידות פעמים רבות את האמרה "פתחי לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לך פתח כפתחו של אולם": פתח זעיר מלמטה מביא לפתיחה רחבה מלמעלה.

ע"ש וכמ"כ [וכמו כן] גבי שבת ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] מתנה טובה יש לי בבית גנזי ¹⁵¹ ושבת שמה ¹⁵² והיינו שיש עוד בחי' בשבת שלמעלה מאתעדל"ת [מאתערותא דלתתא]

ראו שם. כך גם בנוגע לשבת: חז"ל אמרו "מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה". כלומר, יש בשבת בחינה נוספת, שלמעלה מאתערותא דלתתא,

כך גם בשבת: בגמרא מסופר שהקב"ה אמר למשה "מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה". מתנה אינה דבר שאדם זוכה בו בזכות עמלו, ולכן בשבת יש בחינה שלמעלה מכל אתערותא דלתתא.

וזהו בחינה שנקרא שבת שבתון והוא מתנה דייקא ¹⁵³ שלמעלה מאתעדל"ת [מאתערותא דלתתא] וכמ"ש במ"א אלא שאעפ"כ [שאף על פי כן] הרי ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] מי שטרח בע"ש [בערב שבת] יאכל בשבת ¹⁵⁴ שאין נמשך מתנה זו

וזוהי הבחינה הנקראת "שבת שבתון", והיא מתנה דווקא, שלמעלה מאתערותא דלתתא, כפי שנכתב במקום אחר. ואף על פי כן, הרי חז"ל אמרו "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", שכן מתנה זו נמשכת

בחינה זו נקראת "שבת שבתון" והיא מתנה של ממש. ובכל זאת, חז"ל אומרים גם "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".

אלא לאחר האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] הנמשך תחלה בשבת ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] בכל ימי החול שע"ז נאמר לעשות את השבת ¹⁵⁵ כוי ועיין מ"ש כיוצא בזה במ"א סד"ה

רק לאחר האתערותא דלעילא הנמשכת תחילה בשבת באמצעות האתערותא דלתתא של כל ימי החול; ועל כך נאמר "לעשות את השבת" וכו'. ועיינו במה שנכתב בדומה לכך במקום אחר, בסוף המאמר המתחיל

המתנה מגיעה רק לאחר שהבחינה הראשונה של שבת נמשכה בעקבות העבודה בשבת ימי החול, כפי שנאמר בפסוק "לעשות את השבת": גם את השבת צריך "לעשות".

כי כאשר השמים החדשים^{156, 157} כו' והיינו שבחינת גילוי זה הוא אשר אני עושה למעלה מאתעדל"ת [מאתערותא דלתתא] ואעפ"כ [ואף על פי כן] אינו נמשך ומתגלה אלא לאחר שלימות גילוי האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] שע"פ האתעדל"ת [האתערותא דלתתא].

"כי כאשר השמים החדשים" וכו'. כלומר, בחינת גילוי זו היא "אשר אני עושה", למעלה מאתערותא דלתתא; ואף על פי כן, היא נמשכת ומתגלה רק לאחר שהושלמה התגלות האתערותא דלעילא שעל פי האתערותא דלתתא.

הכוונה למאמרו על הפסוק "כי כאשר השמים החדשים... אשר אני עושה" (ישעיהו סו, כב): גילוי זה הוא מעשהו של הקב"ה, למעלה מכל אתערותא דלתתא, ובכל זאת הוא בא רק לאחר שהושלמה האתערותא דלעילא הבאה כמענה לאתערותא שלנו.

28 וכמ"כ [וכמו כן] הוא ענין הנז' [הנזכר] במילה בשמיני שהוא כדי שיעבור עליו שבת א' כמ"ש במ"א. והענין כך גם בעניין שנזכר בקשר לברית מילה ביום השמיני: כדי שתעבור עליו שבת אחת, כפי שנכתב במקום אחר. והענין הוא

דוגמה נוספת היא ברית מילה ביום השמיני, שכפי שמוסבר במקום אחר, נערכת כך שתעבור תחילה שבת אחת על התינוק. כעת מסביר אדמו"ר הזקן את העיקרון שביסוד הדבר.

כי בחינת גילוי אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] זו הוא גילוי פנימית ממש מבחי' שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] מגיע שם ולא בבחינת חיצוני לבד כמו האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] שלפני אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] שעם היותה ג"כ מבחינת

שרמת הגילוי של אתערותא דלעילא זו היא גילוי פנימיות ממש, מבחינה שהאתערותא דלתתא אינה מגיעה אליה, ולא גילוי של חיצוניות בלבד, כמו האתערותא דלעילא שקודמת לאתערותא דלתתא, שאף שהיא גם מבחינת

האתערותא דלעילא השלישית היא גילוי פנימי ממש ממדרגה שאין שום אתערותא דלתתא מגיעה אליה. בכך היא שונה מהאתערותא שמופיעה לפני כל עבודה מלמטה: גם היא נובעת מ"כי חפץ חסד הוא", אך היא חיצונית בלבד.

כי חפץ חסד הוא אכן מ"מ הגילוי רק בבחינת חיצוניות ובבחינת מקיף לבד ולכן נמשך גם קודם אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] ואתעדל"ע [ואתערותא דלעילא] שעל ידה.

"כי חפץ חסד הוא", בכל זאת הגילוי הוא רק בבחינת חיצוניות ובבחינת מקיף בלבד; לכן הוא נמשך גם לפני האתערותא דלתתא והאתערותא דלעילא שנמשכת על ידה.

מכיוון שהאתערותא הראשונה היא חיצונית ומקיפה, היא יכולה להופיע עוד לפני כל אתערותא דלתתא ולפני המענה שבא בעקבותיה.

אבל שיומשך גילוי פנימית בחינה זו ממש בגילוי ממש בבחינת פנימית הוא דוקא אחר שתחלה יש אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] עד היכן

אבל גילוי הפנימיות של בחינה זו עצמה, שיימשך בגילוי ממש ובאופן פנימי, אפשרי דוקא לאחר שתחילה תהיה אתערותא דלתתא, עד המקום

הגילוי הפנימי של המדרגה העליונה ביותר בא, לעומת זאת, רק לאחר שהייתה תחילה אתערותא דלתתא, עד מלוא גבול השגתה.

שהיא מגעת ושנמשך האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] שעל ידה אז נמשך ג"כ בבחי' פנימי ממקום שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] מגעת שם כלל.

שאליו היא מגיעה, והאתערותא דלעילא שנמשכת על ידה כבר נמשכה; אז נמשך גם באופן פנימי, ממקום שהאתערותא דלתתא אינה מגיעה אליו כלל.

לאחר שהאתערותא דלתתא והתגובה שהיא מעוררת הושלמו, נמשך גם באופן פנימי האור מהמקום שאף אתערותא דלתתא אינה יכולה להגיע אליו.

וכך נת' [נתבאר] עוד במ"א על המאמר פ' חיי שרה¹⁵⁸ (דקל"ג ע"א) בענין הטעם דתפלת ערבית שתיקן יעקב בחיר שבאבות הוא רשות דתוכן

וכך מוסבר עוד במקום אחר על המאמר בפרשת חיי שרה (דף קל"ג ע"א), בענין הטעם לכך שתפילת ערבית, שתיקן יעקב, בחיר האבות, היא רשות. תוכן

אותו רעיון מסביר שאלה שנידונה על מאמר בזה בפרשת חיי שרה: מדוע תפילת ערבית, שתיקן יעקב, בחיר האבות, היא רשות בלבד?

התירוץ לפי שבחינת יעקב מבריש מן הקצה אל הקצה¹⁵⁹ מבחי' שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] מגעת שם לפיכך היא רשות אלא שאעפ"כ [שאף על פי כן] אין נמשך בחינה זו

התשובה היא שמדרגת יעקב "מבריש מן הקצה אל הקצה", ממדרגה שאתערותא דלתתא אינה מגיעה אליה; לכן תפילתו היא רשות. ואף על פי כן, מדרגה זו נמשכת

התשובה היא שמדרגת יעקב "מבריש מן הקצה אל הקצה", כמו הבריש התיכון של המשכן, ומגיעה למדרגה ששום אתערותא דלתתא אינה יכולה להגיע אליה; לכן אי אפשר לחייב את תפילתו.

אלא לאחר שיש אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] עד היכן שהיא מגעת דהיינו תפלת שחרית ומנחה שתיקנו אברהם ויצחק¹⁶⁰ כו' ועמ"ש ע"פ יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו.¹⁶¹

רק לאחר שהייתה אתערותא דלתתא עד גבול השגתה, כלומר תפילות שחרית ומנחה שתיקנו אברהם ויצחק וכו'. וראו גם מה שנכתב על [הפסוק] "יחיינו מיומים, ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו".

ובכל זאת, המשכה זו מתרחשת רק לאחר שהאתערותא דלתתא הושלמה באמצעות תפילות שחרית ומנחה, שתיקנו אברהם ויצחק. אדמו"ר הזקן מפנה גם להסברו על "ביום השלישי יקימנו" (הושע ו, ב).

29 והנה כמו כן יובן ג"כ בענין אור הנמשך ע"י המצות והתורה אשר התורה היא בחינה פנימית

כעת יובן באותו אופן גם בנוגע לאור הנמשך באמצעות המצוות והתורה: התורה היא הבחינה הפנימית, פנימיות,

אותן שלוש בחינות מופיעות גם באור הנמשך באמצעות התורה והמצוות. התורה היא הבחינה הפנימית.

אך היינו פנימית החכמה שבכתר ונקרא מו"ס [מוחא סתימאה] והמצות הם מבחינת כתר שבכתר אך מבחינת חיצונית היינו גלגלתא דחפא על מוחא.

אך הכוונה היא לפנימיות החכמה שבכתר, הנקראת מוחא סתימאה; והמצוות הן מבחינת כתר שבכתר, אך מן הבחינה החיצונית שלו, כלומר גלגלתא החופה על המוח.

הפנימיות של התורה היא פנימיות החכמה שבכתר, מוחא סתימאה. המצוות באות מהבחינה הגבוהה יותר, כתר שבכתר, אך רק מהצד החיצוני שלה, גלגלתא.

אכן יש עוד בחינה ג' הגבוהה משני הבחינות והוא אותו הפנימית של כתר שבכתר אשר הגלגלתא הוא בחינת החיצונית שלו ואפשר שזהו ענין בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו¹⁶² זו מ"ת [מתן תורה] וכמשי"ת [וכמו שיתבאר]

אכן, יש בחינה שלישית, גבוהה משתי הבחינות, והיא הפנימיות של כתר שבכתר עצמו, שגלגלתא היא הבחינה החיצונית שלו. וייתכן שזהו ענין "בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו", שהוא מתן תורה, כפי שיתבאר;

יש בחינה שלישית, גבוהה משתי: הפנימיות של כתר שבכתר עצמו, שהצד החיצוני שלו הוא גלגלתא. אדמו"ר הזקן מציע שזו העטרה שבפסוק "בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו" — מתן תורה.

שהרי בע"ח [בעץ חיים] שכ"ב ס פ"ו כ' [כתב] שהוא אור רוחני מקיף עליו¹⁶³ כו' וה"ז [והרי זה] ממש כמו בחי' בעטרה שהיא מקפת על הגלגלת כו':

שהרי בעץ חיים, שער 22, סוף פרק 6, כתב שזהו אור רוחני המקיף אותו וכו'; והרי זה ממש כמו בחינת "עטרה", המקיפה את הגולגולת וכו'.

עץ חיים מתאר את הכתר של האדם כאור רוחני המקיף אותו, וגם עטרה מקיפה את הגולגולת. לכן ה"עטרה" היא הבחינה המקיפה, שהקצה החיצוני שלה הוא גלגלתא.

שמחת מצווה

30 ו ומעתה יובן ענין שמחה של מצוה. כי הנה השמחה הוא גילוי ההעלם וכמשל המלך שדרכו שיושב

בחדרי חדרים כי כל כבודו פנימה¹⁶⁴

6. כעת יובן עניינה של שמחת מצווה. השמחה היא גילוי של הנסתר, בדומה למלך שדרכו לשבת בחדרים הפנימיים ביותר, שכן "כל כבודו פנימה",

חלק 6 מסביר את עניינה של שמחת מצווה. השמחה מגלה את מה שהיה נסתר: המלך יושב בדרך כלל בחדרים הפנימיים ביותר, שכן "כל כבודו פנימה".

אך בזמן שמחתו מתראה ומתגלה לעין כל והנה המצות שרשן מאד נעלה מבחי' כתר שלמעלה מהחכמה.

אך בזמן שמחתו הוא מופיע ומתגלה לעיני כול. והנה, שורשן של המצוות נעלה מאוד, בבחינת כתר, שלמעלה מחכמה.

אולם בזמן שמחתו הוא מופיע ומתגלה לעיני כול. גם המצוות מושרשות במקום נעלה מאוד, בכתר, שלמעלה מחכמה.

אך עצמיות הכתר אינו מתגלה כלל רק בחיי החיצוניות היינו בחיי גלגלתא שהוא בחיי רצון העליון. אך עצמותו של כתר אינה מתגלה כלל; מתגלה רק הבחינה החיצונית שלו, כלומר בחינת גולגלתא, שהיא בחינת הרצון העליון.

עם זאת, עצמותו של כתר אינה מתגלה לעולם; מה שמתגלה באמצעות המצוות הוא רק הצד החיצוני שלו — גולגלתא, הרצון העליון.

אך ע"י השמחה בקיום המצוה שהשמחה מעורר גילוי הפנימית לכן עי"ז ממשיך גילוי בחיי פנימית הכתר.

אך באמצעות השמחה בקיום המצווה, מאחר שהשמחה מעוררת את גילוי הפנימיות, ממשיכים על ידה גילוי של פנימיות הכתר.

השמחה בקיום מצווה מעוררת את גילוי מה שהוא פנימי, וכך ממשיכים באמצעותה את פנימיות הכתר עצמו.

31 וזהו בעטרה שעטרה לו אמו¹⁶⁵ דוקא אם הבנים שמחה¹⁶⁶ וישמחו בך ישראל כו' שע"י השמחה של מצוה מעורר התענוג עליון שהוא בחי' העטרה והכתר כו'. ועמ"ש לקמן בד"ה שוש אש"ש¹⁶⁷ ובד"ה הי' לי בעוזרי.^{168, 169}

וזהו [פירוש] "בעטרה שעטרה לו אמו" — דווקא אמו, "אם הבנים שמחה", ו"ישמחו בך ישראל" וכו'; שכן באמצעות שמחה של מצוה מעוררים את התענוג העליון, שהוא בחינת העטרה והכתר וכו'. ראו גם את הכתוב להלן, במאמר המתחיל "שוש אש"ש" ובמאמר המתחיל "הי' לי בעוזרי".

לכן נאמר ש"אמו" עיטרה אותו: הנשמות הן "אם הבנים שמחה", ובשמחה של מצוה הן מעוררות את התענוג העליון, הכתר הפנימי, שהוא העטרה. אדמו"ר הזקן מפנה לשני מאמרים נוספים העוסקים בשמחה.

32 והנה מבואר למעלה שבחי' זו הוא ענין בחינה הג' שבאתעדל"ע [שבאתערותא דלעילא] הגבוה משני בחי' ראשונות. ולכן בגילוי בחי' זו נמשך שגם כשאיש מזריע תחלה תהיה יולדת זכר כו'.

והנה, כפי שהתבאר לעיל, בחינה זו היא הבחינה השלישית של אתערותא דלעילא, הגבוהה משתי הבחינות הראשונות. לכן, כאשר בחינה זו מתגלה, נמשך שגם כאשר האיש זורע תחילה, היא יולדת זכר וכו'.

כתר הפנימי, הנמשך על ידי שמחה, הוא הבחינה השלישית של אתערותא דלעילא, הגבוהה משתי הבחינות הראשונות. לכן, כשהיא מתגלה, גם כאשר "האיש זורע תחילה" יכולה להיוולד בחינת זכר.

כי זה דאיש מזריע תחלה יולדת נקבה¹⁷⁰ זהו כשנמשך הגילוי מבחי' חיצוניות שאז ענין אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] המעורר אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] הוא שיהיה יולדת נקבה אהבה זוטא כו'.

שהרי "האיש זורע תחילה והיא יולדת נקבה" — זהו כאשר הגילוי נמשך מבחינת החיצוניות; אזי פעולת האתערותא דלעילא, המעוררת את האתערותא דלתתא, היא שתיוולד בחינת נקבה, אהבה קטנה וכו'.

הכלל "האיש זורע תחילה והיא יולדת נקבה" חל כאשר הגילוי נמשך מבחינת החיצוניות; אזי האתערותא דלעילא, המתעוררת מאליה, מעוררת רק אהבה קטנה.

משא"כ על ידי שמחה של מצוה שנמשך הגילוי מאתעדל"ע [מאתערותא דלעילא] שלמעלה מאתעדל"ת [מאתערותא דלתתא] מבחינת הפנימיות ממש הרי היא גבוהה גם מאתעדל"ע [מאתערותא דלעילא] שע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] ולכן יולדת זכר כו' וזהו שוש תשיש כו' בקבוץ בניה¹⁷¹ דוקא כו'.

אבל על ידי שמחה של מצוה, כשהגילוי נמשך מאתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא, מבחינת הפנימיות ממש, הרי היא גבוהה אפילו מאתערותא דלעילא שבאה על ידי אתערותא דלתתא; לכן היא יולדת זכר וכו'. וזהו "שוש תשיש" וכו', "בקיבוץ בניה" דווקא וכו'.

שמחת מצוה ממשיכה את הגילוי מבחינת הפנימיות ממש, שלמעלה מכל אתערותא דלתתא, והיא גבוהה אפילו מהאתערותא דלעילא הנענית להתעוררות שלנו; לכן היא יולדת זכר. זהו עניינה של ברכת החתנים: "שוש תשיש... בקיבוץ בניה" — השמחה גורמת שגם העקרה תלד.

(ועיין מ"שכביאור ע"פ כה תברכו את בניי [בני ישראל]¹⁷² מענין ג' ברכות דברכת כהנים יברכך יאר ישא ועמ"ש בענין כשמחך יצירך בג"ע [בגן עדן] מקדם.

(ועיינו במה שנכתב בכיאר על הפסוק "כה תברכו את בני ישראל", בענין שלוש הברכות של ברכת כהנים: "יברכך", "יאר", "ישא"; וכן במה שנכתב בענין "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם".)

הסוגריים מפנים לביאור אדמו"ר הזקן על שלוש הברכות של ברכת כהנים, וכן על ברכת החתנים "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם".

ועמ"ש סד"ה בשלח פרעה^{173, 174} שהשמחה אמיתית ודביקות בה' אחד הוא בבחי' הכנעה וביטול ועיי' קבלת עול מלכות שמים בעסק התורה ומצות כו' ע"ש).

וכן עיינו במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "בשלח פרעה", שהשמחה האמיתית והדבקות בה' אחד הן על ידי הכנעה וביטול, ועל ידי קבלת עול מלכות שמים בלימוד התורה ובקיום המצוות וכו'; עיינו שם.)

הכוונה גם לסוף המאמר "בשלח פרעה": השמחה האמיתית והדבקות בה' באות על ידי הכנעה וביטול, ועל ידי קבלת עול מלכות שמים בתורה ובמצוות.

והנה עפ"י [על פי זה] יובן ג"כ מ"ש בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו¹⁷⁵ זו מ"ת [מתן תורה] כי הנה ענין פסח וספ"ה"ע [וספירת העומר] ושבועות זהו קרוב לענין ג' בחי' הנז' [הנזכר] שבאתעדל"ע [שבאתערותא דלעילא].

והנה, על פי זה יובן גם הכתוב "בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו", שהוא מתן תורה. שכן עניינם של פסח, ספירת העומר ושבועות קרוב לשלוש הבחינות האמורות של אתערותא דלעילא.

כך יובן גם מדוע מתן תורה נקרא "יום חתונתו", שבו "אמו" עטרה לו עטרה. פסח, ספירת העומר ושבועות מקבילים בקירוב לשלוש הבחינות של אתערותא דלעילא.

כי בפסח הי' [היה] בחי' דילוג וגילוי אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מעצמו. אך שאין הגילוי בבחי' פנימית כמו בשבועות אשר במ"ת [במתן תורה] דבר ה' פא"פ [פנים אל פנים]¹⁷⁶.

שכן בפסח הייתה בחינת דילוג וגילוי של אתערותא דלעילא שבאה מעצמה, אלא שהגילוי לא היה בבחינת פנימיות, כפי שהיה בשבועות, כאשר במתן תורה "דיבר ה' פנים אל פנים".

בפסח "דילג" ה' וגילה את עצמו ביוזמתו, באתערותא דלעילא שבאה מעצמה, אך הגילוי לא היה פנימי. בשבועות, במתן תורה, ה' דיבר "פנים אל פנים", והיה זה גילוי פנימי.

33 ואחר יום א' דפסח מתחילים לספור ספ"ה"ע [ספירת העומר] והוא המשכת אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] דזיכוך נה"ב [נפש הבהמית] שזהו ענין העומר שעורים מאכל בהמה כו'.

לאחר היום הראשון של פסח מתחילים לספור את ספירת העומר. בכך נמשכת אתערותא דלעילא באמצעות אתערותא דלתתא — זיכוך הנפש הבהמית; וזהו ענין העומר של שעורים, מאכל בהמה וכו'.

מהיום השני של פסח סופרים את העומר: אתערותא דלעילא שנמשכת באמצעות אתערותא דלתתא, כלומר זיכוך הנפש הבהמית. קרבן העומר היה משעורים, מאכל בהמה, והוא רומז לזיכוך זה.

וזהו מ"ט יום ואח"כ ביום החמישים הוא גילוי שער הני שלמעלה מאתעדל"ת [מאתערותא דלתתא] וזהו ביום השלישי בהיות הבקר¹⁷⁷ וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] ברבות בראשית פנ"ו¹⁷⁸ שזהו ענין ביום השלישי יקימנו^{179, 180} וע"כ אין בו ספירה והגילוי נמשך בבחי' פנימית ממש.

אלה הם ארבעים ותשעה ימים, ולאחריהם, ביום החמישים, מתגלה שער החמישים, שלמעלה מאתערותא דלתתא. וזהו "כיום השלישי בהיות הבוקר"; וחכמינו ז"ל אמרו כבראשית רבה, פרק נ"ו, שזהו ענין "כיום השלישי יקימנו". לכן אין סופרים את היום הזה, והגילוי נמשך בבחינת פנימיות ממש.

לאחר ארבעים ותשעה הימים מתגלה ביום החמישים שער החמישים, שלמעלה מכל אתערותא דלתתא, ולכן אין סופרים את היום החמישים. זהו "היום השלישי" של מתן תורה, שהמדרש קושר לפסוק "כיום השלישי יקימנו", והגילוי שבו הוא פנימי ממש.

משא"כ בפסח כו' שלא היה הגילוי בבחינת פנימית עדיין כמו בשבועות. וז"ש [וזהו שכתוב] בזהר פ' אמור (דצ"ו ע"ב) בענין שבועות שהוא יום אחד.¹⁸¹ קשורא דלעילא רישא וגלגתא ומוחי.¹⁸²

מה שאין כן בפסח, שבו הגילוי עדיין לא היה בבחינת פנימיות כפי שהיה בשבועות. וזהו הכתוב בזהר, פרשת אמור (דף צ"ו ע"ב), על שבועות, שהוא יום אחד: "קשר שלמעלה: הראש, הגולגולת והמוחין".

בפסח הגילוי עדיין לא היה פנימי. הוזהר מכנה את שבועות "יום אחד" ו"קשר שלמעלה: הראש, הגולגולת והמוחין".

וע"ש במק"מ [במקדש מלך] ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] רישא הוא עיקר הכתר והוא המקיף העליון שהגלגלתא הוא סיום חצויותו ומוחא הוא ח כמה כו' והיינו שבשבועות מתקשרים כל הג' בחינות הנ"ל יחד ומאירים למטה.

ועיין שם במקדש מלך וברמ"ז: "ראש" הוא עיקר הכתר, והוא המקיף העליון, שהגולגולת היא סיום החיצונית שלו; ו"מוח" הוא חכמה וכו'. כלומר, בשבועות נקשרות יחד כל שלוש הבחינות שהוזכרו לעיל, והן מאירות למטה.

מפרשי הזהר מסבירים: הראש הוא עיקר הכתר, המקיף העליון; הגולגולת היא קצה הצד החיצוני שלו; והמוח הוא חכמה. בשבועות נקשרות יחד כל שלוש הבחינות והן מאירות למטה.

קטע 9 • 34-38

יום הכיפורים וידי האם

34 ובמ"א נת' [נתבאר] ענין ג' בחינות אלו שבתומ"צ [שבתורה ומצות] בע"א [באופן אחר] קצת היינו שאותו בחי'

פנימית הכתר שגולגלתא הוא חיצוניתו זהו מו"ס [מוחא סתימאה] כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שכ"ב ספ"ה¹⁸³

במקום אחר מוסבר ענינן של שלוש הבחינות הללו שבתורה ובמצוות באופן מעט שונה: הפנימיות של כתר, שגלגלתא היא החיצונית שלו, היא מוחא סתימאה, כפי שכתוב בעץ חיים, שער 22, סוף פרק 5.

במקום אחר מסדר אדמו"ר הזקן את שלוש הבחינות באופן שונה: הפנימיות של כתר, שהצד החיצוני שלו הוא גלגלתא, מזוהה עם מוחא סתימאה עצמה. בהערת קה"ת מצוין שההפניה לעץ חיים היא לפי מהדורת שקלוב; במהדורות של ימינו מדובר בשער 23, סוף פרק 1.

וזהו ב' בחי' והבחי' הג' מלמעלה למטה היא חכמה דאצילות דאורייתא מחכמה נפקת מחכמה דאצילות והמצות הן מבחי' גלגלתא שמתפשטת גם למטה ומלכשת גם לבחינת חכמה דאצילות כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שם.

אלו שתי בחינות. הבחינה השלישית, מלמעלה למטה, היא חכמה דאצילות, שכן "התורה יוצאת מחכמה" — מחכמה דאצילות; והמצוות הן מבחינת גלגלתא, המתפשטת גם למטה ומלכשה גם את בחינת חכמה דאצילות, כפי שכתוב שם בעץ חיים.

לפי הסדר הזה, הבחינה השלישית והנמוכה ביותר היא חכמה דאצילות, מקור התורה. המצוות באות מגלגלתא, המתפשטת כלפי מטה ומקיפה אפילו את חכמה דאצילות.

35 ולכן יש מעלה בתורה שהיא בחי' פנימית כי חכמה מוחא משא"כ המצוות מבחינת גלגלתא שהיא חיצונית כמו עצם הגלגלת החופף על המוחין.

לכן יש מעלה בתורה, שהיא בחינת פנימיות, שכן חכמה היא המוח; ואילו המצוות הן מבחינת גולגלתא, שהיא חיצונית, כמו עצם הגולגולת המכסה על המוחין.

לפי הסדר הזה, מעלת התורה היא בפנימיותה: חכמה היא "המוח", ואילו המצוות, שמקורן בגולגולתא, הן חיצוניות, כמו הגולגולת שמעל המוח.

ויש מעלה במצוות שמבחינת גלגלתא שהם חיצוניות של בחינה היותר עליונה הוא בחינת ח"ס [חכמה סתימאה] דעתיקא כו' שהיא בחינת פנימית הכתר ממש.

ויש מעלה במצוות: בהיותן מבחינת גולגולתא, הן החיצוניות של הבחינה הנעלית ביותר, היינו חכמה סתימאה דעתיקא וכו', שהיא הפנימיות ממש של כתר.

מעלת המצוות היא שגולגולתא היא הצד החיצוני של הבחינה הנעלית ביותר — חכמה סתימאה דעתיקא, שהיא הפנימיות ממש של כתר.

ועד"ז יש לומר ג"כ פי' רישא וגלגלתא ומוחי. רישא היינו פנימית הכתר מו"ס [מוחא סתימאה] וגלגלתא היינו סיום חיצוניותו ומוחי הוא חב"ד [חכמה בינה ודעת] דאצילות.

ועל דרך זו אפשר לפרש גם את משמעות "רישא וגלגלתא ומוחי": "רישא" היא הפנימיות של כתר, מו"ס; "גלגלתא" היא הקצה של החיצוניות שלו; ו"מוחי" הם חב"ד דאצילות.

כך אפשר לפרש גם את "רישא וגלגלתא ומוחי" שבווהר: הראש הוא הפנימיות של כתר, מו"ס; הגולגולת היא הקצה של הצד החיצוני שלו; והמוחין הם חכמה, בינה ודעת דאצילות.

ועמ"ש מענין זה בביאור ע"פ אני כו' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים¹⁸⁴ כו'. וע' עוד מענין בעטרה שעטרה לו אמו^{185, 186, 187, 188, 189, 190} בזהר פ' נח (דף ע"ד א')

ועיין במה שנכתב בענין זה בביאור על [הפסוק] "אני וכו' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" וכו'. ועיין עוד בענין "בעטרה שעטרה לו אמו" בזהר, פרשת נח (דף ע"ד ע"א).

אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על "אני ... אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים", ולכמה מקומות בזהר העוסקים ב"עטרה שעטרה לו אמו".

ובפ' בשלח (דני"ח א') ופ' יתרו (פ"ד א') ובמשפטים (דף ק' ע"ב) ויקרא (ד"ד ב') ופ' אחרי (דע"ז [דעבודה זרה] ב')¹⁹¹ ובפרשת בשלח (דף נ"ח ע"א), ובפרשת יתרו (דף פ"ד ע"א), ובפרשת משפטים (דף ק' ע"ב), ובפרשת ויקרא (דף ד' ע"ב), ובפרשת אחרי (דף ע"ז ע"ב).

מקומות אלה בזהר נמצאים בפרשות נח, בשלח, יתרו, משפטים, ויקרא ואחרי.

והנה במשנה סוף תענית משמע דביום חתונתו זה מתן תורה היינו יוהכ"פ [יום הכפורים] שבו נתנו לוחות אחרונות

והנה, מן המשנה בסוף תענית משמע ש"ביום חתונתו" — זה מתן תורה — היינו יום הכיפורים, שבו ניתנו הלוחות האחרונות.

המשנה בסוף תענית אומרת ש"יום חתונתו" הוא מתן תורה, ורש"י שם מפרש שהכוונה ליום הכיפורים, שבו ניתנו הלוחות האחרונות.

כדפרש"י [כדפירש רש"י / כדפירוש רש"י] שם ובודאי דביוהכ"פ [דביום הכפורים] שייך בחינת גילוי בעטרה שעטרה כו' שהוא ענין בחינה הג' הנ"ל שמלמטה למעלה וכמ"ש ע"פ ביום השלישי יקימנו.^{192, 193}

כפי שפירש רש"י שם. ובודאי שביום הכיפורים שייכת בחינת הגילוי של "העטרה שעטרה [אמן] [לו]" וכו', שהיא הבחינה השלישית שנזכרה לעיל, מלמטה למעלה; וכמו שכתוב בביאור על [הפסוק] "ביום השלישי יקימנו".

בודאי שגילוי "העטרה", הבחינה השלישית, שייך ליום הכיפורים — גילוי שנמשך מלמטה למעלה. אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על "ביום השלישי יקימנו".

36 וזהו ג"כ שעטרה לו אמו כי כל העליות ביוהכ"פ [ביום הכפורים] ע"י בינה כו' וענין שאו ידיכם קדש וברכו¹⁹⁴ כו' כמו שהאם מברכת את בנה עד"מ

וזהו גם [פירוש] "שעטרה לו אמו", שכן כל העליות ביום הכיפורים הן באמצעות בינה וכו'; וזהו ענין "שאו ידיכם קודש וברכו" וכו', כמו שאם מברכת את בנה, על דרך משל.

"אמו" מתאימה גם ליום הכיפורים, שכן כל העליות שבו הן באמצעות בינה, האם העליונה. הפסוק "שאו ידיכם קודש וברכו את ה'" דומה לאם המברכת את בנה.

והיינו ענין לא זו מחבבה עד שקראה אמי כנוזר לעיל היינו כנודע שאו"א [שאבא ואימא] מלבישים לזרועות דא"א וכמ"ש מענין זה¹⁹⁵ גבי תנופת שתי הלחם ע"ג [על גבין] שני הכבשים בפרשה אמור.¹⁹⁶

וזהו ענין "לא זו מחבבה עד שקראה אמי", כפי שהוזכר לעיל; כלומר, כידוע, אבא ואמא מלבישים את זרועות אריך אנפין, וכפי שנכתב על כך בענין תנופת שתי הלחם על גבי שני הכבשים בפרשת אמור.

זהו המדרש שהוזכר לעיל: ה' חיבב את ישראל עד שקרא לה "אמי". אבא ואמא מלבישים את "זרועותיו" של אריך אנפין, ולכן הברכה שלהם נושאת את כוח ידיו של אריך אנפין, כפי שמוסבר בפרשת אמור בענין תנופת שתי הלחם.

37 וא"כ כשמשיכים ברכה והמשכה לז"א מאו"א [מאבא ואימא] הנה ברכה והמשכה זו הו ג"כ מזרועות דא"א המלובשים בהם.

אם כן, כאשר ממשיכים ברכה והשפעה לז"א מאבא ואמא, ברכה והשפעה זו באה גם מזרועות אריך אנפין המלובשות בהם.

כאשר הברכה נמשכת מאבא ואמא לז"א, מקורה בזרועות אריך אנפין המלובשות בתוכם.

וזהו ממש כמו הברכה שהיא על ידי הידים כמ"ש וישלח ישראל את ימינו¹⁹⁷ וישת על ראש אפרים כו' וזה דומה ממש לברכה הניתנת באמצעות הידיים, כפי שנאמר: "וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים" וגו'. הדבר דומה לברכה הניתנת באמצעות הנחת הידיים, כפי שיעקב הניח את יד ימינו על ראש אפרים.

ועד"ז פ"י בספר עמק המלך שער י"א פ"ג [פרק ג'] ושער ט"ו פרק קמ"ח ענין שאו ידיכם קדש¹⁹⁸ שהוא סוד אבא שבתוכו יד ימין דא"א וברכו את הוי' שהוא ז"א כו'

באופן דומה מפרש הספר עמק המלך, שער י"א, פרק ג', ושער ט"ו, פרק קמ"ח, את "שאו ידיכם קודש" כסוד אבא, שבתוכו יד ימין של אריך אנפין, ואת "וברכו את הוי'" — שהוא ז"א, וגו'.

הספר הקבלי עמק המלך מסביר באותו אופן את "שאו ידיכם קודש": אבא כולל בתוכו את יד ימין של אריך אנפין, ו"וברכו את הוי'" מתייחס לז"א.

ועיין מ"ש מענין המשכה זו שמחסד דא"א בז"א על ידי או"א [אבא ואימא] בד"ה הוי' יחתו מריביו.¹⁹⁹ ועיינו במה שנכתב על השפעה זו, מחסד של אריך אנפין לז"א באמצעות אבא ואמא, במאמר המתחיל "ה' יחתו מריביו".

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו המתחיל "ה' יחתו מריביו", שבו מוסבר בהרחבה על השפעה זו מחסד של אריך אנפין לז"א באמצעות אבא ואמא.

38 וכדי להיות המשכה זו הוא ע"י שאו ידיכם שהוא ענין שמע ישראל ובשכמל"ו [וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד].

ועיין בע"ח [בעץ חיים] של"א פ"ז [פרק ז']²⁰⁰ ע"פ וארכע הידות יהיה לכם והחמישית לפרעה^{201, 202}

וכדי שתהיה המשכה זו, הדבר נעשה באמצעות "שאו ידיכם", שהוא ענינו של "שמע ישראל" ושל "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ועיינו בעץ חיים, שער ל"א, פרק ז', על הפסוק "וארכע הידות יהיה לכם והחמישית לפרעה":

השפע נמשך באמצעות "הרמת הידיים", כלומר אמירת קריאת שמע ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". האריז"ל מפרש בעץ חיים את דברי יוסף "וארכע הידות יהיה לכם והחמישית לפרעה" כמתייחסים לידיים: ארכע, וחמישית.

כי ב' ידות דא"א תרוייהו שקילי כחדא ונקי יד אחת מלבד דלית שמאלא בהאי עתיקא²⁰³ דהא עתיקא כולא ימינא כו'

שתי הידיים של אריך אנפין שוות זו לזו ונחשבות כאחת, ונקראות יד אחת בלבד, שהרי "לית שמאלא בהאי עתיקא, דהא עתיקא כולא ימינא" וכו';

שתי הידיים של אריך אנפין שוות ונחשבות ליד אחת, שהרי "אין שמאל בעתיקא הזה; עתיקא כולו ימין": באריך אנפין אפילו הגבורה היא חסד.

וע"ז נאמר והחמישית לפרעה שהיא אימא עילאה הנקרא פרעה דתמן אתגליין ואתפרעין כל נהורין כנוזר בזהר ויגש (ד"ר"י [דרכינו יצחק]) ועיין בזהר בשלח (דס"ג ע"ב)

ועל כך נאמר "והחמישית לפרעה": זו אימא עילאה, הנקראת פרעה, "ששם מתגלים ונפרעים כל האורות", כפי שמוזכר בזוהר, ויגש (דף 210); ועיינו בזוהר, בשלח (דף ס"ג ע"ב).

יד אחת זו היא "החמישית", שניתנת "לפרעה", היא אימא עילאה, הנקראת פרעה משום ששם "מתגלים ונפרעים כל האורות"; זהו משחק אותיות בשם פרעה.

נמצא כי יד דא"א מתגלה באימא עילאה. וז"ש [וזהו שכתוב] בר"ח [בראשית חכמה] שער הענוה ספ"א [סוף פרק א'] דאימא נקרא אוצר מתנת חנם כו'.

נמצא שידו של אריך אנפין מתגלה באימא עילאה. ועל כך נאמר בראשית חכמה, שער הענוה, סוף פרק א', שאימא נקראת "אוצר מתנת חנם" וכו'.

ידו של אריך אנפין מתגלה אפוא באימא עילאה. משום כך בראשית חכמה מכנה את אימא "אוצר מתנת חנם": ממנה נמשך השפע שניתן מעבר למה שמגיע בזכות.

ולכן ע"י שאו ידיכם שהוא בחינת כלות הנפש בק"ש [בקריאת שמע] שע"י משיכים מבחי' א"א וא"א

[ואבא ואימא] בז"א זהו ענין לא זו מחבבה עד שקראה אמי. ועמ"ש מזה בד"ה רני ושמחי וגו': 204, 205

ולכן, באמצעות "שאו ידיכם", שהיא בחינת כלות הנפש בקבלת שמע, ועל ידה משיכים מבחינת אריך אנפין ואבא ואמא אל ז"א, מתבטא ענין "לא זו מחבבה עד שקראה אמי". ועיינו כמה שנכתב על כך במאמר המתחיל "רני ושמחי" וכו'.

באמצעות "הרמת הידיים", כלומר הכמיהה של הנפש עד כלות בקבלת שמע, משיכים מאריך אנפין ומאבא ואמא אל ז"א. משום כך קרא ה' לישראל "אמי": בדומה לאימא, הנשמות מורידות את ברכת אריך אנפין אל ז"א.

בעבודה

לקיים את המצוות המעשיות כביטול הרצון העצמי, שכן המעשה הוא העיקר, ובאמצעותו הנשמות משיכות את הכתר על המלך; ולקיים אותן בשמחה, המגלה את פנימיות הכתר, כך שגם כאשר חסרה לאדם התעוררות משלו נולדת אהבה רבה. שמחה אמיתית באה מתוך הכנעה, ביטול וקבלת עול מלכות שמים בתורה ובמצוות. ולמעלה ממצבי הרוח המשתנים של הנפש נמצא הרצון המהותי שלה והמסירות נפש, שאינם משתנים ומגיעים למקום שבו גם הזדונות נעשים לזכויות.

שאלות לשיחה

1. מדוע התעוררות מלמעלה העונה על היוזמה שלנו מולידה אהבה עמוקה יותר מהתעוררות שאינה באה בעקבות יוזמה מלמטה, אם שורשה של זו האחרונה נעלה יותר?
2. כיצד מאפשרת ההשוואה בין מוח לגולגולת למאמר לקבוע גם שהמעשה הוא העיקר וגם שהתורה נעלית מן המצוות?
3. מדוע אפשר לראות את ה"כתר" ללא לבושים, ואילו את הטעמים הפנימיים של התורה אפשר להשיג רק באמצעותם?
4. מה ההבדל בין ה"אדם" שבנפש — עשרת כוחותיה המשתנים — לבין ה"מצח" שלה, וכיצד מתבטא כל אחד מהם בעבודת האדם?
5. מדוע הרמה השלישית, שלמעלה מכל הישג אנושי, באה רק לאחר שהעבודה האנושית הושלמה, וכיצד שמחת מצווה ממשיכה אותה?

הערות

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

5 איש מזריע תחלה

רבי יצחק בשם רבי אמי: כאשר האשה מזרעת תחילה היא יולדת זכר, וכאשר האיש מזריע תחילה היא יולדת נקבה, כמו שנאמר: "כאשר אישה תזריע ותלד זכר". אלה שתי התמונות שעליהן נסוב המאמר כולו.

Niddah 31a:23-24 נדה ל"א א:כ"ג-כ"ד

אמר רבי יצחק, אמר רבי אמי: אשה מזרעת תחילה — יולדת זכר, איש מזריע תחילה — יולדת נקבה, שנאמר: "אשה כי תזריע וילדה זכר". תנו רבנן: בראשונה היו אומרים — אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, איש מזריע תחילה יולדת נקבה, ולא פירשו חכמים את הדבר, עד שבא רבי צדוק ופירשו: "אלה בני לאה אשר ילדה לעקב בפדון ארם ואת דינה בתו" — תלה הזכרים בנקבות ונקבות בזכרים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

6 נשים דעתן קלות

בהוצאת קה"ת מצוין שבת לג, ב כמקור לאמירה זו. שם רבי שמעון בר יוחאי, המסתתר מפני הרומאים, חושש שמא ילחצו על אשתו לגלות את מקום מחבואם. אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כתמונה לאהבה הקלה יותר, שעדיין מבקשת את טובת עצמה.

Shabbat 33b:6 שבת ל"ג ב:ר

אזל הוא ובריה, טשו בי מדרשא. כל יומא הוה מתא לאה דביתהו ריפתא וכוזא דמא וכרכי. כי תקיף גזירתא אמר לקה לבריה: נשים ידעתן קלה עליהן, דילמא מצערי לה ומגליא לו. אזלו טשו במערתא. איתרתיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמא, והוו משלחי מנייהו והוו יתבי עד צואריהו בקלא. כולי יומא גרסי. בעידן צלוני לבשי מיפסו ומצלו, והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליכלו. איתיבו תריסר שני במערתא. אתא...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת לג, ב. וש"נ. [כ].

2 פסקה

7 "צאי וראי, בנות ציון, במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו..." המאמר הקודם הסביר את "צאי" כיציאה מן הלבושים, ומאמר זה חוזר לנקודה זו.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:י"א

צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה־לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 ע"פ ואברהם זקן

מאמר זה שואל מדוע שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה טובה מכל חיי העולם הבא, אף שתכליתם ליצור לבושים לנשמה, כדי

1 פסקה

1 להבין ענין הטעם

אור התורה מזכיר שם מאמר זה ומתאר אותו כחלק מתורת אדמו"ר הזקן על "צאינה וראינה" משנת תקע"ב (1812).

הערת קה"ת

נוצר באוה"ת במדבר כרך ה' ע' איתקנ: בתורה ע"פ צאינה וראינה דתקע"ב. ראה להלן בהוספות להערות וצינונים השוואה לד"ה זה.

2 ואשה כי תזריע

"כאשר אישה תזריע ותלד זכר...": פתיחת דיני אישה לאחר לידה. אדמו"ר הזקן קורא זאת, בעקבות הגמרא, כמלמד שהיוזמה של האישה מביאה להולדת זכר, ומחיל זאת על יוזמת הנשמה להתקרב אל ה'.

Leviticus 12:2 ויקרא י"ב:ב'

דבר אל־בני ישְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָּה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּי־מִי נִדְתָּה דוֹתָהּ תִּטָּמָא:

Speak unto the children of Israel, saying: If a woman be delivered, and bear a man-child, then she shall be unclean seven days; as in the days of the impurity of her sickness shall she be unclean

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא יב, ב.

3 מי לי בשמים

"מי לי בשמים [חוץ ממך]? ועמך לא חפצתי בארץ". הפסוק מבטא אהבה המבקשת את ה' עצמו ולא דבר אחר — "האהבה הגדולה".

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מִי־לִי בַשָּׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־חִפְצָתִי בָאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כה.

4 שלא ע"מ לקבל פרס

אנטיגנוס איש סוכו לימד: אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס. אדמו"ר הזקן משתמש בשני חלקי הדברים כדי להבחין בין האהבה הגדולה לאהבה הקטנה.

Pirkei Avot 1:3 משנה אבות א:ג

אֲנְטִיגֵנוֹס אִישׁ סוּכוּ קָבַל מִשְׁמַעוֹן הַצִּדִּיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אֵל תְּהִי כְּעֶבְדִּים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרִס, אֲלָא הֵו כְּעֶבְדִּים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֵב שְׂלָא עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרִס, וְיְהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם:

Antigonus a man of Socho received [the oral tradition] from Shimon the Righteous. He used to say: do not be like servants who serve the master in the expectation of receiving a reward, but be like servants who serve the master without the expectation of receiving a reward, and let the fear of Heaven be upon you

שתינה שם מזיו השכינה. הוא מביא את דברי הוזהר על "בא בימים", הימים העליונים המלכיים את הנשמה, ומסביר שזו זה שונה מן החיות הנסתר בתוך העולמות.

הערת קה"ת

תו"א חיי שרה טז, א ואילך.

9 ואברהם זקן בא בימים

"ואברהם זקן בא בימים". זהו הפסוק מן המאמר בתורה אור שאליו מתייחס הטקסט בעניין לבושי הנפש.

Genesis 24:1 בראשית כ"ד:א'

וְאַבְרָהָם זָקֵן בַּיָּמִים וְה' בֵּרַךְ אֶת־אַבְרָהָם כָּל־

And Abraham was old, well stricken in age; and the L-RD .had blessed Abraham in all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 ובד"ה ועשית בגדי קדש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א תצוה פב, ח.

11 ועשית בגדי קדש

"ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך". זהו הפסוק מן המאמר השני בתורה אור העוסק בלבושים האלה.

Exodus 28:2 שמות כ"ח:ב'

וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאֳרָתָ:

And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, .for splendour and for beauty

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 "...כי הפך חסד הוא". דברי הנביא מתארים את סוג ההשפעה הראשון, הנובע מרצונו של ה' להיטיב, ולא בתגובה לדבר כלשהו מלמטה.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נֹשֵׂא עוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשָׁאֲרִית נִחַלְתּוֹ לֹא־תִחַזֵּק לְעַד אָפוּ כִּי־תִפֶּן חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth .in mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 3

13 ע' בהקדמת מהר"נ שפירא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

"ולזה הם שואפים שפע בעבודה ההיא לקיומם וחיות שלא תחסר לעולם, ובענין זה אין להם חלק בתחתונים כלל אם יטיבו ואם יריעו שהחוק הקבוי לא יושבת מפני שאין להם חטא כלל ומכלל זה הגלגלים שגם הם שוקדים על עבודת' ורבו תשוקת' אשר גדלה מאד בהיות' מספרי' כבוי אל ובמהלכם משבחי' לבורא' ית"ש לעולם, ובוה ינתן שפע' וקיומ', אמנם יש עוד רב תועלת בעבודתינו אשר היא תחסר וגם תעדיף והיינו כפי שיעור עבוד' התחתונים אם עבדו כראוי אז יוסיפו אור מלמעלה ויזדככו ויזכו רב תהיה ההוספ' הזה מרובה על העיקר וכפי הבחינה הזאת יתייחס למעלה תוספ' וגרעון שמחה וכבוד וגאולת וגלות, וכל הדברים האלו וכיוצא בהם המתמייס' להם וענין זה המכוני' להם מכונ' בערך התחתוני' כלומר שאין

אותו ענין המיוחס גרעון ותוספ' בהם בערך קצבות' בעבודת' אלא בערך שיוסף בהם מצד התחתוני' המקבלים ומגרעת בהם מזגם וערכם, ובכלל ענין זה הוא שאין שום יחוד לספ' כלל ועיקר מצד מציאותם אלא מה שהוא לעליונים מצד מציאותם ותשוקתם וקורבת' כנז' הוא התגלות א"ס עליהם והשפע' אורו בהם שאלו לא ישתתפו התחתונים בעבודת' ויחוד' הם מצד עצמ' יש להם קצבה . . כו'.

14 ב' מיני יחודים באו"א

הצמח צדק דן שם בשני סוגי הזיווגים ומפנה לפסקה זו.

הערת קה"ת

נתבאר לעיל כ, ג. ראה אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תצו. ובסה"מ תרנ"א ע' קמט, ובסה"מ תרנ"ד ע' קלג. סה"מ תרנ"ז ע' רעו. סה"מ תרע"ח ע' צ ובכ"מ. ד"ה ברוך שעשה ניסים תשט"ו (קונטרס חנוכה תנש"א).

15 וזיווג ב' הוא זיווג חיצוני . . וזה אינו נפסק

ההערה מצטטת שם: זיווג זה תדיר, משום שהוא מקיים את העולמות והוא שורש הסדר הטבעי; מכיוון שהוא נועד לקיום העולמות, העולם הנוכע ממנו מתנהל כך שה' מנהיג את הנבראים לפי טבעם.

הערת קה"ת

"וזיווג זה הוא תדיר לצורך קיום העולמות, והוא שרש הנהגת הטבע, דכיון שזיווג זה הוא לצורך (קיום) העולמות, לכן הנהגת העולם הנמשכת מבחינה זו היא שהקב"ה מנהיג את הנבראים שבעולם לפי ענינם" — ד"ה ברוך שעשה ניסים הנ"ל. באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תצו מציין לכאן בענין ב' מיני יחודים ומציין "ומשם [בלקו"ת כאן] יובן דפ"י עולם כמנהגו נוהג היינו כשהוא נוהג רק בבחי' החיצונים דחוי"ב שמשם נמשך לחיות העולמות קיום הכרחי כו'".

16 בדי"ה שוש אשיש בה'

המאמר על "שוש אשיש בה'" פותח בהבחנה בין שמחה, המתגלית כלפי חוץ, לבין גילה, שנותרת חבויה בלב, וקושר אותן לחגי תשרי.

הערת קה"ת

לעיל פ' נצבים מז, א.

17 שוש אשיש בה'

"שוש אשיש בה'". זהו הפסוק מתוך המאמר בלקוטי תורה, ניצבים, שאליו מתייחס הטקסט בעניין זה.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י'

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בַּה' תִּגְלַל נִפְשִׁי בְּאַלְמִי כִּי הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי־יִשְׁע מְעִיל צִדְקָה יַעֲטֵנִי כְּחֹתָן יִכְהֹן פָּאֵר וְכַפְלָה תַּעֲדָה לְכִלְיָה:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 זכור את יום השבת לקדשו

"זכור את יום השבת לקדשו". זהו הפסוק מתוך הביאור שבתורה אור, שאליו מתייחס הטקסט בעניין שני סוגי הייחוד.

Exodus 20:8 שמות כ"ח:

זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

.Remember the sabbath day, to keep it holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 ככה יעשה

"ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו: הפסוק מטקס החליצה שממנו לומדת המשנה את דינה.

Deuteronomy 25:9 דברים כ"ה:ט'

ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו:

then shall his brother's wife draw nigh unto him in the presence of the elders, and loose his shoe from off his foot, and spit in his face; and she shall answer and say: 'So shall it be done unto the man that doth not build up his brother's house.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעכב

אם היבמה חלצה את הנעל וירקה אך לא אמרה את הנוסח, החליצה כשרה; רבי אליעזר לומד מן "ככה יעשה" שכל דבר שהוא מעשה מעכב. אדמו"ר הוקן מסיק מכך שהמעשה הוא היסוד.

Mishnah Yevamot 12:3 משנה יבמות י"ב:ג'

חלצה וירקה, אבל לא קראא, חליצתה כשרה. קראא וירקה, אבל לא חלצה, חליצתה פסולה. חלצה וקראא, אבל לא קרקא, רבי אליעזר אומר, חליצתה פסולה. רבי עקיבא אומר, חליצתה כשרה. אומר רבי אליעזר, ככה יעשה (דברים כה), כל דבר שהוא מעשה, מעכב. אומר לו רבי עקיבא, משם ראיה, ככה יעשה לאיש, כל דבר שהוא מעשה באיש:

If she took off his shoe and spat, but did not recite [the formula], her halitzah is valid. If she recited [the formula] and spat, but did not draw off the shoe, her halitzah is invalid. If she drew off the shoe and recited [the formula] but did not spit: R. Eliezer says her halitzah is invalid; and R. Akiva says: her halitzah is valid. R. Eliezer said to him: "So shall be done' (Deut. 25:9), anything which is a deed is essential."

... R. Akiva said to him: "From there

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

26 ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם

המקור שמציין קה"ת: הגמרא דורשת את "שכל טוב לכל עושיהם" (תהלים קי"א, י'), ומדגישה את קיום המצוות בפועל. אדמו"ר הוקן מצטט זאת כדי להראות שחכמים שיבחו את המעשה יותר מן הלימוד.

Berakhot 17a:11 ברכות י"ז א:י"א

מרגלא בפומיה דרבא: תכלית חכמה — תשובה ומעשים טובים, שלא יהא אדם קורא ושונה ובוטט באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, שנאמר: "ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם". "לעושים" לא נאמר, אלא "לעושיהם" — לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה. וכל העושה שלא לשמה, נוח לו שלא נברא.

It was a favourite saying of Raba : The goal of wisdom is repentance and good works; so that a man shall not read [Torah] and study [Mishnah] and then contradict his father or mother or teacher or anybody greater than he in knowledge and number [of years]; as it is said, "The fear of the L-rd is the beginning of wisdom, a good understanding have all that do thereafter" (Ps. cxi. 10). "All that learn" is not said here, but "all that do thereafter," i.e. they that practise ... Torah

19 ואעלת לגו טורא דחשוכא ומתמן ארחת מזונוא

הזוהר על "איילת השחר", ברייה רחמנית היוצאת להביא מזון לכל האחרים: היא הולכת שישים פרסאות, נכנסת אל "הר החושך", ומשם משיגה מזון. אדמו"ר הוקן מפנה לביאורו על קטע זה במקום אחר.

Zohar, Pinchas 104:696-105:706 ספר הזוהר, פנחס ק"ד:תרצ"ו-ק"ה:תש"ו

20 איש מזריע תחלה יולדת נקבה

"אשה מזרעת תחילה יולדת זכר; איש מזריע תחילה יולדת נקבה". כעת אדמו"ר הוקן מסביר את הדימוי: יוזמת האיש היא ההתעוררות מלמעלה שבאה מאליה, ויוזמת האשה היא ההתעוררות מלמטה.

Niddah 31a:23-24 נדה ל"א א:כ"ג-כ"ד

אמר רבי יצחק, אמר רבי אמי: אשה מזרעת תחילה — יולדת זכר, איש מזריע תחילה — יולדת נקבה, שנאמר: "אשה כי תזריע וילדה זכר". תנו רבנן: בראשונה היו אומרים — אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, איש מזריע תחילה יולדת נקבה, ולא פירשו חכמים את הדבר, עד שבא רבי צדוק ופירשו: "אלה בני לאה אשר ילדה לייעקב בפדו ארם ואת דינה בתו" — תלה הזכרים בנקבות ונקבות בזכרים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

21 כי חפץ חסד הוא

"כי חפץ חסד הוא". זהו הגורם להתעוררות שבאה מאליה, ממדרגה שאין יוזמה מלמעלה יכולה להגיע אליה, כמו בעת בריאת העולם.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מיִּיֵּאל כְּמוֹד נִשְׂא עֹן וְעָבַר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׁאֲרֵית נִחְלָתוֹ לֹא־יִחַזֵּיק לְעַד אָפוּ כִּי־חִפֵּץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז', יח.

22 בביאור ע"פ זכור את יום השבת לקדשו

ההסבר שם מלמד שאף שאבא ואמא גבוהים מז"א, שורש המדות גבוה יותר, משום שז"א קשור לעתיק, שבו "אין שמאל" ולכן אין שינוי: זהו "כי לא איש הוא וינחם".

הערת קה"ת

תו"א עב, ג.

4 פסקה

23 חזון זכריה: "ראיתי והנה מנורת זהב כולה". הוא פותח את המאמר בפרשת בהעלותך, שאליו מפנה אדמו"ר הוקן בעניין קדימות המצווה.

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'

ויאמר אלי מה אתה ראה ואמר ראיתי והנה מנורת זהב כלה וגלה על-ראשה ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לגרות אשר על-ראשה:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof;

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)
הערת קה"ת
ברכות יז, א.

27 לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה

הערת קה"ת מפנה Zohar III, 218a למילים האלה.

Zohar III, 218a זח"ג ריח, א

הערת קה"ת

אבות א, יז, זח"ג ריח, א. רל, א. רעח, ב.

28 לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה

שמעון בנו של רבן גמליאל: "לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה".

Pirkei Avot 1:17 משנה אבות א:י"ז

שמעון בנו אומר, כל ימי גדולתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. ולא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה. וכל המרבה דברים, מביא חטא:

Shimon, his son, used to say: all my days I grew up among the sages, and I have found nothing better for a person than silence. Study is not the most important thing, but actions; whoever indulges in too many words brings about sin.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

29 לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה

אחד המקומות בוורה שקה"ת מציינת כמקור לאמירה זו.

Zohar, Pinchas 13:90-14:93 ספר זוהר, פנחס י"ג-צ"ד:צ"ג

30 לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה

מקום נוסף בוורה שקה"ת מציינת כמקור לאמירה זו.

Zohar, Pinchas 53:325-54:334 ספר זוהר, פנחס נ"ג:שכ"ה-נ"ד:שלי"ד

31 לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה

מקום נוסף בוורה שקה"ת מציינת כמקור לאמירה זו.

Zohar, Ki Teitzei 7:51-11:61 ספר זוהר, כי תצא ז':נ"א-י"א:ס"א

32 על המילים "ותלמוד תורה [כנגד כולם]" נחלקו שני אמוראים: אחד אומר שכל העולם אינו שווה למילה אחת של תורה, והאחר אומר שכל מצוות התורה אינן שוות למילה אחת של תורה. אדמו"ר הזקן מביא את הדעה השנייה ואומר ששתי ההערות נכונות.

Jerusalem Talmud Peah 1:1:35 תלמוד ירושלמי פאה א:א:ל"ה

ותלמוד תורה. רבי ברכיה ורבי חייא דכפר תחומין חד אמר אפילו כל העולם כולו אינו שווה אפילו לדבר אחד מן התורה. וחד אמר אפילו כל מצותיה של התורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה. רבי תנחומה ורבי יוסי בן זמרא חד אמר כהדא. וחד אמר כהדא. רבי אבא אבוי דרבי אבא בר מרי בשם רבי אהא כתוב אחד אומר וכל הפצים לא ישוו כה. וכתוב אחר אומר וכל הפצים לא ישוו כה. הפצים אילו אבנים טובות ומרגליות. הפצים אילו דברי ...

And Torah study." Rabbi Berekhiah and Rabbi Hiyya from "Kefar Tehumin. One said that the entire world is not worth even one saying of the Torah. The other said that even all commandments of the Torah are not worth even one saying of the Torah. Rabbi Tanhuma and Rabbi Yose ben Zimra, one said like the first and one said like the second. Rabbi Abba, father of Rabbi Abba bar Mari, in the name of Rabbi

Aḥa: One verse says (Prov. 8:11) "all desirables do not equal ... it;" the other

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

33 כתר . . תר"ך עמודי אור

ההערה מפנה את הקורא לדיון הקודם בכתר ובעמודי האור שלו, 620 במספר, בלקוטי תורה, בחוקותי, ולמקורות המובאים שם.

הערת קה"ת

ע"ל בחוקותי (מז, ב). ושי"נ. [כ].

34 תר"ך עמודי אור

רבי משה קורדובירו כותב שהחכמים קיבלו מן הנביאים שספירה זו, כתר, כוללת 620 עמודי אור, כמניין כתר, והוא מביא את תפילתו של רבי נחוניא בן הקנה המזכירה אותם.

Pardes Rimmonim 8:5-6 פרס רמונים ח':ה-ו'

... ונ"ל כי נכנסו בזה בראותם כי גדולה קודמת לגבורה והוא החסד והלובן ואחר הגדולה נאצלה הגבורה והיא דין ואודם ואחר כך נאצל תפארת העומד בין שניהם להכריע בין האודם והלובן והוא גוון אודם ולובן מעורב. ר"ל כי כענין ג' אלה כן דרך שלשה הראשונות כי ג' הראשונות הם שרשים וגי אבות ענפים להם ומן הענפים נדון להשרשים. ולכן אמרו שהכתר הראשון לאצילות הוא הזקן והלבן ולכן נקרא עתיק יומין שהוא כח הלובן והוא כנגד הגדולה והנמשך אחריו שהוא החכמה הוא כנגד הגבורה והיא אדומה. כי כמו שאחר הלובן חסד ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

35 "צאנה וראינה בנות ציון... בכתר שעטרה לו אמו". הפסוק שהביאור שלו נפתח בחלק זה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:י"א

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמַלְךְ שְׁלֹמֹה בְּעֵטֶרָה שְׁעֵטֶרָהּ לֹא אִמּוֹ בָּיוֹם הַתְּנַתּוֹ וּבְיוֹם שְׁמִיחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 5

36 "ישקני מנשיות פיהו". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהתגלות פנימיותה הנסתרת של התורה לעתיד לבוא.

Song of Songs 1:2 שיר השירים א:ב'

ישקני מנשיות פיהו כייטובים דדיך מיין:

Let him kiss me with the kisses of his mouth— For thy love is better than wine.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 אשרי מי שבא לכאן

רב יוסף, בנו של רבי יהושע בן לוי, נפל בעילפון דמיו מוות, וכשהתאושש סיפר ששמע בעולם העליון: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו". אדמו"ר

הזקן מסביר מדוע הלימוד צריך להיות "בידוי": הוא נעשה לבוש לנשמה.

Pesachim 50a:7-8 פסחים נ"א:ז-ח'

וְשִׁמְעֵתִי שְׁהִי אֹמְרִים: אֲשֶׁרִי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתִלְמִידוֹ בִּידוֹ. וְשִׁמְעֵתִי שְׁהִי אֹמְרִים: הָרוּגִי מַלְכוּת אֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲמֹד בְּמַחֲצֵתָן. (ומאן) נִינְהוּ? אֵילִימָא רַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְרִי — מִשּׁוּם הָרוּגִי מַלְכוּת וְתוּ לֹא? אֶלָּא: הָרוּגִי לֹוד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים נ, א ושי"נ. וראה גם לעיל פי' ואתחנן ו, ג. ובלקו"ש חכ"ד ע' 570, 580. חכ"ט ע' 311.

פסקה 6

38 מעשיו מרובים מחכמתו

רבי חנינא בן דוסא: "כל שמעשיו מרובים מחכמתו, חכמתו מתקיימת". אדמו"ר הזקן קושר זאת לגלגלתא, שורש המעשים, המכסה את המוח, שורש החכמה.

Pirkei Avot 3:9 משנה אבות ג:ט'

רבי חנינא בן דוסא אומר, כל שיראת חטאו קודמת להחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת. הוא היה אומר, כל שמעשיו מרובין מחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו מרבה ממעשיו, אין חכמתו מתקיימת:

Rabbi Hanina ben Dosa said: anyone whose fear of sin precedes his wisdom, his wisdom is enduring, but anyone whose wisdom precedes his fear of sin, his wisdom is not enduring. He [also] used to say: anyone whose deeds exceed his wisdom, his wisdom is enduring, but anyone whose wisdom exceeds his deeds, his wisdom is not enduring.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

39 מבשרי אחזה

"ומבשרי אחזה אלקים". העיקרון שמבנה האדם משקף את המדרגות העליונות, ולכן אפשר ללמוד מהן באמצעותו.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

ואַחֲרַי עוֹרִי נִקְפָּז וְאֶת מִבְּשָׁרִי אֶחְזֶה אֱלֹהִים:

And when after my skin this is destroyed, Then without my flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 7

40 ניקב קרום של מוח

המשנה מונה את הפגמים ההופכים בהמה לטריפה, ובהם נקב בקרום המוח. אדמו"ר הזקן מבחין בין המוח, שהוא מקור החיות, לבין הגולגולת.

Mishnah Chullin 3:1 משנה חולין ג:א'

אֵלוֹ טְרֵפוֹת בְּבִהְמָה. נְקֻבַּת הַנֶּשֶׁט, וּפְסוּקַת הַגִּרְגֵרָת, נִקְבַּת קְרוֹם שֶׁל מִחַ, נִקְבַּת הַלֵּב לְבֵית חֶלְלוֹ, נִשְׁבֵּרָה הַשְּׁדֵרָה וְנִפְסַק הַחוּט שֶׁלָּהּ, נִטַּל הַכֶּבֶד וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר הִימָנוּ כְּלוּם, הִרְאָה שְׁנֵקְבָה, אוֹ שִׁחְטָרָה, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, עַד שֶׁתִּנָּקֵב לְבֵית הַסִּמְפוּנוֹת. נִקְבָה הַקֶּבֶה, נִקְבָה הַמֶּרֶה, נִקְבּוּ הַדִּקְוִי, הַפְּגִימִית שְׁנֵקְבָה, אוֹ שֶׁנִּקְרַע רֵב הַחִיצוֹנָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַגְּדוּלָה טַפַּח, וְהִקְטֵנָה בְּרֶכֶה. הַמִּסֵּס וְכֵית הַפּוֹסוֹת שֶׁנִּקְבּוּ לַחוּץ, נִפְלָה מִן הַגֵּג. נִשְׁתַּבְּרוּ רַב ...

The following internal wounds or defects render animals Terefá: when the œsophagus is perforated; when the trachea is split or torn across in its width; when the membrane or thin skin [which is innermost and nearest] to the brain is perforated; when the heart is perforated till within the cavity of its two ventricles; when the spine is broken, and the spinal chord is severed; when the liver is wanting, and not a vestige thereof remains; when there is a perforation through the two ... membranes covering the lungs; when the

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishnah (Public Domain)

41 כל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה

הדעה שכל מצוות התורה אינן שקולות למילה אחת בתורה, שאדמו"ר הזקן מבסס כעת על שורש התורה בפנימיות הכתר.

Jerusalem Talmud Peah 1:1:35 תלמוד ירושלמי פאה א':א:ל"ה

... רבי ברכיה ורבי חייא דכפר תחומין חד אמר אפילו כל העולם כולו אינו שונה אפילו לדבר אחד מן התורה. וחד אמר אפילו כל מצותיה של התורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה. רבי תנחומה ורבי יוסי בן זימרא חד אמר כהדא. וחד אמר כהדא. רבי אבא אבוי דרבי אבא בר מרי בשם רבי אחא כתוב אחד אומר וכל הפצים לא ישוו כה. וכתוב אחר אומר וכל הפציה לא ישוו כה. הפצים אילו אבנים טובות ומרגליות. הפציה אילו דברי תורה. דקתיב כי ...

And Torah study." Rabbi Berekhiah and Rabbi Hiyya from "Kefar Tefumin. One said that the entire world is not worth even one saying of the Torah. The other said that even all commandments of the Torah are not worth even one saying of the Torah. Rabbi Tanhuma and Rabbi Yose ben Zimra, one said like the first and one said like the second. Rabbi Abba, father of Rabbi Abba bar Mari, in the name of Rabbi Aha: One verse says (Prov. 8:11) "all desirables do not equal ... it;" the other

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

פסקה 8

42 בעי"ח שער כ"ב ספ"ו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בדפוס שקלאוו תק"ס. לפנינו שכ"ג ספ"ב. כצ"ל וספ"ו ט"ס. [כ].

43 שהכתר שלו הוא אור רוחני מקיף עליו ואינו נגלה וניכר לעין כל

האריז"ל: כשם שכתר אינו חלק מגופו של ז"א אלא מקיף אותו מבחוץ, כך הכתר של האדם הוא אור רוחני המקיף אותו ואינו נראה, והמשכו החיצוני כלפי מטה הוא הגולגולת המקיפה את מוחו. בהוצאת קה"ת מציינים שהקטע נמצא בשער 23, בסוף פרק 2, במהדורות של ימינו.

Sefer Etz Chaim 23:2 עץ חיים כ"ג:ב'

... אך זה יובן במ"ש כי הנה כמו שהכתר אינו מכלל גופו דז"א רק בחי מקפת עליו וזולתו כך הוא באדם התחתון שהכתר שלו הוא אור רוחני מקיף עליו ואינו נגלה וניכר לעין כל אמנם החיצוניות שלו המתפשט למטה הוא הנגלה והוא הגולגולת המקיף את המוחין של אדם עצמו:

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסוקה 11

44 ועיין בהרמ"ז בפ' אמור (דפ"ח סע"ב)

ההערה מפנה לשם גם בקשר לדברי הרמ"ז הללו.

הערת קה"ת

ראה גם באוה"ת נצבים ע' א'רעד.

45 דנגיד ונפיק כו' על הראש

הזוהר על "כשמן הטוב על הראש" (Psalms 133:2): שמן המשחה הקדוש "הנוטף ויוצא" מ"ראש כל הראשים, הנעלם מכל הנעלמים", אל "הראש". פירוש הרמ"ז על קטע זה הוא הפירוש שמצטט אדמו"ר הזקן.

Zohar, Emor 2:6-3:12 ספר הזוהר, אמור ב'ו-ג'י"ב

46 בביאור ע"פ כי ביום הזה יכפר

הביאור על "כי ביום הזה יכפר" עוסק ב"הארה עצומה" שלמעלה הן מן האורות המקיפים והן מן האורות הפנימיים של גלגלתא ומוחא סתימאה: לפני התהוות הכלים אין המושגים אור פנימי ואור מקיף שייכים כלל, שכן שניהם קיימים רק ביחס לכלי.

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' אחרי כט, א.

47 כי ביום הזה יכפר

"כי ביום הזה יכפר עליכם". הפסוק מתוך הביאור בפרשת אחרי שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ: For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 12

48 בביאור ע"פ ביאו לבוש מלכות

בביאור על "יביאו לבוש מלכות" מוסברים לבוש המלכות וכתר המלכות כהתגלות באמצעות "הסוס אשר רכב עליו המלך" — צירופי האותיות הממשיכים את אור אין סוף למטה. בפורים, בזכות מסירות הנפש של דורו של מרדכי, שהשלימה את ביטול הרצון של "נעשה ונשמע" שבסיני, זכו להתגלות לבוש המלכות וכתר המלכות.

הערת קה"ת

תו"א צא, סע"ב ואילך.

49 צאינה וראינה

"צאינה וראינה בנות ציון... בעטרה שעטרה לו אמרי". הקטע הזה מסביר את "צאינה" כיצאה מן הלבושים, ואת "אמרי" כמקור הנשמות.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג'י"א

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמַלְאָה שְׁלֵמָה בְּעֹטְרָה שְׁעֹטְרָהּ־לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם הַתְּנַתּוֹ וּבְיוֹם שְׁמֻחַת לְבָוִ: הַתְּנַתּוֹ וּבְיוֹם שְׁמֻחַת לְבָוִ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

50 צאינה וראינה לצאת מבחי' הלבושים

לפי ההערה, הצמח צדק שם מתכוון כנראה למה שמבואר בסעיף זה על היציאה מן הלבושים.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש כרך ב ע' שפה כנראה שמציין להמבואר בסעיף זה ע"ש.

51 בביאור ע"פ חכלילי עינים

הביאור על "חכלילי עיניים מיין", שבו מוסבר שז"א מקבל ממצחא דא"א באמצעות הסתכלות בלבד; אדמו"ר הזקן מסתמך עליו לביאור המילים "וראינה".

הערת קה"ת

תו"א פ' ויחי.

52 בביאור ע"פ משה ידבר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א סח, ד.

53 משה ידבר

"משה ידבר והאלקים יענו בקול". זהו הפסוק מתוך ההסבר בתורה אור שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Exodus 19:19 שמות י"ט:י"ט

וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מֶשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹקִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל: וְיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מֶשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹקִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל:

And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and G-d answered him by a voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

54 חכלילי עינים

ברכת יעקב ליהודה: "חכלילי עינים מיין". זהו הפסוק מתוך ההסבר בתורה אור, בפרשת ויחי, על כך שז"א מבטח במצח אריך אנפין.

Genesis 49:12 בראשית מ"ט:י"ב

חִכְלִילֵי עֵינַיִם מִיַּיִן וְלִבָּן־שִׁנָּיִם מִחֶלֶב: חִכְלִילֵי עֵינַיִם מִיַּיִן וְלִבָּן־שִׁנָּיִם מִחֶלֶב:

His eyes shall be red with wine, And his teeth white with milk

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 ואראה את הארץ

בקשת משה: "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על בקשה זו, להרחבה בנושא ההבטה והראייה.

Deuteronomy 3:25 דברים ג'כ"ה

אֶעְבְּרָה־נָא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַיָּרֵךְ הַטּוֹב הַזֶּה וְהִלְכֵנּוּ: אֶעְבְּרָה־נָא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַיָּרֵךְ הַטּוֹב הַזֶּה וְהִלְכֵנּוּ:

Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is 'beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 לוכ לחמו בלחמי

קריאת החכמה: "לכו לחמו בלחמי". התורה היא "מוזנה" של הנשמה, האור הפנימי שהיא סופגת.

Proverbs 9:5 משלי ט'ה'

לְכוּ לַחֲמוּ בִלְחָמִי וּשְׁתּוּ בַּיַּיִן מִסִּכְתִּי: לְכוּ לַחֲמוּ בִלְחָמִי וּשְׁתּוּ בַּיַּיִן מִסִּכְתִּי:

Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have' mingled

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 ובני ישראל יוצאים ביד רמה

"ובני ישראל יוצאים ביד רמה". אם קוראים זאת כיצאה מכל כלי ומגבלה, הרי זו דרך נוספת להסביר את "צאינה".

Exodus 14:8 שמות י"ד:ח'

וַיִּחַזַק ה' אֶת־לֵב פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיְרַדֵּף אַחֲרַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רַמָּה:

And the L-RD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

58 אליך ה' נפשי אשא

"אליך ה' נפשי אשא". נשיאת הנפש שעליה מצביע אדמו"ר הזקן כעל התשובה העילאה.

Psalms 25:1 תהילים כ"ה:א'

לְדָוִד אֱלֹהֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֲשָׂא:

.of David. Unto Thee, O L-RD, do I lift up my soul [A Psalm]

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 עד דלא ידעי בין

"חייב אדם להתבסס בפורים עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי": כותרת של אחד המאמרים שאליהם מתייחס אדמו"ר הזקן.

Megillah 7b:7-8 מגילה ז' ב:ז-ח'

אָמַר רָבָא: מִי־חַיִּיב אֵינִי לְבִסּוּמֵי בְּפוּרִיָּא עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אֲרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מֶרְדֳּכָי. רַבָּה וְרַבִּי זִירָא עֲבָדוּ סְעוּדַת פּוּרִים בְּהָדֵי הָדָדִי. אִיבְסוּם. קָם רַבָּה שְׁחִטִּיה לְרַבִּי זִירָא. לְמַחֵר, כְּעֵי רַחֲמֵי וְאַחֲיִיָּה. לְשָׁנָה, אָמַר לְקָה: נִיתִי מָר וְנַעֲבִיד סְעוּדַת פּוּרִים בְּהָדֵי הָדָדִי. אָמַר לְקָה: לֹא בָּכַל שְׁעָתָא וְשְׁעָתָא מִתְרַחֵשׁ נִיפָא.

Rava said: One is obligated to become inebriated [with wine] on Purim until he cannot tell the difference between cursed be Haman and blessed be Mordecai. Rabbah and R. Zera joined together in a Purim feast. They became inebriated, and Rabbah arose and cut R. Zera's throat. The next day he prayed on his behalf and revived him. Next year he said: Will the master come and we will have the Purim feast together. He replied: A miracle does not take place on every occasion.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

60 כי כארץ תוציא צמחה

"כי הארץ תוציא צמחה": הפסוק שבמאמר נוסף שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:יא"

כִּי כְּאַרְץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגִנָּה זְרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ כִּן אֲדֹנֶיךָ ה' יַצְמִיחַ צִדְקָה וְתִהְיֶה נִגְדַּת כָּל־הַגּוֹיִם:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 השמים כסאי גבי איזה בית אשר תבנו לי

"השמים כסאי... ואי זה בית אשר תבנו לי?" הפסוק שבמאמר שלישי

שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן בהקשר של היציאה מעבר ללבושים.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א'

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ רִגְלִי אֵי־זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 ואשר ניתן כתר מלכות בראשו

הצעת המן: "יביאו לבוש מלכות... ואשר נתן כתר מלכות בראשו". אותו פסוק נותן גם את הכותרת למאמר, "יביאו לבוש מלכות", ומילותיו האחרונות ממחישות שהכתרה פירושה הנחת כתר שכבר הוכן על ראשו של המלך.

Esther 6:8 אסתר ו':ח'

יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבִשְׁבוּ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ:

let royal apparel be brought which the king useth to wear, and the horse that the king rideth upon, and on whose head a crown royal is set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 שאו וגוי לגולגלתם

"שאו את ראש כל עדת בני ישראל... לגולגלותם". אדמו"ר הזקן מסביר במקום אחר שהכוונה היא להמשיך את כתר, גולגלתא, למטה אל ז"א בחג השבועות.

Numbers 1:2 במדבר א':ב'

שָׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגִלְגֻּלְתָּם:

Take ye the sum of all the congregation of the children of Israel, by their families, by their fathers'houses, according to the number of names, every male, by their polls

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 13

64 וממדבר מתנה

"וממדבר מתנה": משירת הבהר. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כשורש התורה בדרגה שלמעלה מ"אדם".

Numbers 21:18 במדבר כ"א:י"ח

בְּאֵר הַפְּרוּחַ שָׁרִים כְּרוּחַ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָהּ בְּמִשְׁעָנֶתָם וּמִמְדָּבָר מִתְּנָה: The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 זאת התורה אדם

"זאת התורה: אדם כי ימות באוהל...". בקריאה "זאת התורה: אדם", הפסוק מתאר את התורה בצורת "אדם" — המבנה המסודר של חכמה.

Numbers 19:14 במדבר י"ט:יד

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאוֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאוֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאוֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:

This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall

.be unclean seven days

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם

המדבר, "ארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם". הניסוח מראה שהמדבר הוא למעלה מדרגת "אדם".

Jeremiah 2:6 ירמיהו ב'ו'

ולא אָמְרוּ אֵינֶה הִ' הַמַּעֲלָה אֶתְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיךְ אֶתְנוּ בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ עֲרָבָה וְשׁוֹחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצִלְמוֹת בְּאֶרֶץ לֹא־עָבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא־יָשַׁב אָדָם שָׁם:

Neither said they: 'Where is the L-RD that brought us up Out of the land of Egypt; that led us through the wilderness, through a land of deserts and of pits, through a land of drought and of the shadow of death, through a land that no 'man passed through, and where no man dwelt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 14

67 בספרא דציניעותא רפ"ב

ספרא דציניעותא, פרק ב, על זקנו של אריך אנפין, "יקר דכולא": על אותה יקרות נאמר: "לא עבר בה איש ולא ישב שם אדם"; אדם נמצא מחוץ לכך, אדם אינו נכלל כאן, וכל שכן איש.

Zohar II, 177a זח"ב קעו, א

הערת קה"ת

זח"ב קעו, א. ראה גם אוה"ת פ' בשלח ע' תנח.

68 ובאדר"ר שם כ'

ההערה מפנה שם לנוסח דברי האדרא רבא על המצחא.

הערת קה"ת

ראה הלשון באוה"ת פ' תצוה ע' איתשיח ובאוה"ת בראשית כרך א דף פב, ב.

69 כי לא אדם הוא

אדרא רבא: במקום שבו מתגלה המצח בלבד, בלי פנים ואף, המקום אינו נקרא אדם; לכן נאמר: "כי לא אדם הוא להינחם", בניגוד לנצח שמתפשט בשאר הגוף.

Zohar, Idra Rabba 28:199-29:209 ספר הזהר, האדרא רבא כ"ח:קצ"ט-כ"ט:ר"ט

70 ועל זה נאמר . כמראה אדם

שם מוסיף הצמח צדק ש"אדם" זה הוא עשר הספירות דאצילות שנוכרו לעיל, והן מעל הכסא, כאשר הכסא הוא עולם הבריאה.

הערת קה"ת

באוה"ת מאמרז"ל ע' נה מוסיף: "הוא בחי" ע"ס דאצי הנ"ל (שהן למעלה מהכסא הוא עולם הבריאה כנודע)".

71 ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם

חזון המרכבה של יחזקאל: "ועל דמות הכיסא דמות כמראה אדם". אדמו"ר הזקן מזהה את ה"אדם" הזה עם עשר הספירות של אצילות, בשלושת הקווים שלהן.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א'כ"ו

וממעל לָרָקָע אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם כְּמָרְאָה אֶבְרֹסְפִיר דְּמוֹת כֶּסֶף וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף דְּמוֹת כְּמָרְאָה אָדָם עָלָיו מְלַמְעָלָה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone;

and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 כי לא אדם הוא להנחם

שמואל לשאול: "וגם נצח ישראל לא ישקר ולא יינחם, כי לא אדם הוא להינחם". הדבר מוסב על כתר ועל המצח, הנמצאים למעלה מדרגת "אדם".

I Samuel 15:29 שמואל א ט"ו:כ"ט

וְגַם נִצָּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשָּׁקֶר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is 'not a man, that He should repent

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"א טו, כט.

73 כמ"א ע"פ זכור את יום השבת

ביאור הפסוק "זכור את יום השבת" מתאר שם את ההשתלשלות בצורת "אדם", "על דמות הכסא דמות כמראה אדם": שלושה קווים — יד ימין, יד שמאל והגוף באמצע; חסד הוא הזרוע הימנית וגבורה היא הזרוע השמאלית.

הערת קה"ת

תו"א פ' יתרו עא, ב.

74 שלכך ארז"ל

ההלכה לזיהוי אדם מת כדי שאשתו תוכל להינשא מחדש: מקבלים עדות רק על הפנים יחד עם האף. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהפנים עצמן מתחילות מן האף.

Yevamot 120a:8 יבמות ק"כ א:ח'

מתני' אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החושים. אף על פי שיש סימנים בגופו ובבגדיו — אין מעידין אלא עד שתצא נפשו. ואפילו ראוהו מגוייד וצ'לוב וְהִתְחַיָּה אוֹכְלֵת בוֹ — אין מעידין אלא עד שִׁלְשָׁה יָמִים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות ככ, א. ראה אוה"ת — מארז"ל ע' נד ואילך. ובסה"מ תרכ"ט ע' עו (הוצאת תשנ"ב). אוה"ת פ' בשלח ע' תנו.

75 כי מן החושים ולמטה נמשך האור והחיות

ההערה מפנה לפירוש הצמח צדק על תהילים בנוגע לאור ולחיות הנמשכים מן האף ולמטה.

הערת קה"ת

ראה יהל אור ע' תרסט.

76 שהחכמים נקראים עיני העדה

על הפסוק "עיני ה' אלקיך בה תמיד" כותב שם אדמו"ר הזקן שהעיניים הן לשון להמשכת האור והארתו מחכמה, ולכן חכמים נקראים "עיני העדה".

הערת קה"ת

ראה גם באנה"ק סי' יד. לעיל פ' ואתחנן ב, ד.

77 ובסה"מ תרכ"ט ע' עז מבאר

הרבי מהר"ש מסביר שם שעולם הכסא הוא עולם הבריאה, כידוע מן המאמר "אימא עילאה מקננא בכורסיא", ומעל הכסא, עולם הבריאה, נמצאת "דמות כמראה אדם".

הערת קה"ת

"שעולם הכסא הוא עולם הבריאה כנודע ממ"ש אימא מקננא בכורסיא שהכוונה על עולם הבריאה, ועל בחי' הכסא הוא עולם הבריאה דמות כמראה האדם כו'".

78 במשנה ספ"ד דסנהדרין

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
דף לו.

79 דברייתא ביבמות שם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
קכ, א.

80 פרצוף פנים ולא פדחת אין מעידין

הברייתא: אין מעידים על המצח בלא הפנים, ולא על הפנים בלא המצח, עד שיראו את שניהם עם החוטם. הגמרא שם מביאה גם את המעשה באבא בר מניומי.

Yevamot 120a:10-11 יבמות ק"כ א:י-י"א

גמ' תנו רבנן: פדחת ולא פרצוף פנים, פרצוף פנים ולא פדחת — אין מעידין, עד שיהיו שניהם עם החוטם. אמר ר' אבהו, ואיתימא ר' כהנא: מאי קרא — "הפכת פניהם ענתה כם". אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה מסקי בקה דבי רישא גלותא וזוי. איתי קרא, דפק בבלייתא, דפק באפותיה. חלף קמיהו ולא בשקרוה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

81 כמ"ש התוס' רפ"ח דבכורות

הצמח צדק כותב שם: ראו תוספות בתחילת פרק ח בבכורות, שהמצח נקרא "הכרת פניהם", שכן באמצעותו מכירים את הפנים; ומה שנכתב על כך בלקוטי תורה, שיר השירים, בביאור "צאינה וראינה", סעיף 4 — הוא הקטע הזה עצמו.

הערת קה"ת

מו, ב ד"ה מאי קראה. ובאזה"ת פ' תצוה ע' א'תשכו: "ע' בתוס' רפ"ח דבכורות בפ' הכרת פניהם שהמצח נק' הכרת פניהם שבו ועל ידו מכירים את הפנים, ומ"ש מזה בלק"ת כשה"ש בביאור ע"פ צאינה וראינה פ"ד".

82 שיש דבר באדם שמכירים על ידו את הפנים והיינו פדחת

תוספות בתחילת פרק ח' בבכורות, על "מהו קרא?": המצח הוא הסימן שבאמצעותו מזהים פנים, "הכרת פניהם".

Tosafot on Bekhorot 46b:12:1 תוספות על בכורות מ"ו ב:י"ב א'

מאי קראה הכרת פניהם ענתה כם - פירש בקונטרס דהכרת פרצוף פניהם עדותו הוא אלמא פרצוף פנים נמי בעי ותימה דביבמות (דף קכ. ושם ד"ה הכרת) מייתי קרא דהכרת פניהם ענתה כם משמע שיש דבר באדם שמכירים על ידו את הפנים והיינו פדחת דחוטם בכלל פרצוף פנים הוא והתם ביבמות (שם) בתר האי קרא מייתי עובדא דאבא בר מרתא דהוה מסקו ביה דבי ריש גלותא וזוי אייתי קירא דבק בבלייתא דבת אאפותיה חלף קמיהו ולא בשקרוה:

Vilna Edition (Public Domain)

83 הכרת פניהם

"הכרת פניהם ענתה כם". תוספות מפרשים את "הכרת פניהם" כמתייחס למצח.

Isaiah 3:9 ישעיהו ג' ט'

הַכֶּרֶת פְּנֵיהֶם עֲנֹתָה כֶּם וְחִשָּׂאתֶם כְּסֹדִם הַגִּידוּ לֹא כִּחְדוֹ אוֹי לְנַפְשָׁם כִּי גָמְלוּ לָהֶם רָעָה:

The show of their countenance doth witness against them;
And they declare their sin as Sodom, they hide it not. Woe
unto their soul! For they have wrought evil unto themselves

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 ובקה"ע בירושלמי ביבמות שם

הצמח צדק דן שם בהרחבה בגמרא זו ביבמות; בסעיף 63 הוא מצטט את קרבן העדה ומוסיף שלפי דבריו רחוק לומר שהמצח לבדו נחשב להכרה מן התורה.

הערת קה"ת

פרק טז, ה"ג וכנראה הכוונה לספר שירי קרבן. וכן בשו"ת צמח צדק סי' סג מביא בשם קרבן העדה ומוסיף "נמצא לדבריו רחוק לומר דפדחת לחוד חשוב הכרה מדאורייתא". בענין הגמרא דיבמות בארוכה בשו"ת הצמח צדק אה"ע חלק א סי' נח. סי' סג.

85 והי' על מצחו תמיד לרצון

הציץ: "והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'". המצח הוא הכלי של הרצון.

Exodus 28:38 שמות כ"ח:ל"ח

וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ אֶהָרֶן וְנָשָׂא אֶהָרֶן אֶת־עֲזוֹן הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְנַת קִדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי ה' And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כח, לח.

86 בדי"ה ועשית ציץ

המאמר על "ועשית ציץ זהב טהור" שואל מדוע הציץ שעל מצחו של אהרן מביא לרצון ולכפרה, ומסביר ש"ציץ" הוא הארה של אור: האהבה הגדולה שבאה מלמעלה ואהרן ממשיך למטה.

הערת קה"ת

תו"א פג, א.

87 רעוא דכל רעוין

האידרא רבא: "לית שמאלא בהאי עתיקא, כולא ימינא". בהוצאת קה"ת מצוין גם דף זה בהקשר ל"רצון כל הרצונות".

Zohar III, 129a זח"ג קכט, א

הערת קה"ת

זח"ג קכט, א. רפח, ב.

88 רעוא דכל רעוין

"רצון כל הרצונות": כינוי בוהר לרצון העליון, המתגלה במצח של אריך אנפין; זהו אחד משני המקומות שמציינת הוצאת קה"ת.

Zohar, Idra Zuta 4:37-10:49 ספר זוהר, האדרא זוטא ד':ל"ז-י"מ:ט

89 לית שמאלא בהאי עתיקא

האידרא רבא: "לית שמאלא בהאי עתיקא, כולא ימינא". בהוצאת קה"ת מצוין גם דף זה בהקשר ל"רצון כל הרצונות".

Zohar III, 129a זח"ג קכט, א

הערת קה"ת

זח"ג קכט, א.

90 כי לא אדם הוא להנחם

"כי לא אדם הוא וינחם". המצח, הרצון הבלתי מתחלק, אינו משתנה.

I Samuel 15:29 שמואל א ט"ו:כ"ט

וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is
'not a man, that He should repent

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 ולכן בבחי' זו... כמו בבחי' אדם ששם יש שינויים

המצח צדק מפנה שם לקטע הזה, העוסק בשינויים השייכים לבחינת "אדם".

הערת קה"ת

באוה"ת פ' וארא כרך ז ע' ב'תקעא מציין לכאן. וכ"ה בד"ה זאת חנוכת המזבח — תר"מ סעי' כ.

92 אני הוי' לא שנית

"כי אני ה' לא שנית". הרצון העליון שאינו משתנה.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו

כִּי אֲנִי ה' לֹא שֹׁנֵיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not
.consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

93 דברי המשנה לעדים בדיני נפשות: מלך בשר ודם מטביע מטבעות רבות

בחזותם אחד, וכולן דומות זו לזו; ואילו מלך מלכי המלכים הטביע כל אדם בחזותו של אדם הראשון, ואין אחד מהם דומה לחברו.

Mishnah Sanhedrin 4:5 משנה סנהדרין ד':ה'

פסקה 16

94 מדבר בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם

"במדבר... ארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם". המצח הוא ה"מדבר" שמעל למדרגת ה"אדם".

Jeremiah 2:6 ירמיהו ב':ו

וְלֹא אָמְרוּ אֵלֶּה הִ' הַמַּעֲלָה אֶתְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיךְ אֶתְנוּ בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ עֲרֻבָה וְשׁוֹחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצִלְמוֹת בְּאֶרֶץ לֹא־עֹבֵר בָּהּ אִישׁ וְלֹא־יֹשֵׁב אָדָם שָׁם:

Neither said they: 'Where is the L-RD that brought us up Out of the land of Egypt; that led us through the wilderness, through a land of deserts and of pits, through a land of drought and of the shadow of death, through a land that no
'?man passed through, and where no man dwelt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 רעוא דכל רעוין

אדרא זוטא, שאליה מתייחס אדמו"ר הזקן בעניין המצח: כפי שמצטטת זאת קה"ת, המצח המתגלה בעתיקא קדישא נקרא "רצון", "רצון כל הרצונות".

Zohar, Idra Zuta 4:37-10:49 ספר הזוהר, האדרא זוטא ד':ל"ז-י"מ:ט

96 וממדבר מתנה

"וממדבר מתנה": התורה נמשכת מהרצון העליון, המתגלה במצח,

ה"מדבר".

Numbers 21:18 במדבר כ"א:י"ח

בְּאֶרֶץ חֲפָרוֹת שָׁרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָה בְּמִשְׁעָנֵתָם וּמִמְדָּבָר מִתְּנָה:

The well, which the princes digged, Which the nobles of the
people delved, With the sceptre, and with their staves. And
;from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 ועיין באדרי"ז דף רפ"ח ע"ב מענין מצחא

ביאורו של אדמו"ר האמצעי לקטע זה באדרא זוטא, המכנה את המצח המתגלה בעתיקא קדישא "רצון".

הערת קה"ת

"מצחא דאתגליא בע"ק רצון אקרי דהא רישא עילאה דא סתים לעילא דלא אתידע פשיט חד טורנא בסימא יאה דאתכליל במצחא" — ראה ביאורו"ז לאדה"א קכו, ג. ראה גם אוה"ת פ' תצוה ע' אתשיח. אוה"ת נ"ך כרך א ע' קמב.

98 נעשה אדם בצלמנו

"נעשה אדם בצלמנו". גם הנשמה נקראת "אדם", ומכנה זהה למכנה ה"אדם" העליון.

Genesis 1:26 בראשית א':כ"ו

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵנוּ וַיְרִדּוּ כְּדֹגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our like-
ness; and let them have dominion over the fish of the sea,
and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all
the earth, and over every creeping thing that creepeth upon
'the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, כו. מובא גם באוה"ת כרך ג ע' אשעו.

99 אדם אתם

"ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם". עם ישראל נקרא "אדם".

Ezekiel 34:31 יחזקאל ל"ד:ל"א

וְאַתֶּן צֹאנִי צֹאן מְרֻעִיתִי אָדָם אַתֶּם אֲנִי אֶלְקֵיכֶם נְאֻם אֲדֹנָיִי ה'

And ye My sheep, the sheep of My pasture, are men, and I
'am your G-d, saith the L-rd GOD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל לד, לא. וע' יבמות (סא, רע"א). [כ].

פסקה 17

100 ולא סליק ב'י נהורא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"ב (קסח, א). [כ].

101 ולא סליק ביה נהורא דנשמתא

המקום שבו מציינת קה"ת את הביטוי בוהר על גוף שבו "אור הנשמה אינו עולה".
Zohar, Terumah 77:751-78:761 ספר הזהר, תרומה ע"ז:תשנ"א-ע"ח:תשס"א

102 ורחל היתה יפת תאר

"ורחל הייתה יפת תואר ויפת מראה". אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על כך במאמר אחר.
Genesis 29:17 בראשית כ"ט:י"ז
וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְרַחֵל הָיְתָה יְפֹת־תֹּאֵר וְיִפֶּת מַרְאֶה:
And Leah's eyes were weak; but Rachel was of beautiful form
and fair to look upon
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 אם לא תדעי לך היפה בנשים

"אם לא תדעי לך, היפה בנשים": הפסוק במאמר שאליו הוא מפנה.
Song of Songs 1:8 שיר השירים א':ח'
אִם־לֹא תִדְעִי לֶךְ הַיִּפֶּה בְּנָשִׁים צְאִי־לָךְ בְּעַקְבֵי הַצֹּאן וְרָעִי אֶת־גְּדִיתָךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרָעִים:
If thou know not, O thou fairest among women, Go thy way
forth by the footsteps of the flock And feed thy kids, beside
the shepherds'tents
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 אית רצון ואית רצון

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
לה"ק ל"מ. [כ].

105 ויקהל משה

"ויקהל משה": הפסוק במאמר שבו מוסברים שני סוגי הרצון.
Exodus 35:1 שמות ל"ה:א'
וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֲתֶם:
And Moses assembled all the congregation of the children of
Israel, and said unto them: 'These are the words which the
L-RD hath commanded, that ye should do them
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 אשר הוצאתי אתכם

"אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים": הפסוק החותם את פרשת שלח, והוא הפסוק במאמר שאליו הוא מפנה.
Numbers 15:41 במדבר ט"ו:מ"א
אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים:
אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:
I am the L-RD your G-d, who brought you out of the land of
'Egypt, to be your G-d: I am the L-RD your G-d
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 ראה אנכי נותן

"ראה אנכי נותן לפניכם היום וקללה": הפסוק במאמר אחר שאליו

הוא מפנה.

Deuteronomy 11:26 דברים י"א:כ"ו

רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה:

:Behold, I set before you this day a blessing and a curse

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 וגם נצח ישראל לא ישקר

"וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם, כי לא אדם הוא להנחם".

I Samuel 15:29 שמואל א ט"ו:כ"ט

וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקֹר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is
'not a man, that He should repent

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"א טו, כט.

109 נצח ומצח . . אחת

האידרא רבא: הנצח שבי"לא ישקר ולא ינחם" הוא הנצח שמתגלה במצח, שבו הפנים והאף אינם מתגלים, ולכן המקום אינו נקרא "אדם". אחד משני המקומות שבהם מציינת קה"ת את הביטוי "נצח ומצח חד הוא".

Zohar III, 136b זח"ג קלו, ב

הערת קה"ת

זח"ג קלו, ב. רצג, א. [כ].

110 נצח ומצח הכל בחי' אחת

המקום השני שמציינת קה"ת בוהר לזיהוי בין נצח למצח.

Zohar, Idra Zuta 27:121-31:134 ספר הזהר, האדרא זוטא כ"ז:קכ"א-ל"א:קל"ד

111 כחשכה כאורה

"גם חושך אינו חשך בעיניך... והחושך הוא כמו האור". בדרגת כתר, החושך והאור שווים.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גַּם־חֹשֶׁךְ לֹא־יִחְשֹׁךְ מִמֶּךָ וְלַיְלָה כִּיֹּם יֵאֵר כַּחֲשִׁיכָה כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night
shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 וקבל היהודים

"והיהודים קיבלו על עצמם את מה שהחלו לעשות": הפועל "קיבלו על עצמם" מופיע בלשון יחיד, והאדמו"ר הזקן מסביר זאת במקום אחר.

Esther 9:23 אסתר ט':כ"ג

וְקָבַל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר־הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר־כָּתַב מֶרְדֳּכָי אֲלֵיהֶם:

And the Jews took upon them to do as they had begun, and
as Mordecai had written unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 18

113 על פי שוש תשיש

ההערה מפנה למאמרי החתונה של אדמו"ר האמצעי, שבהם מבואר "שוש תשיש" באריכות.

הערת קה"ת

ראה בארוכה במאמרי אדה"א דרושי חתונה ח"א ע' שיו. ראה בהוספות להערות וציונים.

114 שוש תשיש

הברכה השישית משבע ברכות: "שוש תשיש ותגל העקרה, בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה". המאמר בפרשת תזריע מפרש זאת כשמחה של מצווה, שמולידה "זכר" אפילו מן "העקרה".

Ketubot 8a:4-5 כתובות ח' א:ד-ה'

"שוש תשיש ותגל העקרה, בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה. ברוך אתה ה', מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ". "שְׁמִיחַ תְּשַׁמַּח רֵעִים הָאֲהוּבִים, כְּשֶׁמֶחֶךָ יִצְיָרְךָ בְּגוֹן עֵדוֹ מִקֶּדֶם, בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׁמֵּחַ חֲתָן וְכֻלָּה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 19

115 כי חפץ חסד הוא

ההערה מפנה למאמרי החתונה של אדמו"ר האמצעי על "כי חפץ חסד הוא".

הערת קה"ת

ראה במאמרי אדה"א — דרושי חתונה ח"א ע' רנא ואילך.

116 כי חפץ חסד הוא

"כי חפץ חסד הוא". הסיבה לבריאה ולהמשכה המתמדת של חיות היא רצונו של ה' עצמו, ששום דבר מלמטה אינו גורם לו.

Micah 7:18 מיכה ז:י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׁאֲרֵית נִחַלְתּוֹ לֹא־יִחַזֵּק לְעַד אָפוּ כִּי־חֶפֶץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth .in mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 אשר אין אתערותא דלתתא מגעת שם

כפי שמצוטט בהערה, אתערותא דלעילא זו נמשכת מאור אין סוף שלמעלה מהעולמות, שלגבי אין אתערותא דלתתא נחשבת כלל.

הערת קה"ת

היינו שהמשכת אתעדל"ע זו היא מאוא"ס שלמעלה מעולמות, שלגבי, אתעדל"ת אינה נחשבת למאומה — ד"ה ויאמר יהונתן תשמ"ה סעיף ב. נדפס בסה"מ מלוקט ח"ו ע' כד ובהערה מציין שכ"ה הלשון בלקו"ת שה"ש לד, א. וראה גם לקו"ש ח"יב ע' 72 שמבאר ב' בחי' בהאתעדל"ע.

118 בע"ח שער מ"ן ומ"ד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שער לט.

119 כד סליק ברעותיה

האריז"ל בשער מ"ן ומ"ד (קה"ת: שער 39): אבא ואמא מתייחדים רק באמצעות המיין נוקבין של ז"א ונוקבא, שעדיין לא היו קיימים בעת

הבריאה; לכן הייחוד הראשון התרחש מכוח רצונו הפשוט של ה', ומשום כך נאמר בזוהר: "כשעלה ברצונו לברוא את העולם".

Sefer Etz Chaim 39:3 עץ חיים ל"ט:ג'

דע כי בעת מיתת המלכים כאשר ירדו למטה היו בהם כל הבחי' שהם אבי"ע והנה בחלק עשייה עצמה יש ד' בחי' והם כסדרן ממטה למעלה דומם צומח חי מדבר והענין כי בוודאי שאפילו בדומם שהוא עפר והאבנים וכיוצא בהם הוא מוכרח שיהיה בהם חיות רוחניות ומזל ושוטר עליו מלמעלה דל"כ לא היתה עפר מוציאה דשאים וזרעים אם לא היה בהם חיות אמנם מדרגות חיות דצומח הוא למעלה מהם כי אנו רואין שהוא צומח וגדל כבני אדם ובוודאי כי חיות אשר בתוכו גורם לו גידול הזה. וחיות הבעל חי למעלה מהם ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסקה 20

120 עוד כל ימי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בראשית (סו"י ח). [כ].

121 עוד כל ימי הארץ זרע וקציר כו' יום ולילה לא ישבתו

הבטחת ה' לאחר המבול: "כל עוד הארץ מתקיימת, זרע וקציר, קור וחום, קיץ וחורף, יום ולילה לא ישבתו".

Genesis 8:22 בראשית ח:כ"ב

עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקֹר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וַלַּיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:

While the earth remaineth, seedtime and harvest, and cold and heat, and summer and winter, and day and night shall .not cease

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 21

122 בדי"ה למנצח על השמינית

המאמר "למנצח על השמינית" מסביר שבכינור של ימות המשיח יהיו שמונה נימים, ואילו כיום הקדושה מתנהלת על פי המספר שבע, כמו שבת; הנימה השמינית מוסיפה בחינה שממנה באה החירות.

הערת קה"ת

לעיל תזריע כא, ג.

123 וסד"ה חייב איניש לבסומי בפוריא

סוף המאמר מסביר את השמחה של פורים "עד דלא ידע": בזכות מסירת נפשם הגיעו היהודים לעצמותו של אין סוף, למעלה מסובב כל עלמין וממלא כל עלמין; ובהתגלות עצמותו הכול שווה, ו"חושך כאור".

הערת קה"ת

תו"א צט, ד.

124 חייב איניש לבסומי בפוריא

"אדם חייב להתבסס בפורים עד שלא ידע...". זהו שם המאמר בתורה אור שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Megillah 7b:7-8 מגילה ז' ב:ז-ח'

אָמַר רַבִּי: מִי־חַיִּב לְבַסּוּמִי בְּפוּרִיא עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אֲרוּר הָמָן לְבוֹרֵי מְרֻדָּיו. רַבָּה וְרַבִּי זִירָא עֲבָדוּ סְעוּדַת פּוּרִים בְּהָדִי הָדָדִי. אֵיפְסוּם.

פסוקה 22

129 בביאור ע"פ והיה לכם לציצית

הביאור על "והיה לכם לציצית", שאליו מתייחס הטקסט, נדפס בסידור, במדור קריאת שמע.

הערת קה"ת
סידור שער הק"ש פד, ג.

130 והיה לכם לציצית

"והיה לכם לציצית": הפסוק שבביאור בסידור של אדמו"ר הזקן, שאליו הוא מתייחס.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּרוּ אַחֲרָי לַכִּבְיֹת וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 שיש אתעדל"ע שע"י אתעדל"ת וזהו פי' קדושתכם

שם מפנה ההערה להסבר שלפיו האתערותא דלעילא שבאה בעקבות אתערותא דלתתא היא פירוש "קדושתכם".

הערת קה"ת
ראה סה"מ תרס"ו ע' תמג.

132 וכמאמר הבעש"ט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
וכ"ה בסוף ספר חרדים. [כ]. ראה לעיל במדבר מו, ב. דברים לו, ד.

133 כי חפץ חסד הוא

"כי חפץ חסד הוא". הרהורי התשובה באים מחסדו של ה' עצמו, ולא מדבר שהאדם עושה.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עֹון וְעֵבֶר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־יִחַזֵּק לְעַד אָפוּ כִי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 23

134 בדי"ה לסוסתי

המאמר על הפסוק "לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעיית" משווה בין יציאת מצרים, שבה "ה' הולך לפניהם", לבין קריעת ים סוף, שבה המלאך "הלך מאחריהם", ומשווה אותיות לסוס: הרוכב מכון אותו, אך הוא נושא אותו רחוק יותר מכפי שהיה יכול להגיע בכוחות עצמו.

הערת קה"ת
תו"א סג, ד ואילך.

להבין ענין הטעם למה שהאתדל"ע הבאה אחר האתעדל"ת...

קם רבה שחטיה לרבי זירא. למחר, בעי רחמי ואחיה. לשנה, אמר לקה: ניתי מר ונעביד סעודת פורים בחד' החד'. אמר לקה: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניקסא.

Rava said: One is obligated to become inebriated [with wine] on Purim until he cannot tell the difference between cursed be Haman and blessed be Mordecai. Rabbah and R. Zera joined together in a Purim feast. They became inebriated, and Rabbah arose and cut R. Zera's throat. The next day he prayed on his behalf and revived him. Next year he said: Will the master come and we will have the Purim feast together. He replied: A miracle does not take place on every occasion.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

125 שנו' במדרש

טורנוסרופוס שואל את רבי עקיבא: אם ה' מכבד את השבת, מדוע הוא גורם לרוחות לנשכ, לגשם לרדת ולעשב לצמוח בה? רבי עקיבא משיב שמי שגר לבדו בחצר רשאי לטלטל בכולה, וכל העולם כולו שייך לה' לבדו.

Bereshit Rabbah 11 בראשית רבה י"א

הערת קה"ת
ב"ר פיי"א [ה] ובשמו"ר (פל"ט). וע' תוריע (כא, ג). וש"נ מאדמו"ר. [כ].

126 בביאור מאמר הזהר פ' וירא

בהוצאת קה"ת מצינים שהביאור לקטע זה בוזהר, שאליו מפנה הטקסט, נמצא בביאורי הזהר של אדמו"ר האמצעי.

הערת קה"ת
ביאורו ל"אדה"א י, ב.

127 וגם אמנה אחותי בת אבי

אברהם אומר לאבימלך: "וגם אמנה אחותי בת אבי היא". הוזהר על פסוק זה הוא הקטע שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Genesis 20:12 בראשית כ':י"ב

וְגַם־אִמְנָה אֲחֹתִי בַת־אֲבִי הוּא אֶךְ לֹא בַת־אֲמִי וְתַּחֲיִלִּי לֵאמֹר:

And moreover she is indeed my sister, the daughter of my father, but not the daughter of my mother; and so she became my wife.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 וגם אמנה אחותי בת אבי

הוזהר בפרשת וירא על פסוק זה; זהו הקטע שההסבר שלו מובא על ידי אדמו"ר הזקן בעניין שני סוגי הייחוד.

Zohar, Vayera 23:349-354 ספר הזהר, וירא כ"ג:שמ"ט-שנ"ד

Later he said: "And moreover she is my sister, the daughter of my father, but not the daughter of my mother." Was it really so? In truth he was alluding all the time to the Shekinah. At first he said, "she is my sister" in conformity with the admonition, "Say to wisdom, Thou art my sister." Then he amplified this by saying "moreover she is my sister, the daughter of my father", i.e. the daughter of Supernal Wisdom, for which reason she is called "my sister" and also ... Wisdom-"but not

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

135 ואתם תחרישון

על הים: "הי ילחם בשבילכם, ואתם תחרישון". כאן הישועה באה מלמעלה, בלי אתערותא דלתתא.

Exodus 14:14 שמות י"ד:י"ד

Havayah יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחְרִישוּן:

'The L-RD will fight for you, and ye shall hold your peace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 24

136 אשה מזרעת תחלה יולדת זכר

"כשהאשה מזרעה תחילה, היא יולדת זכר". הדימוי של אתערותא דלעילא, שבאה כמענה לאתערותא דלתתא ומולידה את האהבה הפנימית, ה"זכרית".

Niddah 31a:23-24 נדה ל"א א:כ"ג-כ"ד

אמר רבי יצחק, אמר רבי אמי: אשה מזרעת תחילה — יולדת זכר, איש מזריע תחילה — יולדת נקבה, שנאמר: "אשה כי תזריע וילדה זכר". תנו רבנן: בראשונה היו אומרים — אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, איש מזריע תחלה יולדת נקבה, ולא פירשו חכמים את הדבר, עד שבא רבי צדוק ופירשו: "אלה בני לאה אשר ילדה ליצחק בפדן ארם ואת דינה בתו" — תלה הזכרים בנקבות ונקבות בזכרים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדה לא, א. וש"נ.

137 בביאור ע"פ אלה מסעי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לעיל פ' מסעי צב, א.

138 אלה מסעי

"אלה מסעי בני ישראל": הפסוק שביאורו בפרשת מסעי, שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Numbers 33:1 במדבר ל"ג:א

אלה מסעי בני־ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד־משה ואהרן:

These are the stages of the children of Israel, by which they went forth out of the land of Egypt by their hosts under the hand of Moses and Aaron

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

139 וימינו תחבקני

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". חיבוק מקיף מבחוץ: הדימוי לאור המקיף והחיצוני.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ו

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

140 דשרש ומקור אתעדל"ע שנמשך מעצמו

לפי ההערה, הרבי מקשה שם בעניין זה על יסוד העיקרון שהי חפץ בדירה בתחתונים.

הערת קה"ת

ראה בסה"מ מלוקט ח"ג ע' צג ואילך דהקשה מענין דירה בתחתונים ע"ש.

141 כי חפץ חסד הוא

"כי חפץ חסד הוא": שורש האתערותא דלעילא שבאה מאליה.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מי־אל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעֵבֶר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׁאֲרֵית נִחְלָתוֹ לֹא־יִחְזִיק לְעַד אָפוּ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delightteth . in mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

142 הערת קה"ת מפנה ל Numbers 33:1-36:13 למילים האלה.

Numbers 33:1-36:13 במדבר ל"ג:א-ל"ו:י"ג

פסוקה 25

143 בירושלמי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

כנ"ל רפ"ב כאן. [כ]. רפ"ק דפאה.

144 שאין כל מצותיה של תורה שוות

"כל מצוות התורה אינן שקולות למילה אחת בתורה": כאן מצוטט "הלכה אחת". מעלתה של התורה היא בפנימיותה.

Jerusalem Talmud Peah 1:1:35 תלמוד ירושלמי פאה א':א:ל"ה

ותלמוד תורה. רבי ברכיה ורבי חייא דכפר תחומין חד אמר אפילו כל העולם כולו אינו שווה אפילו לדבר אחד מן התורה. וחד אמר אפילו כל מצותיה של התורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה. רבי תנחומה ורבי יוסי בן זימרא חד אמר כהדא. וחד אמר כהדא. רבי אבא אבוי דרבי אבא בר מרי בשם רבי אבא כותב אחד אומר וכל חפצים לא ישוו בה. וכתוב אחר אומר וכל חפציה לא ישוו בה. חפצים אילו אכנים טובות ומגלילות. חפציה אילו דברי ...

And Torah study." Rabbi Berekhiah and Rabbi Hiyia from Kefar Tehumin. One said that the entire world is not worth even one saying of the Torah. The other said that even all commandments of the Torah are not worth even one saying of the Torah. Rabbi Tanhuma and Rabbi Yose ben Zimra, one said like the first and one said like the second. Rabbi Abba, father of Rabbi Abba bar Mari, in the name of Rabbi Aha: One verse says (Prov. 8:11) "all desirables do not equal ... it;" the other

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

145 וימינו תחבקני

"וימינו תחבקני": האור המקיף והחיצוני של האתערותא דלעילא שאינה נובעת מהתערותא דלעילא.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ו

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

פסוקה 26

146 אלא כשיש שלימות במעשה התחתונים

כפי שמובא בהערה, שלמות מעשי התחתונים נדרשת כדי שהתחתון ייעשה מעין כלי להשראת האור בו ולהתגלותו.

Zohar III, 90b זח"ג צ, ב

הערת קה"ת

"היינו שהשלימות דמעשה התחתונים היא בכדי שהתחתון יהי כמו כלי להשראת וגילוי האור [וע"ד קוב"ה לא שריא אלא באתר שלים (ראה זח"ג צ, ב)] – סה"מ מלוקט ח"ג ע' צד. ומעיר שם אבל בהמשך תרס"ו ע' קלא ובסה"מ תשי"ה ע' 53 מבואר "שהשלימות דמעשה התחתונים היא (גם) בשביל ההמשכה מלמעלה, נתינת המתנה מצד הנותן" ע"ש.

פסוקה 27

147 ע"פ אני ישנה

שם מסביר אדמו"ר הזקן מדוע סופרים רק ארבעים ותשעה ימים בעומר, אף שבפסוק נאמר "חמישים": הבחינה החמישים היא למעלה מהישג ידם של המעשים התחתונים, והיא באה מאליה, אך רק לאחר שנמנו ארבעים ותשעת הימים, כאשר האתערותא דלעילא שבכוח האדם האירה ויש שלמות מלמטה.

הערת קה"ת

לקמן לה, ג.

148 אני ישנה כו' פתחי לי

"אני ישנה ולבי ער, קול דודי דופק: פתחי לי..." הפסוק שעליו מבוסס המאמר, שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב'

אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתח־לי אַחתי יִנְתִּי תַמְתִּי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טָל קְנֻצוֹתַי רְסִיסֵי לֵילָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the 'night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 פתחי לי כחודה של מחט

רבי ייסא: ה' אומר לישראל: "בניי, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני אפתח לכם פתחים שיוכלו להיכנס בהם עגלות וקרונות." אחד המקורות שמציינת קה"ת לאמירה זו.

Shir HaShirim Rabbah 5:2:2 שיר השירים רבה ה:ב'ב'

... פתחי לי, רבי יסא אָמַר, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, בְּנִי, פִּתְחוּ לִי פֶתַח אֶחָד שֶׁל תְּשׁוּבָה כְּחֹדֶה שֶׁל מַחַט, וְאֲנִי פּוֹתֵחַ לָכֶם פִּתְחִים שֶׁיְהִיוּ עֲגָלוֹת וּקְרוֹנוֹת נִכְנְסוֹת בּוֹ. רַבִּי תַנְחוּמָא וְרַבִּי חוּנְיָא וְרַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רִישׁ לְקִישׁ, כְּתִיב (תהלים מו, יא): הִרְפוּ וְדַעוּ כִּי אֲנֹכִי אֱלֹקִים וְגוֹי, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל הִרְפוּ מִמַּעַשְׁיָכֶם הִרְעִים וְדַעוּ כִּי אֲנֹכִי אֱלֹקִים. רַבִּי לִוִּי אָמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשֵׂין תְּשׁוּבָה אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד, מִיָּד הֵן נִגְאָלִין, וּמִיָּד בָּן ...

It is the sound of my beloved knocking" – by means of" Moses when he said: "Moses said: So said the L-rd: At about

midnight, I will emerge in the midst of Egypt" (Exodus 11:4). "Open for me" – Rabbi Yasa said: The Holy One blessed be He said to Israel: My children, open for Me one opening of repentance like the eye of the needle, and I will open for you openings that wagons and carriages enter through it. Rabbi ... Tanhuma, Rabbi Hunya, and Rabbi Abbahu [said] in the Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

150 פתחי לי כחודה של מחט ואני אפתח לך כפתחו של אולם

מקור נוסף שמציינת קה"ת לאמירה על הפתח כחודה של מחט.

Zohar III, 95a זח"ג צה, א

הערת קה"ת

הובא בכ"מ בדא"ח ולע"ע צ"ע מקומו. ויעוין לקו"ת קרח (נה, א). וראה שהש"ר ע"פ אני ישנה [לה, ג]. יל"ש שם. זח"ג צה, א. פסיקתא רבתי פט"ו. פסיקתא דר"כ פ' החדש. הובא בס' חרדים ריש הקדמה. וע"ל קרח (נה, א). וש"נ. [כ]. בסה"מ תרס"ו ע' קלב מציין לכאן ע"ש.

151 מתנה טובה יש לי בבית גנוז

ה' אמר למשה: "יש לי מתנה טובה בבית גנוז, ושבת שמה; ואני מבקש ליתנה לישראל." השבת היא מתנה, מעבר למה שאדם זוכה לו בזכות עמלו.

Shabbat 10b:4-5 שבת י"ב:ד'-ה'

... תִּנְיָא נְמִי הָכִי: "לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם", אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: מִתְּנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גִּנְזִי וְשִׁבְתָּ שְׁמָה, וְאֲנִי מְבַקֵּשׁ לִיתְנָה לְיִשְׂרָאֵל, לָךְ וְהוֹדִיעֶם. מִכָּאן אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: הַנּוֹתֵן פֶּתַח לְתִינוּק, צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְאָמוֹ. מֵאָה עֶבֶד לָקָה? אָמַר אֲבִי: שְׂאִיף לָקָה מִשְׁחָא, וּמְלִי לָקָה כּוּחָלָא. וְהָאִידְנָא דְחִיְשִׁינָן לְכַשְׂפִּים מֵאִי? אָמַר רַב כְּפָא: שְׂאִיף לָקָה מֵאוֹתוֹ הַמִּין. אִינִי וְהָאִמַר רַב חֲמָא (בַּר) [בְּרַבִּין] חֲנִינְיָא: הַנּוֹתֵן מִתְּנָה לְחֵבִירוֹ אִין צָרִיךְ ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar III, 122b זח"ג קכב, ב

הערת קה"ת

שבת י', ב. זח"ג קכב, ב.

152 מתנה טובה יש לי בבית גנוז ושבת שמה

הקטע בוורה שקה"ת מביאה לצד הגמרא בעניין "מתנה טובה בבית גנוז".

Zohar, Nasso 4:30-38 ספר זוהר, נשא ד':ל'-ל"ח

153 והוא מתנה דייקא

ההערה מפנה להערות הרבי שם על השבת כ"מתנה".

הערת קה"ת

ראה לקו"ש חכ"ה ע' 89 הערה 25 והערה 19.

154 מי שטרח בע"ש יאכל בשבת

תשובת ה' לאומות העולם המבקשים את השכר בלי העמל: "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת."

Avodah Zarah 3a:10 עבודה זרה ג' א"י

אָמְרוּ לְפָנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, תִּנֶּה לָנוּ מֵרָאשׁ וְנַעֲשֶׂנָה. אָמַר לָהֶן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: שׁוּטִים שְׂבַעֲעוֹלָם! מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב שִׁבְתָּ יֹאכֵל בְּשִׁבְתָּ, מִי שֶׁלֹא טָרַח בְּעֶרֶב שִׁבְתָּ מֵהֵיכָן יֹאכֵל בְּשִׁבְתָּ? אֵלָּא אֵרַע פִּי כּוֹ, מִצְוָה קִלְחָ יֵשׁ לִי וְסוּכָה שְׁמָה, לָכּוֹ וְעָשׂוֹ אוֹתָהּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז ג, א.

155 לעשות את השבת

"ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדורותם." גם עבודת ימי החול "עושה" את השבת.

Exodus 31:16 שמות ל"א:ט"ז

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם:
Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לא, טז.

156 סדי"ה כי כאשר השמים החדשים

בסוף המאמר הוא מוסבר כי "השמים החדשים והארץ החדשה" הם ההמשכה העליונה ביותר, הבאה באמצעות אתערותא דלעילא בלבד, "עומדים לפני" בפנימיות ובעצמיות, במקום שאליו האתערותא דלתא אינה מגיעה; ואילו "כן יעמוד זרעכם ושמכם" היא האתערותא דלתא וההמשכה שהיא מביאה.

הערת קה"ת

ת"א ב, ד.

157 כי כאשר השמים החדשים

"כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני, כן יעמוד זרעכם ושמכם." הפסוק שעליו מבוסס המאמר בתורה אור, שאליו הוא מפנה.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאם: ה' כן יעמוד זרעכם ושמכם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 28

158 במ"א על המאמר פ' חיי שרה

קה"ת מזהה את הביאור למאמר הווהר בפרשת חיי שרה, שאליו מפנה כאן הטקסט, עם המקום הזה בביאורי הווהר של אדמו"ר האמצעי.

הערת קה"ת

ביאורו לאדמו"ר יג, סע"ד ואילך. ביאורו להצ"צ כרך א ע' פה ואילך. ראה לעיל סוכות פ, ג. סה"מ תרס"ח ע' קע ואילך. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 155 ואילך.

159 מברית מן הקצה אל הקצה

הברית התיכון של המשכן, "המברית מן הקצה אל הקצה". הקבלה מחילה זאת על יעקב, שמדרגתו משתרעת על פני כל המדרגות ומגיעה מעבר לטווח של אתערותא דלתא.

Exodus 26:28 שמות כ"ו:כ"ח

והברית התיכון בתוך הקרשים מברית מן הקצה אל הקצה:

and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

160 תפלת שחרית ומנחה שתיקנו אברהם ויצחק

"תפילות אבות תיקנום": אברהם תיקן את תפילת הבוקר, יצחק את תפילת אחר הצהריים ויעקב את תפילת הערב.

Berakhot 26b:5-6 ברכות כ"ו ב:ה-ו

תנא כותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, ותנא כותיה דרבי יהושע בן לוי. תנא כותיה דרבי יוסי ברבי חנינא: אברהם תקן תפלת שחרית, שנאמר: "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם", ואין "עמידה" אלא תפלה, שנאמר: "ויצמד פינקס ויפלל". יצחק תקן תפלת מנחה, שנאמר "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב", ואין "שיחה" אלא תפלה, שנאמר "תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו".

There is a teaching in agreement with both of them. There is a teaching in agreement with R. Jose b. R. Hannina: Abraham instituted the morning Tefillah; as it is said, "And Abraham got up early in the morning to the place where he had stood" (Gen. xix. 27) — "standing" means prayer; as it is said, "Then stood up Phineas and prayed" (Ps. cvi. 30). Isaac instituted the afternoon Tefillah; as it is said, "And Isaac went out to meditate in the field at eventide" (Gen. ... — xxiv. 63)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

161 יחינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו

"יחינו מיומים, ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו". היום השלישי, שבא רק אחרי שני הימים הראשונים, מקביל למדרגה השלישית.

Hosea 6:2 הושע ו:ב

יחינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו:

After two days will He revive us, On the third day He will raise us up, that we may live in His presence

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 29

162 בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו

"בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו". אדמו"ר הזקן מזהה עטרה זו עם פנימיות הכתר שבתוך הכתר.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 שהוא אור רוחני מקיף עליו

האריז"ל: הכתר של האדם הוא אור רוחני המקיף אותו, וההמשכה החיצונית שלו היא הגולגולת (Sha'ar 23), סוף פרק 2, במהדורות של ימינו).

Sefer Etz Chaim 23:2 עץ חיים כ"ג:ב

... אך זה יובן במ"ש כי הנה כמו שהכתר אינו מכלל גופו דו"א רק בחי מקפת עליו וזולתו כך הוא באדם התחתון שהכתר שלו הוא אור רוחני

מקיף עליו ואינו נגלה וניכר לעין כל אמנם החיצוניות שלו המתפשט למטה הוא הנגלה והוא הגולגלת המקיף את המוחין של אדם עצמו:

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסקה 30

164 כל כבודו פנימה

"כל כבודה בת מלך פנימה". אדמו"ר הזקן מתאים את הפסוק למלך עצמו, השהוה בחדריו הפנימיים, למעט בזמנים של שמחה.

Psalms 45:14 תהילים מ"ה:יד

כָּל־כְּבוֹדָהּ בַּת־מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמַּשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה:

All glorious is the king's daughter within the palace; Her raiment is of chequer work inwrought with gold

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 31

165 בעטרה שעטרה לו אמו

"הכתר שעטרה לו אמו": הדגש הוא על "אמו" — הנשמות בשמחתן.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בָנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלָמָה כְּעֵטְרָה שְׁעֵטְרָהּ־לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתָנָתָהּ וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לָבֹד:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 אם הבנים שמחה

"מושיב עקרת הבית, אם הבנים שמחה". השמחה הופכת את העקרה לאם, וזהו עניינו של "שוש תשיש".

Psalms 113:9 תהילים קי"ג:ט

מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אִם־הַבָּנִים שְׂמֻחָה הִלְלוּ־קָה:

Who maketh the barren woman to dwell in her house As a joyful mother of children. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

167 בדי"ה שוש אשיש

המאמר על "שוש אשיש בדי"ה" מבחין בין שמחה, המתגלית כלפי חוץ, כמו בחג הסוכות, לבין גילה, שמחה שעדיין נסתרת בלב, כמו בראש השנה.

הערת קה"ת

לעיל פי' נצבים מז, א.

168 ובדי"ה לי בעוזרי

שם מתוארת שמיני עצרת כ"אם הבנים שמחה" — הזמן שבו שתי שמחות מתחברות: שמחת ה' במעשיו ושמחת ישראל ביוצרו. השמחה מוסברת שם, כמו כאן, כהתגלות של מה שהיה נסתר, בדומה למלך שיושב בדרך כלל בחדריו הפנימיים.

הערת קה"ת

לעיל שמע"צ פח, ד ואילך.

169 ה' לי בעוזרי

"ה' לי בעוזרי": הפסוק מתוך מאמר שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Psalms 118:7 תהילים קי"ח:ז

ה' לִי בְעֹזְרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה כְּשֹׂנְאִי:

The L-RD is for me as my helper; And I shall gaze upon them that hate me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 32

170 דאיש מזריע תחלה יולדת נקבה

"כשהאיש מזריע תחילה, האישה יולדת נקבה": הכלל שלפיו שמחת מצווה דוחה.

Niddah 31a:23-24 גדה ל"א א:כ"ג-כ"ד

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר רַבִּי אָמִי: אִשָּׁה מְזַרְעַת תְּחִילָה — יוֹלֶדֶת זָכָר, אִישׁ מְזַרְעֵעַ תְּחִילָה — יוֹלֶדֶת נָקֵבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר". תָּנוּ רַבָּנָן: בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים — אִשָּׁה מְזַרְעַת תְּחִילָה יוֹלֶדֶת זָכָר, אִישׁ מְזַרְעֵעַ תְּחִילָה יוֹלֶדֶת נָקֵבָה, וְלֹא פִּירְשׁוּ חֲכָמִים אֶת הַדָּבָר, עַד שֶׁבָּא רַבִּי צִדּוֹק וּפִירְשׁוּ: "אֵלֶּה בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יִלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפָדוֹן אֲרָם וְאֵת דִּינָה בְּתוֹ" — תֵּלָה הַזְּכָרִים בְּנָקֵבוֹת וּנְקֵבוֹת בְּזָכָרִים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

171 שוש תשיש כו' בקבוץ בניה

ברכות הנישואין: "שוש תשיש ותגל העקרה, בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה", ובברכה הבאה: "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם".

Ketubot 8a:4-5 כתובות ח' א:ד-ה'

"שוש תשיש ותגל העקרה, בקבוץ בניה לתוכה בשמחה. ברוך אתה ה', מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן וּבְנֵיהָ". "שִׁמְחַת תְּשַׁמַּח רִיעִים הָאֲהוּבִים, כְּשִׁמְחָה יִצִּירָךְ בְּגֶן עֵדֶן מְקֻדָּם, בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׁמֵּחַ חֲתָן וְכֻלָּה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

172 כה תברכו את בני

"כה תברכו את בני ישראל": ברכת כהנים, שאת שלוש ברכותיה מסביר אדמו"ר הזקן במקום אחר.

Numbers 6:23 במדבר ו:כ"ג

דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:

Speak unto Aaron and unto his sons, saying: On this wise ye shall bless the children of Israel; ye shall say unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

173 סדי"ה בשלח פרעה

סוף המאמר מעמיד זה מול זה את השמחה הקלילה של הקליפה, המסתירה את האור האלוקי כמו קליפה המכסה פרי, ואת השמחה בה' הבאה מתוך ביטול. לכן ה' לא הוביל את העם היישר אל השמחה, אלא הוליד אותם "דרך המדבר", כדי שהשמחה תבוא מתוך עבודה.

הערת קה"ת

תו"א פי' בשלח סא, ד.

174 בשלח פרעה

"ויהי בשלח פרעה את העם": הפסוק שבמאמר תורה אור העוסק בשמחה אמיתית.

Exodus 13:17 שמות י"ג:יז

וְיִהְיֶה בְשַׁלַּח פְּרָעָה אֶת־הָעָם וְלֹא־יָנִיחֵם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קְרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹקִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלִּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

175 בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו

"ביום חתונתו": מתן תורה, שבו התגלו כל שלוש המדרגות.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בָנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה־לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחָתָהּ לָבֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

176 דבר ה' פא"פ

"פנים בפנים דיבר ה' עמכם בהר": הגילוי הפנימי של מתן תורה.

Deuteronomy 5:4 דברים ה:ד

פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מְתוֹרֵךְ הָאֵשׁ:

The L-RD spoke with you face to face in the mount out of the —midst of the fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 33

177 ביום השלישי בהיות הבקר

"ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר": היום שבו ניתנה התורה.

Exodus 19:16 שמות י"ט:טז

וְיִהְיֶה בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיּוֹת הַבֹּקֶר וְיִהְיֶה קֶלֶת וּבָרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד וַיִּחַדֵּר כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:

And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

178 ברכות בראשית פנ"ו

המדרש הזה נזכר גם שם, ושם מקשרים את "יחינו" להמשכת הרצון מ"רצון כל הרצונות" אל כל מה שחי.

הערת קה"ת

נזכר גם לעיל ר"ה סד, א. וראה הלשון באוה"ת נ"ך כרך א ע' תלד.

179 ביום השלישי יקימנו

המדרש מונה את "הימים השלישיים" המשמעותיים במקרא, ובהם היום

השלישי של מתן תורה ו"ביום השלישי יקימנו".

Bereshit Rabbah 56:1 בראשית רבה ג"ו:א

ביום השלישי וישא אברהם את עיניו - כתיב (הושע ו) יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו ביום השלישי, של שבטים, כתיב (בראשית מב): ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי. ביום השלישי של מרגלים, שנאמר (יהושע ב): ונחבתם שמה שלושת ימים. ביום השלישי של מתן תורה, שנאמר (שמות יט): ויהי ביום השלישי. ביום השלישי של יונה, דכתיב (יונה ב): ויהי יונה במעי הדגה שלושה ימים ושלושה לילות. ביום השלישי של עולי גולה, דכתיב (עזרא ח): ונשב שם ימים שלושה. ביום השלישי של תחיית המתים, דכתיב: יחיינו מיומים. ביום השלישי יקימנו ביום ...

On the third day, Abraham lifted his eyes, and saw the place "from a distance" (Genesis 22:4). "On the third day, Abraham lifted his eyes" - it is written: "He will revive us after two days; on the third day, He will lift us, and we will live before Him" (Hosea 6:2). "On the third day" of the tribes, as it is written: "Joseph said to them on the third day, [do this and you shall live]" (Genesis 42:18). "On the third day" of the ... spies [sent by Joshua], as

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

180 ביום השלישי יקימנו

"ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו".

Hosea 6:2 הושע ו:ב

יִחְיִינוּ מִיָּמִים בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְמֵנוּ וְנַחֲיָה לְפָנָיו:

After two days will He revive us, On the third day He will raise us up, that we may live in His presence

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

181 בזהר פ' אמור . . בענין שבועות שהוא יום אחד

ההערה מפנה גם לשם בעניין הוזהר הזה על שבועות.

Numbers 8:1 במדבר ח:א

וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

:And the L-RD spoke unto Moses, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה לעיל במדבר ח, א. ובאוה"ת במדבר כרך ו ע' איתשטו.

182 קשורא דלעילא רישא וגלגלאת ומוחי

הוזהר בפרשת אמור, בעניין חג השבועות, "יום אחד" — הקשר העליון של ראש, גולגולת ומוחין, שהרבי חזקן מפרש כשלוש הבחינות המחוברות יחד.

Zohar, Emor 31:147-32:155 ספר הוזהר, אמור ל"א:קמ"ז-ל"ב:קנ"ה

The truth is that this offering had the same significance as the offering brought by the wife of the jealous husband, which was also of barley, and was to show that the Community of Israel was not unfaithful to the Holy King.1The first 9 lines of the Hebrew text do not appear in our translation. This was brought for seven full weeks, and then the Holy King came to join the Community of Israel and the Torah was given to Israel.1The last 47 lines of the ... Hebrew text do not

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוקה 34

183 שכ"ב ספ"ה

ההערה מפנה גם שם לקטע זה בעץ חיים.

הערת קה"ת

בדפוס שקלאוו תק"ס. לפנינו שכ"ג ספ"א, וט"ס כאן ספ"ה, ע"ש. [כ]. ראה לעיל פ' שלח מט, ג. ובאוה"ת פ' שלח ע' תרמו.

פסוקה 35

184 אני כו' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים

אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: הפסוק שעליו מוסבר העניין, שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Numbers 15:41 במדבר ט"ו:מ"א

אֲנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

I am the L-RD your G-d, who brought you out of the land of 'Egypt, to be your G-d: I am the L-RD your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

185 בעטרה שעטרה לו אמו

אחד הקטעים בוורה בפרשת נח, שאדמו"ר הזקן מביא בקשר ל"הכתר שעטרה לו אמו".

Zohar, Noach 40:322-42:335 ספר הזהר, נח מ:שכ"ב-מ"ב:שלי"ה

When the expansion has reached that stage, and speech has been generated by the force of that voice, then "the house in its being built", i.e. throughout the whole process of its construction, "is of complete stones", as has been explained

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

186 בעטרה שעטרה לו אמו

הוזהר בפרשת בשלח על פסוק זה, כפי שמובא בטקסט.

Zohar, Beshalach 19:296-20:307 ספר הזהר, בשלח י"ט:רצ"ו-כ"ש:י"ז

Said R. Hiya: 'We have a tradition that when the Holy One, blessed be He, gave the Torah to Israel a light shone forth from that sphere which is called "Pleasantness", a light wherewith the Holy One crowned Himself, and from which were irradiated all worlds, all firmaments, and all crowns, and concerning which it is written: "Go forth, O ye daughters of Zion, and behold king Solomon with the crown wherewith his mother crowned him in the day of his espousals, and in the day of the gladness of

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

187 בעטרה שעטרה לו אמו

הוזהר בפרשת יתרו על פסוק זה, כפי שמובא בטקסט.

Zohar, Yitro 20:355-21:367 ספר הזהר, יתרו כ':שנ"ה-כ"א:שס"ז

R. Simeon further said: 'When the Israelites received the Torah the Jubilee crowned the Holy One, blessed be He, even as a king is crowned in the midst of his host, as it says, "Go forth, O ye daughters of Zion, and behold King Solomon with the crown wherewith his mother crowned him in the day of his espousals" (S.S. 3, 11). Who is His "mother"? The Jubilee. And the Jubilee crowned itself with perfect joy, as it 'is written: "The mother of the children rejoiced" (Ps. CXIII)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

188 בעטרה שעטרה לו אמו

הוזהר בפרשת משפטים על פסוק זה, כפי שמובא בטקסט.

Zohar, Mishpatim 3:118-126 ספר הזהר, משפטים ג':קי"ח-קכ"ו

He wept, and then began again. 'It is written: "Go forth, O ye daughters of Zion, and behold King Solomon in the crown wherewith his mother crowned him in the day of his espousals, and in the day of the gladness of his heart" (S.S. 3, 11). This verse has already been properly interpreted, and yet we may still ask, How is one to understand the words, "Go forth and behold King Solomon"? This title, we know, refers to the King of Peace,1v. Zohar, Genesis, 29a. and who ... can behold

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

189 בעטרה שעטרה לו אמו

הוזהר בפרשת ויקרא על פסוק זה, כפי שמובא בטקסט.

Zohar, Vayikra 6:51-7:61 ספר הזהר, ויקרא ו':נ"א-ז':ס"א

R. Hizkiah once, when in the company of R. Simeon, asked him what was the precise meaning of the term korban (offering). He replied: 'As is well known to the Companions, it means their "drawing near".1From karab, to draw near,. It refers to those holy Crowns which are all knit together and drawn near to one another until they all form a perfect unity to make whole the Holy Name. Hence it is written, "a korban to TETRAGRAMMATON", meaning that the drawing near of ... those Crowns is to TETRAGRAMMATON to

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

190 בעטרה שעטרה לו אמו

הוזהר בפרשת אחרי על פסוק זה, כפי שמובא בטקסט.

Zohar, Achrei Mot 62:370-64:378 ספר הזהר, אחרי מות ס"ב:ש"ע-ס"ד:שע"ח

But when He joins the Matrona, who crowns Him with many resplendent crowns, then the supernal Mother will also crown Him in fitting manner. But now that the King is not with the Matrona, the Supernal Mother keeps her crowns and withholds from Him the waters of the Stream and He is .not joined with Her. Therefore, as it were, He is not one

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

191 ועי' עוד מענין בעטרה . . ובפ' אחרי (דע"ז ב')

לפי ההערה, כל המקומות האלה בוורה מועתקים הם.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש כרך ב ע' שפב ואילך נעתקו כל המ"מ.

192 בסוף מסכת תענית מובא שיר השירים ג, יא: "ביום חתונתו — זה מתן תורה; וביום שמחת לבו — זה בניין בית המקדש".

Mishnah Ta'anit 4:8 משנה תענית ד':ח'

אמר רבן שמעון בן גמליאל, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וקיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין, שלא לביש את מי שאין לו. כל הפלים טעונין טבילה. ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים. ומה היו אומרות, בחור, שא נא עיניך וראא, מה אתה בורר לה. אל תתן עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה. שקר החן

והכל היפי, אשה יראת ה' היא תתהלל (משלי לא). ואומר, תנו לה מפר ידיו, ויהללוה בשערים ...

Rabbon Simeon hen Gamaliel says, "Never were more joyous festivals in Israel than the 15th of Ab and the day of atonement, for on them the maidens of Jerusalem used to go out dressed in white garments—borrowed ones, in order not to cause shame to those who had them not of their own;—these clothes were also to be previously immersed, and thus they went out and danced in the vineyards, saying, Young men, look and observe well whom you are about to ... ,choose [as a spouse]; regard not beauty [alone]

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain)

193 ביום השלישי יקימנו

”ביום השלישי יקימנו”: המדרגה השלישית, המתגלית מלמטה למעלה.

Hosea 6:2 הושע ו:ב

יחינו מימים ביום השלישי יקמנו ונחיה לפניו:

After two days will He revive us, On the third day He will raise us up, that we may live in His presence

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 36

194 שאו ידיכם קדש וברכו

”שאו ידיכם בקודש וברכו את ה'”. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כברכה הנמשכת דרך הידיים, בדומה לאם המברכת את בנה.

Psalms 134:2 תהילים קל"ד:ב

שאו־יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבְרָכוּ אֶת־ה'

.Lift up your hands to the sanctuary, And bless ye the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

195 וכמ"ש מענין זה . . בפרשת אמור

שם מסביר אדמו"ר הזקן שאבא ואמא מלבישים את זרועות אריך אנפין, ומצטט את פרי עץ חיים על "עבדים היינו לפרעה, ויוציאנו ה' אלקינו, וכן שאבא ואמא "יונקים" מהמזלות של אריך אנפין, דבר שמגדל אותם ומאפשר להם להעניק את המוחין לז"א.

הערת קה"ת

לעיל פי אמור לט, א.

196 הערת קה"ת מפנה Leviticus 21:1-24:23 למילים האלה.

Leviticus 21:1-24:23 ויקרא כ"א-כ"ד:כ"ג

פסקה 37

197 וישלח ישראל את ימינו

”וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים”: ברכה הניתנת באמצעות הידיים.

Genesis 48:14 בראשית מ"ח:יד

וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת־יָמָיו וַיָּשֶׁת עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הַצֶּעִיר וְאֶת־שְׂמָאלוֹ עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שֶׁל אֶת־יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר:

And Israel stretched out his right hand, and laid it upon Ephraim's head, who was the younger, and his left hand upon Manasseh's head, guiding his hands wittingly; for Manasseh was the first-born

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מח, יד.

198 שאו ידיכם קדש

”שאו ידיכם קודש וברכו את ה'”, שאותו מפרש עמק המלך כאבא, האוחז ביד ימינו של אריך אנפין ומברך את ז"א.

Psalms 134:2 תהילים קל"ד:ב

שאו־יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבְרָכוּ אֶת־ה'

.Lift up your hands to the sanctuary, And bless ye the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

199 הוי יחתו מריביו

שירת חנה: "ה' — יריביו יישרו". הפסוק במאמר שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

I Samuel 2:10 שמואל א ב:י

Havayah יחתו מריבו עלו בשמים ירעם Havayah ידיו אפסי־אָרְץ וַיִּתְּנוּ לְמַלְכוֹ וְיָרָם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ:

They that strive with the L-RD shall be broken to pieces; Against them will He thunder in heaven; The L-RD will judge the ends of the earth; And He will give strength unto His king, And exalt the horn of His anointed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 38

200 בעיני שלי"א פי"ז

כפי שמוכח בהערה משלח: ארבע הידיים הן כאבא ואמא, שבהם שייכים ימין ושמאל; ואילו באריך אנפין היא נקראת היד החמישית, מפני ששתי ידיו שוות ונחשבות כאחת, שהרי אין שמאל בעתיקא, ואף השמאל היא ממש כמו הימין.

הערת קה"ת

”דארבע הידות הם באו"א דשם שייך ימינא ושמאלא, משא"כ בא"א נק' יד החמישית משום דבי' ידות שקולין כחדא דלית שמאלא בהאי עתיקא שגם השמאל היא כימין ממש” — אוה"ת שלח ע' תעד. ע"ה זה נזכר גם לעיל פי פנחס פא, ב ושם מציינ גם לכאן. ראה אוה"ת פי ויגש כרך ו דף תתשיג, ב ואילך.

201 והחמישית לפרעה

ההערה מפנה למאמרים האלה להרחבה בעניין "והחמישית לפרעה".

הערת קה"ת

ע' לעיל פי קדושים וכי תבואו ובפי' פנחס סד"ה קדש ישראל. ועד"ה את שבתותי תשמרו דתק"ע [ראה סה"מ תק"ע ע' פו. צב] ענין והחמישית לפרעה ע"י צדקה חומש ממשיך מבחי' והחמישית בחי' דלית שמאלא כו' ונמשך לפרעה בינה ומלי' ובחי' דלית שמאלא היינו ורב חסד כו'. ע' אור התורה סו"פ ויגש, יעו"ש. וע' לעיל ד"ה שחורה אני פי"ב. [כ]. ראה גם אוה"ת פי ויגש תשיד, א.

202 וארבע הידות יהיה לכם והחמישית לפרעה

יוסף לעם מצרים: "תיתנו חמישית לפרעה, וארבעה חלקים יהיו שלכם". הארזי"ל מפרש את ה"חלקים" כידיים.

Genesis 47:24 בראשית מ"ז:כד

וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לַפְּרֹעָה וְאַרְבַּע הַיְדוֹת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וְלֹאֲכֹלְכֶם וְלֹאֲשֶׁר בְּכַתְּיָכֶם וְלֹאֲכֹל לְטַפְכֶּם:

להבין ענין הטעם למה שהאדל"ע הבאה אחר האתעדל"ת...

And it shall come to pass at the ingatherings, that ye shall give a fifth unto Pharaoh, and four parts shall be your own, for seed of the field, and for your food, and for them of your households, and for food for your little ones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

203 דלית שמאלא בהאי עתיקא

האידרא רבא: "אין שמאל בעתיקא זה; הכול ימין".

Zohar III, 129a זח"ג קכט, א

הערת קה"ת

זח"ג קכט, א.

204 הזוהר בפרשת ויגש (על "והקול נשמע בבית פרעה"): פרעה הוא המקום שבו כל האורות מתגלים ונחשפים.

Zohar, Vayigash 10:104 ספר הזוהר, ויגש י"ק"ד

The "house of Par'oh" (Pharaoh) here is, again, an allusion to the Temple on high, that is, to the house that was stripped (par'oh= uncovering) and bared of all its light and radiance and its hidden treasures

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

205 הזוהר בפרשת בשלח, שאליו מפנה גם אדמו"ר הזקן בהקשר של פרעה כמקום שבו האורות נחשפים.

Zohar, Beshalach 28:408-418 ספר הזוהר, בשלח כ"ח:ת"ח-ת"י"ח

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); Pardes Rimonim (Public Domain); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Daf Shevui (CC0); Vilna Edition (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלושון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). להלן ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/19/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/19/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק